

**VASTUULLISUUS PAIKALLISTA YHTEISÖÄ
KOHTAAN JOHDON KÄSITYKSISSÄ
YRITYSVASTUUSTA**

**Jyväskylän yliopisto
Kauppakorkeakoulu**

Pro gradu -tutkielma

2016

**Ida Lindroos
Johtaminen
Tuomo Takala**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIIVISTELMÄ

Tekijä Ida Lindroos	
Työn nimi Vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan johdon käsityksissä yritys vastuusta	
Oppiaine Johtaminen	Työn laji Pro gradu -työ
Aika (pvm.) Syyskuu 2016	Sivumäärä 87
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkittiin sitä, miten suomalainen yritys ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan. Koska johdon käsitykset yritys vastuusta edustavat sitä, miten yritys ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan, tarkoitettiin tässä tutkimuksessa yrityksen käsityksillä yritys vastuusta kohdeorganisaation johdon käsityksiä yritys vastuusta. Tutkimuksen kohdeorganisaatio oli Keski-suomalainen Oyj, joka on suomalainen viestintäyhtiö. Kohdeorganisaation johdolla tarkoitettiin tässä tutkimuksessa Keski-suomalainen Oyj:n johtoryhmän jäseniä. Keski-suomalainen Oyj:n johtoryhmän jäsenten käsityksiä yritys vastuusta tutkittiin fenomenografisella tutkimusotteella. Tässä tutkimuksessa kvalitatiivinen aineisto hankittiin teemahaastattelulla ja se suunnattiin Keski-suomalainen Oyj:n johtoryhmän jäsenille, joita tutkimukseen haastateltiin kuusi. Fenomenografiselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti fenomenografisen tutkimuksen analyysin tuloksena muodostuivat kuvauskategoriat ja kuvauskategorijärjestelmä eli tulosavaruus kuvaamaan johdon käsityksiä yritys vastuusta. Yritys vastuun ilmeni tässä tutkimuksessa jakautuneena taloudellisen vastuullisuuden, ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ja sosiaalisen vastuullisuuden osa-alueisiin johdon käsityksissä yritys vastuusta. Yritys vastuun osa-alueiden lisäksi tässä tutkimuksessa johdon käsityksissä yritys vastuusta ilmenivät yritys vastuun suoritustasot, jotka olivat lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso, sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso sekä eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso. Paikallisuus tarkentui tässä tutkimuksessa koskemaan vastuullisuutta paikallista yhteisöä kohtaan johdon käsityksissä yritys vastuusta ja se sijoittui yritys vastuun osa-alueista sosiaalisen vastuullisuuden osa-alueeseen ja yritys vastuun suoritustasoista sidosryhmiin kohdistuvalle yritys vastuun suoritustasolle.</p>	
Asiasanat Yritys vastuun, paikallinen yhteisö, fenomenografia	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston kirjasto	

SISÄLLYS

	TIIVISTELMÄ.....	3
1	JOHDANTO.....	5
1.1	Tutkimuksen kohteina johdon käsitykset yritysvastuusta	5
1.2	Tutkimuksen toteutus.....	7
1.3	Tutkimuksen teoriaosuuden muodostuminen	8
1.4	Tutkimusraportin eteneminen	9
2	YRITYSVASTUU	11
2.1	Yritysvastuun suoritustasot.....	11
2.1.1	Carrollin malli	11
2.1.2	Takalan ideologiat.....	13
2.1.3	TT:n pyramidimalli.....	14
2.1.4	Koivuportaan porrasmalli	16
2.2	Yritysvastuun osa-alueet.....	17
2.3	Paikallisuus ja yritysvastuu	19
2.3.1	Paikalliseen yhteisöön kohdistuva vastuullisuus	19
2.3.2	Yritystoiminnan paikallinen vaikutusalue.....	20
3	FENOMENOGRAFINEN TUTKIMUS	22
3.1	Fenomenografian tieteenfilosofiset sitoumukset.....	22
3.1.1	Fenomenografisen tutkimuksen perususkomusten joukko ..	22
3.1.2	Näkemyksistä ja ihmisen suhteesta todellisuuteen.....	24
3.1.3	Praktinen ja hermeneuttinen tiedonintressi.....	26
3.2	Käsitykset fenomenografisen tutkimuksen kohteina	26
3.2.1	Käsitysten muodostuminen.....	27
3.2.2	Käsitysten tutkiminen toisen asteen näkökulmasta	28
4	AINEISTO.....	30
4.1	Teemahaastattelu fenomenografisen tutkimuksen metodina	30
4.2	Haastatteluiden toteutus	31
4.3	Litteroitu kvalitatiivinen aineisto	33
5	FENOMENOGRAFINEN ANALYYSI.....	34
5.1	Abduktiivinen päättely fenomenografisessa analyysissä	35
5.2	Analyysin 1. vaihe: Ilmaukset	38
5.3	Analyysin 2. vaihe: Merkitysyksikköjen joukko.....	39
5.4	Analyysin 3. vaihe: Kuvauskategoriat	42
5.4.1	Alustavat kuvauskategoriat	42
5.4.2	Alatason kuvauskategoriat.....	44
5.4.3	Ylätason kuvauskategoriat	49
5.4.4	Ylätason kuvauskategoriaryhmät.....	51
5.5	Analyysin 4. vaihe: Kuvauskategoriajärjestelmä.....	53
6	YRITYSVASTUUTA KUVAAVAT KÄSITYKSET.....	56
6.1	Yritysvastuun osa-alueet.....	56
6.1.1	Taloudellinen vastuullisuus	57

6.1.2	Ympäristöön kohdistuva vastuullisuus.....	58
6.1.3	Sosiaalinen vastuullisuus.....	59
6.2	Yritysvastuun suoritustasot.....	62
6.2.1	Lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso	62
6.2.2	Sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso.....	63
6.2.3	Eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso.....	64
6.3	Yritysvastuu osa-alueiden ja suoritustasojen yhdistelmänä.....	65
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI	68
7.1	Johdon käsitykset yritysvastuusta.....	68
7.1.1	Yritysvastuun osa-alueet.....	68
7.1.2	Yritysvastuun suoritustasot.....	73
7.1.3	Yritysvastuu osa-alueiden ja suoritustasojen yhdistelmänä .	77
7.2	Fenomenografisen tutkimuksen luotettavuus	78
	LÄHTEET	82

1 JOHDANTO

Vastuullista yritystoimintaa on suomalaisissa yritys vastuuta (*eng. corporate social responsibility*) koskevissa tutkimuksissa 2000-luvulla tutkittu useista eri näkökulmista (Lähdesmäki, 2012, 9). Malmelin (2011) on tutkinut suomalaisten suuryritysten arvopuhetta yritysten legitimaation näkökulmasta. Malmelinin (2011) tutkimuksessa havaittiin, että suomalaisten suuryritysten vastuullisuuden brändi muodostuu sidosryhmien ilmaiseman julkisen kiitoksen, vastuullisen sijoittamisen indeksien ja eettisten merkkien ympärille. Siltaoja (2004) on tutkinut vastuullista yritystoimintaa ja yrityksen mainetta suomalaisen lehtitalon esimiesten käsityksissä. Siltaojan (2004) tutkimuksessa havaittiin, että vastuullisesta yritystoiminnasta on muodostunut kilpailutekijä, joka vaikuttaa yrityksen maineeseen. Myös Lähdesmäki ja Siltaoja (2010) ovat tutkineet vastuullista yritystoimintaa maineen näkökulmasta. Lähdesmäen ja Siltaojan (2010) tutkimuksessa havaittiin, että yritystoiminnan vastuullisuutta lisäävänä tekijänä maine luo yritystoiminnalle sekä mahdollisuuksia että rajoitteita. Juholin (2003) on tutkinut yritys vastuukulttuuria ja -johtamista suomalaisissa yrityksissä. Juholinin (2003) tutkimuksessa havaittiin, että tärkeimmäksi yritys vastuun motiiviksi suomalaisissa yrityksissä on noussut yritystoiminnan pitkän aikavälin kannattavuuden turvaaminen. (Malmelin, 2011, 37-38.). Huolimatta siitä, että vastuullista yritystoimintaa on suomalaisissa yritys vastuuta koskevissa tutkimuksissa 2000-luvulla tutkittu useista eri näkökulmista, on tutkimuksissa havaittu, että vastuullista yritystoimintaa kuvaava termistö on sisällöltään epäselvä. Koska suomalaisissa yritys vastuuta koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että vastuullista yritystoimintaa kuvaava termistö on sisällöltään epäselvä, oli tässä pro gradu -tutkielmassa tarkoitus keskittyä siihen, miten suomalainen yritys ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan eli yrityksen käsityksiin yritys vastuusta. (Lähdesmäki, 2012, 60; Siltaoja, 2006; Uimonen, 2006, 36.)

1.1 Tutkimuksen kohteina johdon käsitykset yritys vastuusta

Lähdesmäki (2012, 60) ja Siltaoja (2006) ovat todenneet, että yritys vastuun käsitteen yksiselitteinen ja tyhjentävä määrittely on mahdotonta. Lähdesmäen (2012, 59-60) mukaan kaikilla yrityksen sidosryhmillä voidaan olettaa olevan vaikutusta siihen, miten yritys ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan. Kun tarkastellaan sitä, miten yritys ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan, muodostuu haasteelliseksi se, millainen paino eri sidosryhmien käsityksille yritys vastuusta tulisi antaa (Koivuporras, 2008, 101; Takala, 2004, 227-228). Lähdesmäen (2012, 59) mukaan yritys vastuuta on mahdollista tarkastella useista eri näkökulmista, kuten esimerkiksi johdon eli yrityksen, henkilöstön eli sisäisen sidosryhmän tai asiakkaiden eli ulkoisen sidosryhmän näkökulmasta. Henkilöstöllä eli sisäisellä sidosryhmällä voidaan olettaa olevan sekundäärinen vastuu yritystoiminnan vastuullisuudesta, mutta toisaalta henkilöstö myös odottaa, että yritys toimii heitä itseään kohtaan vastuullisesti. Johdolla, joka edustaa organisaatiotasoa, on

primäärinen vastuu yritystoiminnan vastuullisuudesta. Koska johdolla on primäärinen vastuu yritystoiminnan vastuullisuudesta, edustavat johdon käsitykset yritys vastuusta sitä, miten yritys ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan. Koska johdon käsitykset yritys vastuusta edustavat sitä, miten yritys ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan, tarkoitettiin tässä tutkimuksessa yrityksen käsityksillä yritys vastuusta kohdeorganisaation johdon käsityksiä yritys vastuusta. (Koivuporras, 2008, 96, 165.)

Kujala (2001) on tutkinut suomalaisen yritys johdon moraalikäsitteiden muutoksia. Kujalan (2001) tutkimuksessa havaittiin, että julkisten odotusten muutos on johtanut siihen, että suomalaiselta yritys johdolta edellytetään entistä aktiivisempaa osallistumista yritys vastuusta käytävään keskusteluun ja vastuullisen yritystoiminnan määrittelyyn. Viitaten Kujalan (2001) tutkimukseen, jossa havaittiin, että suomalaiselta yritys johdolta edellytetään entistä aktiivisempaa osallistumista vastuullisen yritystoiminnan määrittelyyn, oli tässä tutkimuksessa tarkoitus tutkia suomalaisen yritys johdon käsityksiä yritys vastuusta. (Malmelin, 2011, 37.)

Koivuporras (2008) on tutkinut yritystoiminnan vastuullisuutta suomalaisissa pankeissa. Koivuportaan (2008) tutkimuksessa havaittiin, että yritys vastuun osa-alueista taloudellinen vastuullisuus liitetään yritystoiminnan kannattavuuteen ja verojen maksuun, kun taas yritys vastuun osa-alueista sosiaalinen vastuullisuus liitetään sidosryhmien hyvinvointiin. Koivuportaan (2008) tutkimuksessa johto korosti yritys vastuun osa-alueista taloudellisen vastuullisuuden merkitystä, kun taas henkilöstö ja asiakkaat korostivat yritys vastuun osa-alueista sosiaalisen vastuullisuuden merkitystä. Koivuportaan (2008) tutkimuksessa kaikki tutkitut sidosryhmät arvioivat yritys vastuun osa-alueista ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden vähämerkityksellisimmäksi. Viitaten Koivuportaan (2008) tutkimukseen, jossa yritys vastuu ilmeni jakautuneena taloudellisen vastuullisuuden, ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ja sosiaalisen vastuullisuuden osa-alueisiin, oli tässä tutkimuksessa tarkoitus tutkia ilmeneekö yritys vastuu jakautuneena taloudellisen vastuullisuuden, ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ja sosiaalisen vastuullisuuden osa-alueisiin johdon käsityksissä yritys vastuusta.

Lähdesmäki ja Suutari (2012) ovat tutkineet pienyritysten ja paikallisen yhteisön (*eng. local community*) välistä suhdetta yritys vastuun näkökulmasta. Lähdesmäen ja Suutarin (2012) tutkimuksessa havaittiin, että paikallisella yhteisöllä on merkittävä rooli pienyritysten omistaja-johtajien yritys vastuukäsitysten muodostumisessa. Viitaten Lähdesmäen ja Suutarin (2012) tutkimukseen, jossa paikallisella yhteisöllä havaittiin olevan merkittävä rooli pienyritysten omistaja-johtajien yritys vastuukäsitysten muodostumisessa, oli tässä tutkimuksessa tarkoitus tutkia ilmeneekö paikallisuuteen liitetyn paikallisen yhteisön rooli johdon käsityksissä yritys vastuusta (Lähdesmäki, 2012, 16). Lähdesmäen ja Suutarin (2012) tutkimuksessa havaittiin myös, että sosiaalisen läheisyyden kokemukset vaikuttavat pienyritysten omistaja-johtajien käsityksiin yritys vastuusta. Viitaten Lähdesmäen ja Suutarin (2012) tutkimukseen, jossa sosiaalisen läheisyyden kokemusten havaittiin vaikuttavan pienyritysten omistaja-johtajien käsityksiin yritys vastuusta, oli tässä tutkimuksessa tarkoitus tutkia ilmenevätkö paikallisuuteen liitetyn läheisyyden kokemukset johdon käsityksissä yritys vastuusta.

Koivuporras (2008) on tutkinut vastuullista yritystoimintaa suomalaisissa pankeissa alueellisesta näkökulmasta kiinnittäen huomiota siihen, miten taloudelliset, ympäristöön kohdistuvat ja sosiaaliset vastuullisuustoimet kohdistuvat yritystoiminnan eri vaikutusalueille. Koivuportaan (2008) tutkimuksessa havaittiin, että pankkien vastuullisuustoimet kohdistuvat yritystoiminnan paikalliselle vaikutusalueelle ja alueelliselle vaikutusalueelle, vaikka pankkitoiminnalla nähdään yleisesti olevan merkittäviä vaikutuksia kaikille yritystoiminnan vaikutusalueille. Viitaten Koivuportaan (2008) tutkimukseen, jossa pankkien vastuullisuustoimien havaittiin kohdistuvan yritystoiminnan paikalliselle vaikutusalueelle ja alueelliselle vaikutusalueelle, oli tässä tutkimuksessa tarkoitus tutkia ilmeneekö paikallisuus johdon käsityksissä yritys vastuusta siten, että yrityksen vastuullisuustoimien ajatellaan kohdistuvan yritystoiminnan paikalliselle vaikutusalueelle.

Sorsa (2010) on tutkinut itse- ja yhteissäätelyä osana vastuullisen yritystoiminnan edistämistä. Sorsan (2010) tutkimuksessa yritys vastuusta ilmeni yrityksen vapaaehtoisina vastuullisuustoimina, jotka ylittävät lainsäädännön asettaman vähimmäistason. Uimonen (2006) on tutkinut suomalaisiin yrityksiin kohdistuvia odotuksia, jotka liittyvät lainsäädännön vähimmäistason ylittävään yritystoiminnan vapaaehtoiseen vastuullisuuteen. Uimosen (2006) tutkimuksessa havaittiin, että verojen maksua ja työllistämistä ei vielä pidetä riittävänä yritystoiminnan vastuullisuutena. Kuten Sorsan (2010) ja Uimosen (2006) tutkimuksissa, joissa yritys vastuulla viitattiin lainsäädännön vähimmäistason ylittävään yritystoiminnan vapaaehtoiseen vastuullisuuteen, ilmenivät tässä tutkimuksessa yritys vastuusta suoritus tasot johdon käsityksissä yritys vastuusta.

1.2 Tutkimuksen toteutus

Koska johdon käsitykset yritys vastuusta edustavat sitä, miten yritys ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan (Koivuporras, 2008, 96, 165), tarkoitettiin tässä tutkimuksessa yrityksen käsityksillä yritys vastuusta kohdeorganisaation johdon käsityksiä yritys vastuusta. Tutkimuksen kohdeorganisaatio oli Keskisuomalainen Oyj, joka on suomalainen viestintäyhtiö (Keskisuomalainen Oyj, 2014, 1). Kohdeorganisaation johdolla tarkoitettiin tässä tutkimuksessa Keskisuomalainen Oyj:n johtoryhmän jäseniä.

Keskisuomalainen Oyj:n johtoryhmän jäsenten käsityksiä yritys vastuusta tutkittiin fenomenografisella (*eng. phenomenography*) tutkimusotteella, joka tarkastelee käsityksiä toisen asteen näkökulmasta kiinnittäen huomiota käsitysten suhteellisuuteen, kontekstuaalisuuteen ja vaihtelevuuteen (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen, 1996, 32; Marton, 1981). Fenomenografisen tutkimussuuntauksen mukaisesti käsitykset muodostuvat merkityksen antoprosessissa ihmisen tietoisesta reflektion seurauksena (Häkkinen, 1996, 27).

Fenomenografisen tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esiin mahdollisimman erilaisia ymmärtämisen tapoja tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön liittyen (Häkkinen, 1996, 5), jonka vuoksi fenomenografisen tutkimuksen aineiston hankinnassa keskeistä on kysymyksenasettelun avoimuus, jotta erilaiset ym-

vastuullisuuden tasolla yritystoiminnalla pyritään vastaamaan sidosryhmien odotuksiin, toinen varsinainen vastuullisuuden taso liittyy yritystoiminnan omaehtoiseen vastuullisuuteen ja kolmannella varsinaisella vastuullisuuden tasolla yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämisen ajatellaan olevan yritystoiminnan tarkoitus (Koivuporras, 2008, 51, 54, 61-63).

Paikallisuus tarkentui tässä tutkimuksessa koskemaan vastuullisuutta paikallista yhteisöä kohtaan johdon käsityksissä yritys vastuusta. Besser, Miller ja Perkins (2006) ovat määritelleet tuen ja johtajuuden olennaisiksi yrityksen vastuiksi paikallista yhteisöä kohtaan. Niehm, Swinney ja Miller (2008) ovat jakaneet yrityksen vastuut paikallista yhteisöä kohtaan kolmeen kategoriaan, jotka ovat sitoutuminen yhteisöön, yhteisön tuki ja yhteisöllisyys. Myös paikallisuuteen liitetyn läheisyyden kokemukset ilmenivät tässä tutkimuksessa johdon käsityksissä yritys vastuusta. (Lähdesmäki & Suutari, 2012.). Boschma (2005a) on määritellyt läheisyyden käsitteen viisi ulottuvuutta, jotka ovat kognitiivinen, organisaationaalinen, maantieteellinen, sosiaalinen ja institutionaalinen läheisyys (Knoben & Oerlemans, 2006; Lähdesmäki & Suutari, 2012). Paikallisen yhteisön yhteydessä maantieteellisen ja sosiaalisen läheisyyden on havaittu liittyvän kiinteästi toisiinsa (Lähdesmäki & Suutari, 2012). Paikallisuus ilmeni tässä tutkimuksessa johdon käsityksissä yritys vastuusta myös siten, että yrityksen vastuullisuustoimien ajateltiin kohdistuvan yritystoiminnan paikalliselle vaikutusalueelle. Koivuporras (2008, 41) mukaan yritystoiminnan vaikutusalueet jakautuvat paikalliseen vaikutusalueeseen, alueelliseen vaikutusalueeseen, kansalliseen vaikutusalueeseen ja kansainväliseen tai globaaliin vaikutusalueeseen. Alueellinen vastuullisuus sisältyy yritys vastuun osa-alueisiin eli taloudelliseen vastuullisuuteen, ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuteen ja sosiaaliseen vastuullisuuteen yritystoiminnan vaikutusalueina (Koivuporras, 2008, 41).

1.4 Tutkimusraportin eteneminen

Tämä pro gradu -tutkielma koostuu seitsemästä luvusta. Luvussa yksi eli johdannossa esitellään tutkimuksen tarkoitus, aikaisempia suomalaisia yritys vastuuta koskevia tutkimuksia, tutkimuksen kannalta keskeiset teoreettiset käsitteet, jotka ovat yritys vastuu ja paikallisuus sekä fenomenografinen tutkimussuuntaus. Luku kaksi käsittää tutkimuksen yritys vastuuta koskevan teoriaosuuden, joka koostuu yritys vastuun suoritustasoja ja yritys vastuun osa-alueita koskevasta teoriasta sekä paikallisuudesta yritys vastuuseen läheisesti liittyvänä teoreettisena käsitteenä. Luvussa kolme esitellään fenomenografisen tutkimus, fenomenografisen tutkimuksen tieteenfilosofiset sitoumukset ja käsitykset fenomenografisen tutkimuksen kohteina. Luvussa neljä kuvataan tutkimuksen aineisto, teemahaastattelu tutkimuksen aineiston hankintamenetelmänä sekä haastatteluiden toteutus ja litterointi. Luvussa viisi esitellään fenomenografisen tutkimuksen analyysi, abduktiivinen päättely fenomenografisessa analyysissä sekä ilmauksien, merkitysyksikköjen, merkitysyksikköjen joukon, kuvauskategorioiden ja lopulta kuvauskategoriajärjestelmän muodostuminen. Luvussa kuusi käy-

dään läpi tutkimuksen tulokset. Luvussa seitsemän esitellään tutkimuksen johtopäätökset, käydään keskustelua tutkimuksen tuloksista, esitetään jatkotutkimusaiheita ja arvioidaan fenomenografisen tutkimuksen luotettavuutta.

2 YRITYSVASTUU

Uimosen (2006, 36) mukaan vastuullista yritystoimintaa kuvaava termistö on sisällöltään epäselvä. Samoin Lähdesmäki (2012, 60) ja Siltaoja (2006) ovat todenneet, että yritys vastuun käsitteen yksiselitteinen ja tyhjentävä määrittely on mahdotonta. Lähdesmäen (2012, 29) mukaan yritys vastuun käsitteen sisällön epäselvyys on johtanut kilpailevien vastuullista yritystoimintaa kuvaavien käsitteiden muodostumiseen. Yritys vastuuseen viittaavia käsitteitä ovat esimerkiksi yrityskansalaisuus ja kestävä kehitys. Yleisesti yritys vastuun on kuitenkin kuvattu yläkäsitteeksi, jonka alle yritys vastuuseen viittaavat alakäsitteet ovat sijoittuneet. (Lähdesmäki, 2012, 29.)

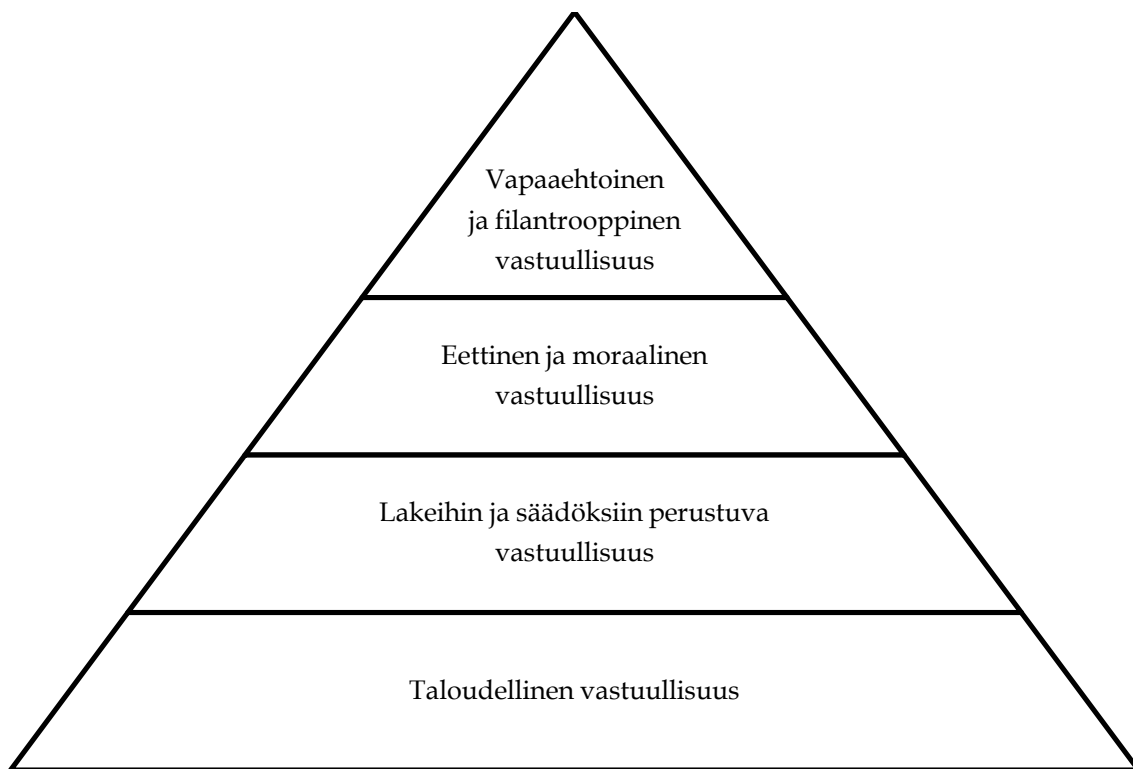
Sorsa (2010, 12) on todennut, että yritys vastuun rinnastetaan usein myös käsitteisiin vastuullinen yritystoiminta ja yhteiskuntavastuu. Uimosen (2006, 36) mukaan käsitteen yhteiskuntavastuu on kuitenkin nähty johtavan ajatukseen, jonka mukaan yrityksellä olisi yleinen vastuu yhteiskunnan toimivuudesta. Uimosen (2006, 36) mukaan yritys vastuun yhteiskuntavastuun korvaavana käsitteenä erottaa toisistaan yrityksen ja julkisen vallan velvollisuudet vastuunkannossa. Tässä tutkimuksessa käytettiin käsitteitä yritys vastuun ja vastuullinen yritystoiminta synonyymeina käsitteelle yhteiskuntavastuu. Yrityskansalaisuuden ja kestävä kehityksen käsitteiden nähtiin liittyvän läheisesti yritys vastuun ja vastuullisen yritystoiminnan käsitteisiin.

Tutkimuksen lopullinen yritys vastuuta koskeva teoriaosuus muodostui abduktiiviselle päättelylle ominaisesti analyysissä teorian ja empirian vuoropuhelussa (Laulajainen, 2013, 73) koskemaan yritys vastuun osa-alueita ja yritys vastuun suoritus tasoja. Paikallisuus yritys vastuuseen liittyvänä teoreettisena käsitteenä tarkentui koskemaan vastuullisuutta paikallista yhteisöä kohtaan.

2.1 Yritys vastuun suoritus tasot

2.1.1 Carrollin malli

Carroll (1979; 1981; 1991; 1998) on kuvannut yritystoimintaan kohdistuvia vastuullisuus odotuksia neljällä vastuullisuuden tasolla (Uimonen, 2006, 28). Carrollin malli sisältää kuvion 1 mukaisesti taloudellisen vastuullisuuden tason, lakeihin ja säädöksiin perustuvan vastuullisuuden tason, eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tason sekä vapaaehtoisen ja filantrooppisen vastuullisuuden tason (Carroll & Buchholtz, 2003, 36–39; Siltaoja, 2006).

KUVIO 1 Carrollin malli. Mukailten Carroll & Buchholtz (2003, 36-39).

Carrollin mallin ensimmäisellä vastuullisuuden tasolla yritykseltä edellytetään omistajien tuotto-odotuksiin vastaamista, jonka oletetaan toteutuvan, kun yritystoiminta on mahdollisimman tehokasta, kannattavaa ja kilpailukykyistä (Carroll, 1981, 34; 1991; Carroll & Buchholtz, 2003, 36; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 28). Koska yritystoiminta on lähtökohtaisesti taloudellista toimintaa, luo taloudellisen vastuullisuuden taso Carrollin mallissa perustukset vastuulliselle yritystoiminnalle (Koivuporras, 2008, 60). Carrollin mallissa taloudellisen vastuullisuuden taso on edellytys muiden vastuullisuuden tasojen toteutumiseksi (Carroll, 1979; 1981, 34; 1991; 1998; Carroll & Buchholtz, 2003, 36; Koivuporras, 2008, 61; Siltaoja, 2006; Uimonen, 2006, 28).

Carrollin mallin toisella vastuullisuuden tasolla yritykseltä vaaditaan yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattamista (Koivuporras, 2008, 60). Koska yrityksen tulee taloudellista menestystä tavoitellessaan noudattaa yhteiskunnallisia lakeja ja säädöksiä, huomioi Carrollin malli lainsäädännön yritystoimintaa rajoittavan luonteen (Carroll, 1981, 34; 1991; Carroll & Buchholtz, 2003, 36; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 28). Carrollin mallissa yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattaminen ei kuitenkaan ole riittävä yritysvastuun suoritustaso (Carroll & Buchholtz, 2003, 36; Koivuporras, 2008, 60).

Carrollin mallin kolmannella vastuullisuuden tasolla yrityksen odotetaan toimivan eettisesti vastuullisesti, kuten välttävän kyseenalaisia toimintatapoja ja noudattavan reilun pelin sääntöjä (Koivuporras, 2008, 60). Carrollin mallissa eettisellä vastuullisuudella viitataan myös moraalisten standardien noudattamiseen, jonka vuoksi Carroll (1981; 1991) on käyttänyt moraalisen vastuul-

lisuuden käsitettä samansuuntaisesti eettisen vastuullisuuden käsitteen kanssa (Uimonen, 2006, 28). Eettinen ja moraalinen vastuullisuus edustaa Carrollin mallissa sekä taloudellista vastuullisuutta että lakeihin ja säädöksiin perustuvaa vastuullisuutta laajempaa vastuullisuutta ja sillä tarkoitetaan lainsäädännön ylittäviä yritystoimintaan kohdistuvia vastuullisuusodotuksia. Carrollin mallissa eettinen ja moraalinen vastuullisuus edellyttää oikeudenmukaista yhteiskunnallisten arvojen, moraalinormien ja sidosryhmien odotusten mukaista yritystoimintaa. (Carroll, 1981, 34, 37, 52; 1991; Carroll & Buchholtz, 2003, 37–39; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 29.)

Carrollin mallin neljännellä eli korkeimmalla vastuullisuuden tasolla yritykseltä toivotaan vapaaehtoista ja filantrooppista vastuullisuutta, kuten osallistumista hyväntekeväisyyteen ja vapaaehtoistoimintaan (Carroll, 1991; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 28). Vapaaehtoinen ja filantrooppinen vastuullisuus viittaa Carrollin mallissa yrityksen vapaaehtoisiin toimintaympäristön yhteisöjä hyödyttäviin ja elämänlaatua parantaviin vastuullisuustoimiin (Carroll, 1991; Uimonen, 2006, 28). Carrollin mallissa yritystä ei kuitenkaan pidetä vastuuttomana, jollei se kannaa vapaaehtoista ja filantrooppista vastuullisuutta. Carrollin mallissa vapaaehtoisen ja filantrooppisen vastuullisuuden kantaminen rinnastetaan hyvään yrityskansalaisuuteen. (Carroll, 1981, 34, 37, 52; 1991; Carroll & Buchholtz, 2003, 37–39; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 29.)

Carrollin mallissa yritysvastuu on kaikkien neljän vastuullisuuden tason eli taloudellisen vastuullisuuden tason, lakeihin ja säädöksiin perustuvan vastuullisuuden tason, eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tason sekä vapaaehtoisen ja filantrooppisen vastuullisuuden tason summa (Koivuporras, 2008, 61). Jotta yritys toimisi vastuullisesti ja hyvän yrityskansalaisen tavoin, tulisi yritystoiminnan kattaa kaikki Carrollin malliin sisältyvät vastuullisuuden tasot (Koivuporras, 2008, 61; Siltaoja, 2006).

2.1.2 Takalan ideologiat

Takala (1999; 2000a; 2000b; 2004) on tutkinut vastuullisen yritystoiminnan taustalla vaikuttavia ideologioita ja jakanut ne omistajälähtöiseen ideologiaan, sidosryhmälähtöiseen ideologiaan ja laajan sosiaalisen vastuun ideologiaan (Koivuporras, 2008, 49). Takalan ideologiat muodostavat jatkumon, jossa yritystoiminnan vastuullisuuden laajuus ja vastuullisuuteen motivoivat seikat eroavat (Koivuporras, 2008, 52; Takala, 1999; 2000a, 9; 2004, 223).

Takalan omistajälähtöisessä ideologiassa yritystoiminnan vastuullisuus on sidoksissa omistajien tuotto-odotuksiin vastaamiseen (Takala, 2004, 224), jolloin yrityksen tavoitteena on voiton maksimointi (Koivuporras, 2008, 50; Takala, 2000b), joka pyritään saavuttamaan toimimalla lainsäädännön sallimissa rajoissa (Koivuporras, 2008, 57). Takalan omistajälähtöinen ideologia perustuu markkinatalousmalliin, jossa yrityksen ainoana vastuullisuustoimena pidetään voiton maksimointia ja yritystä voidaan pitää jopa vastuuttomana, mikäli se toteuttaa voiton maksimointia hankaloittavia vastuullisuustoimia (Koivuporras, 2008, 49; Takala, 2000a, 10; 2000b; 2004, 223–224). Takalan omistajälähtöisessä ideologiassa ei kuitenkaan pidetä vastuuttomana sellaisia vastuullisuustoimia, jotka hyödyttävät osakkeenomistajia (Takala, 2000a, 10; 2004, 224). Friedmanin näkemys, jon-

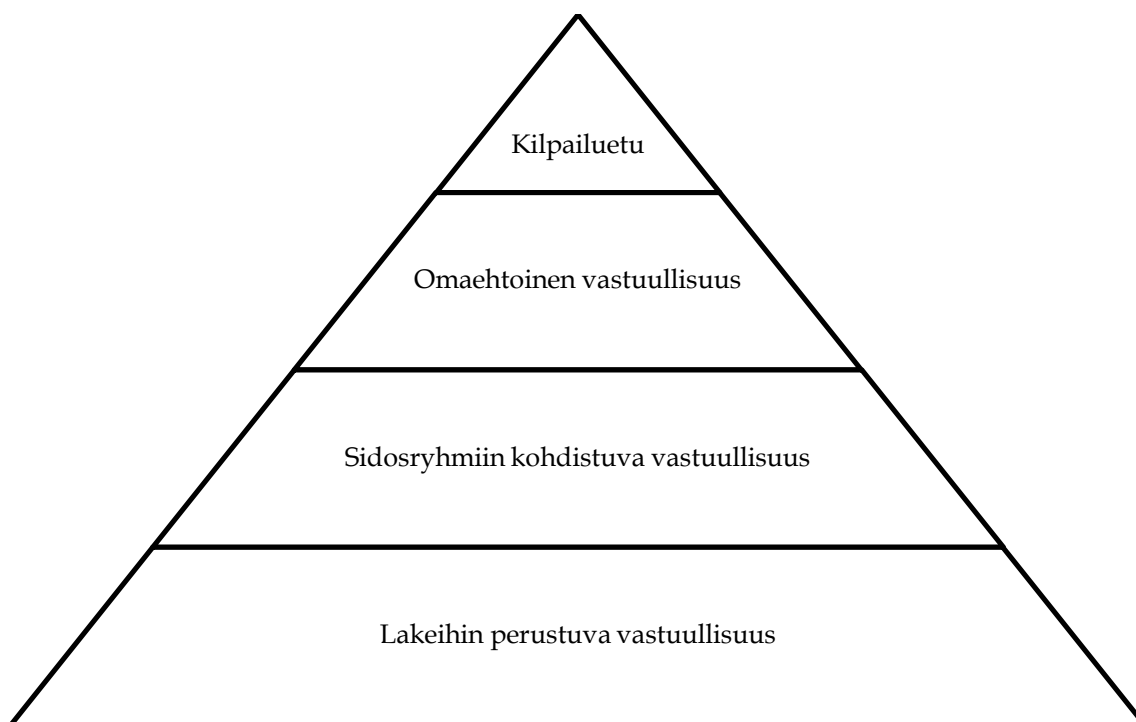
ka mukaan "yrityksen sosiaalisena vastuuna tulee olla voiton maksimointi" kuvaa Takalan omistajalähtöisen ideologian peruslähtökohtia (Koivuporras, 2008, 50; Takala, 2000a, 10; 2000b; 2004, 224). Takalan omistajalähtöisessä ideologiassa ajatellaan, että yritystoiminta on luonteeltaan amoraalista eli moraalisen arvostelun ulkopuolella olevaa (Koivuporras, 2008, 50; Takala, 2000b). Takalan omistajalähtöisen ideologian johtoajatusta on kutsuttu voittoetiikaksi (Takala, 2000a, 10; 2004, 224).

Takalan sidosryhmälähtöisessä ideologiassa yrityksen tavoitteina ovat yritystoiminnan pitkän aikavälin kannattavuus ja jatkuvuuden turvaaminen, joiden ajatellaan edellyttävän vastuullista yritystoimintaa. Koska Takalan sidosryhmälähtöisessä ideologiassa vastuullinen yritystoiminta edellyttää, että yritys vastaa omaehtoisesti ja itsenäisesti toimintojensa seuraamuksista sekä tiedostaa ja tuntee velvollisuutensa toimintaympäristöään kohtaan, on näkökulma vastuullisuuteen myös alueellinen. Takalan sidosryhmälähtöisessä ideologiassa ajatellaan, että lainsäädäntö luo yritystoiminnan vastuullisuuden vähimmäistason, mutta lainsäädännön noudattamisen ei vielä katsota tarkoittavan, että yritystoiminta olisi kokonaisuudessaan vastuullista. (Koivuporras, 2008, 50-51; Takala 2000a, 11; 2000b; 2004, 226.). Takalan sidosryhmälähtöisessä ideologiassa vastuullinen yritystoiminta edellyttää yhteiskunnallisiin lakeihin ja säädöksiin perustuvan vastuullisuuden lisäksi eettisesti vastuullista yritystoimintaa siten, etteivät kannattavuustavoitteet vaarannu. Eettisesti vastuullisen yritystoiminnan ja kannattavuustavoitteiden välistä ristiriitaa on pyritty ratkaisemaan "yrityksen valistunut itsekkyyks" -näkömyksen avulla, jonka mukaan yritystoiminnan yhteiskunnallinen hyväksyttävyyys edellyttää moraalista harkintaa taloudellisessa päätöksentekoprosessissa. Takalan sidosryhmälähtöisessä ideologiassa yritystoimintaan heijastuu seurausetiikka. (Takala, 2000a, 11-12; 2004, 225-226.)

Takalan laajan sosiaalisen vastuun ideologiassa yritystoiminnan oikeutus perustuu yhteiskunnallisen vastuullisuuden kantamiseen (Takala, 2000a, 13; 2004, 229). Takalan laajan sosiaalisen vastuun ideologiassa voiton tuottaminen nähdään välinearvona yritystoiminnan tavoitteen eli yhteiskunnan hyvinvoinnin ja elämänlaadun edistämiseksi (Koivuporras, 2008, 51; Takala 2000a, 13; 2000b; 2004, 228). Takalan laajan sosiaalisen vastuun ideologiassa yritystoiminnassa tulee pyrkiä oikeudenmukaisuuden ja eettisten periaatteiden toteuttamiseen (Takala, 2000a, 13; 2004, 228). Vaikka Takalan laajan sosiaalisen vastuun ideologiassa yritystoiminnan vastuullisuus nähdään sekä rajoitteena että mahdollisuutena (Koivuporras, 2008, 51; Takala, 2000a, 13; 2000b; 2004, 228), on se kuvattu vastuullisen yritystoiminnan ihanpäämääräksi (Koivuporras 2008, 51).

2.1.3 TT:n pyramidimalli

TT (2001, 27) on kuvannut pyramidimallilla kuvion 2 mukaisesti vastuullisen yritystoiminnan laajuutta (Koivuporras, 2008, 53-54). TT:n pyramidimalli sisältää lakeihin perustuvan vastuullisuuden tason, sidosryhmiin kohdistuvan vastuullisuuden tason ja omaehtoisen vastuullisuuden tason sekä vastuullisella yritystoiminnalla saavutetun kilpailuedun (TT, 2001, 27).

KUVIO 2 TT:n pyramidimalli. Mukailten TT (2001, 27).

TT:n pyramidimallin ensimmäisellä vastuullisuuden tasolla yritystoiminnan oikeutus perustuu yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattamiseen, mutta lainsäädännön ylittäviä velvoitteita ei huomioida (Koivuporras, 2008, 53). TT:n pyramidimallissa yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattaminen on yritystoiminnan vastuullisuuden vähimmäistaso (Koivuporras, 2008, 53; TT, 2001, 26). Suomessa lainsäädäntö, kuten osakeyhtiö- ja arvopaperimarkkinalainsäädäntö, vaatii yrityksiltä laajaa vastuullisuutta (TT, 2001, 10, 26). TT:n pyramidimallin lakeihin ja säädöksiin perustuvalla vastuullisuuden tasolla yritystoiminnan tavoitteena on voiton maksimointi, joka pyritään saavuttamaan toimimalla lainsäädännön sallimissa rajoissa (Koivuporras, 2008, 57).

TT:n pyramidimallin toisella vastuullisuuden tasolla yritystoiminnassa huomioidaan lainsäädännön lisäksi sidosryhmät (Koivuporras, 2008, 54, 57). TT:n pyramidimallin toisella vastuullisuuden tasolla sidosryhmien odotukset ja vaatimukset nähdään keskeisinä yritysvastuun suoritustasoa määrittävinä tekijöinä ja yritystoiminta pyritään sopeuttamaan toimintaympäristön vaatimuksiin (Koivuporras, 2008, 54; TT, 2001, 26). TT:n pyramidimallin sidosryhmiin kohdistuvalla vastuullisuuden tasolla vastuullisuustoimet voivat kohdistua sidosryhmien sijaan myös ympäristöön (Koivuporras, 2008, 54).

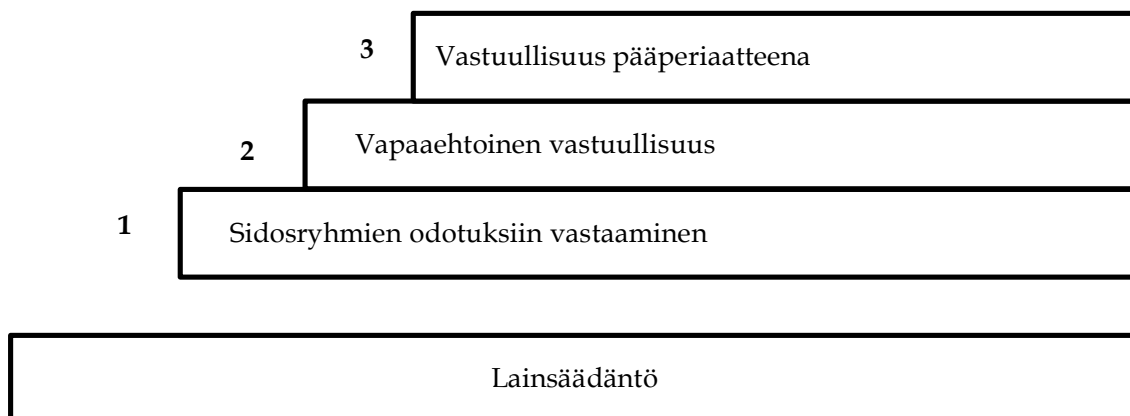
TT:n pyramidimallin kolmas vastuullisuuden taso liittyy yritystoiminnan omaehtoiseen vastuullisuuteen (Koivuporras, 2008, 54). TT:n pyramidimallin kolmannella vastuullisuuden tasolla yritys huomioi sidosryhmät ja ympäristön toiminnassaan ilman painostusta (Koivuporras, 2008, 58). Yritys pyrkii ennakkoimaan sekä lainsäädännön että sidosryhmien vaatimuksia ja odotuksia ja siten saavuttamaan taloudellista hyötyä (Koivuporras, 2008, 58; TT, 2001, 26). TT:n

pyramidimallin omaehtoisen vastuullisuuden tasolla yrityksen aloitteellisuuden nähdään johtavan laajempaan toimintavapauteen (TT, 2001, 26).

TT:n pyramidimallin neljännelle eli korkeimmalle vastuullisuuden tasolle sijoittuu yritys, joka on vastuullisella yritystoiminnalla saavuttanut kilpailuetua (Koivuporras, 2008, 54). TT:n pyramidimallissa kilpailuedulla tarkoitetaan kyvykkyyttä tai resursseja, joiden avulla yritys voi saavuttaa etua suhteessa sen kilpailijoihin (Koivuporras, 2008, 59). TT:n pyramidimallin neljännellä vastuullisuuden tasolla vastuullisen yritystoiminnan nähdään johtavan kilpailuedun saavuttamiseen silloin, kun sekä yrityksen että sidosryhmien pitkän aikavälin edut on huomioitu (TT, 2001, 26-27).

2.1.4 Koivuportaan porrasmalli

Koivuporras (2008) on kuvannut vastuullisen yritystoiminnan suoritusasoja porrasmallilla kuvion 3 mukaisesti. Koivuportaan porrasmallissa yritystoiminnan vastuullisuus kasvaa porrasta portaalta. Koivuportaan porrasmalli pyrkii kuvaamaan yritystoiminnan vastuullisuutta yritystoiminnan taloudellisten tavoitteiden sijaan. (Koivuporras, 2008, 62-63.)

KUVIO 3 Koivuportaan porrasmalli. Mukailten Koivuporras (2008, 63).

Koivuportaan porrasmallin perustukset on luotu lainsäädännölle, joka ei kuitenkaan ole varsinainen vastuullisuuden taso (Koivuporras, 2008, 62). Koivuportaan (2008, 62) mukaan ainoastaan yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattamiseen perustuvia velvoitteita noudattavaa yritystä ei voida kutsua vastuulliseksi. Koivuportaan porrasmallin ensimmäisellä varsinaisella vastuullisuuden tasolla yritystoiminnalla pyritään vastaamaan sidosryhmien odotuksiin (Koivuporras, 2008, 63). Koivuportaan porrasmallin toinen varsinainen vastuullisuuden taso liittyy yritystoiminnan omaehtoiseen vastuullisuuteen, jolla yritys pyrkii ennakoimaan lainsäädännön ja sidosryhmien vaatimuksia ja odotuksia ja siten saavuttamaan taloudellista hyötyä (Koivuporras, 2008, 54, 58, 63). Koivuportaan porrasmallin toisella varsinaisella vastuullisuuden tasolla yritykseltä toivotaan vapaaehtoista vastuullisuutta, kuten osallistumista hyväntekeväisyyteen ja vapaaehtoistoimintaan (Koivuporras, 2008, 60, 63). Koivuportaan porrasmallin kolmannella eli korkeimmalla varsinaisella vastuullisuuden tasolla yhteis-

kunnan hyvinvoinnin edistämisen ajatellaan olevan yritystoiminnan tarkoitus (Koivuporras, 2008, 51, 63). Koivuportaan porrasmallin kolmannella varsinaisella vastuullisuuden tasolla yritystoiminnan tavoite on voiton maksimoinnin sijaan kannattava eettinen yritystoiminta. Yritys saattaa jopa menettää aiemmin saavuttamansa kilpailuedun Koivuportaan porrasmallin kolmannella eli korkeimmalla varsinaisella vastuullisuuden tasolla, kun markkinasegmentti pienee. (Koivuporras, 2008, 63.)

2.2 Yritysvastuun osa-alueet

Yritysvastuuajattelun taustalla vaikuttavat kestävän kehityksen periaatteet (Koivuporras, 2008, 27-28; Sorsa, 2010, 17). Käsitteenä kestävä kehitys on lähtöisin Brundtlandin komission Yhteinen tulevaisuutemme -raportista, jossa kestävä kehitys on määritelty kehitykseksi, joka huolehtii nykypäivän sukupolvien tarpeiden tyydyttämisestä siten, että se huomioi samalla myös tulevien sukupolvien tarpeet (Koivuporras, 2008, 27; Lähdesmäki, 2012, 32; WCED, 1987). Mikäli yritystoiminnassa pyritään edistämään kestävästä kehitystä tavalla, joka ylläpitää taloudellista kasvua ja kilpailukykyä, huomioi ympäristönsuojelun sekä takaa sosiaalisen vastuullisuuden toteutumisen, voidaan käsitteet yritysvastuu ja kestävä kehitys liittää kiinteästi toisiinsa (Euroopan yhteisöjen komissio, 2003; Lähdesmäki, 2012, 32). Sorsan (2010, 17) mukaan kestävä kehitys vaikuttaa yritysvastuuajattelun taustalla siten, että yritystoiminnassa huomioidaan taloudellisten arvojen ohella myös ympäristöä ja ihmisen hyvinvointia koskevat arvot (Koivuporras, 2008, 27; TT, 2001, 7).

Yritysvastuun osa-alueet taloudellinen vastuullisuus, ympäristöön kohdistuva vastuullisuus ja sosiaalinen vastuullisuus viittaavat Elkingtonin (1997) "*triple bottom line*" -määritelmään (Koivuporras, 2008, 27, 40; Lähdesmäki, 2012, 32; Siltaoja, 2006; Sorsa, 2010, 17; TT, 2001, 7). Elkingtonin (1997) "*triple bottom line*" -määritelmän mukaisesti yrityksen odotetaan tekevän valintoja, joilla on taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävät perusteet (Lähdesmäki, 2012, 59). Myös yritysvastuun mittaus ja raportointi ovat usein perustuneet Elkingtonin (1997) "*triple bottom line*" -määritelmän mukaisesti taloudelliseen, ekologiseen ja sosiaaliseen vastuullisuuteen (Siltaoja, 2006).

Yritysvastuun osa-alueista taloudellinen vastuullisuus edellyttää kannattavaa, kilpailukykyistä ja tehokasta yritystoimintaa, joka luo edellytykset omistajien tuotto-odotuksiin vastaamiselle. Taloudellisesti vastuullinen yritystoiminta on edellytys ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ja sosiaalisen vastuullisuuden toteutumiseksi yritystoiminnassa. Taloudellisesti vastuullisesti toimiva yritys tukee yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämistä esimerkiksi verojen maksun muodossa huomioiden samalla yritystoiminnan välilliset vaikutukset. (Koivuporras, 2008, 42; TT, 2001, 7-9.). Taloudellinen vastuullisuus viittaa rajojen asettamiseen voiton tavoittelulle siten, että voiton tavoittelu ei voi toteutua ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ja sosiaalisen vastuullisuuden kustannuksella. Jotta yritystoiminta olisi vastuullista, tulee taloudellisen vastuullisuuden ohella yritystoiminnassa toteutua myös ympäristöön kohdistuva

vastuullisuus ja sosiaalinen vastuullisuus. (Koivuporras, 2008, 42.). Taloudellisesti vastuullinen yritystoiminta luo edellytykset kestävän kehityksen periaatteiden toteutumiselle yritystoiminnassa. Taloudellisen vastuullisuuden ja kestävän kehityksen liittämistä toisiinsa on kuitenkin kritisoitu. (Koivuporras, 2008, 124.). Kritiikkiä on esitetty esimerkiksi Rooman klubin Kasvun rajat -mietinnössä:

"Vasta nyt, kun ihminen on alkanut ymmärtää jotakin väestönkasvun ja taloudellisen kasvun vuorovaikutuksesta ja kun kummassakin on tultu ennennäkemättömiin maitoihin, hänen on pakko ottaa huomioon planeettansa sekä oman olemisensa ja toimimisensa rajat. Ensi kertaa on tullut välttämättömän tärkeäksi tutkia rajoittamattoman aineellisen kasvun kustannuksia ja miettiä vaihtoehtoja sen jatkumiselle." (Koivuporras, 2008, 124; Meadows, Meadows, Randers & Behrens, 1972, 192.)

Yritysvastuun osa-alueista ympäristöön kohdistuva vastuullisuus edellyttää ympäristöstä ja luonnonvaroista huolehtimista (Koivuporras, 2008, 46; TT, 2001, 7). Ympäristöön kohdistuva vastuullisuus tarkoittaa ekologisen ympäristön suojelua, ympäristövaikutusten hallintaa ja luonnonvarojen kestävää käyttöä (Sorsa, 2010, 17). Ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden tavoite on ilmastonmuutoksen torjunta ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. Ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuteen sisältyy esimerkiksi vesien, ilman ja maaperän suojelu. (TT, 2001, 9.). Ympäristöön kohdistuva vastuullisuus edellyttää asetettujen standardien ja säädösten noudattamista sekä yritystoimintaan ja yritystoiminnan vaikutuksiin liittyvän ympäristöinformaation tuottamista ja viestintää (Sorsa, 2010, 17). Yritykset hyödyntävät esimerkiksi erilaisia ympäristösertifikaatteja yritystoiminnan ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden viestinnässä (Koivuporras, 2008, 59). Ottamalla käyttöön sertifioidut vapaaehtoiset ympäristöjärjestelmät yritys voi pyrkiä vaikuttamaan ympäristöä koskevien vastuullisuustoimien tuloksellisuuteen ja viestimään, että ympäristöön kohdistuva vastuullisuus on huomioitu yritystoiminnassa (Sorsa, 2010, 60). Yritystoiminnassa ympäristöystävällisyyttä voidaan lisätä esimerkiksi käyttämällä ympäristöystävällisiä tuotteita ja vähentämällä energian kulutusta. Ympäristöön kohdistuvat vastuullisuustoimet voivat olla myös osa yrityksen riskienhallintaa. (Koivuporras, 2008, 133.)

Käsitettä sosiaalinen vastuullisuus on käytetty joissakin yhteyksissä samassa merkityksessä kuin käsitettä yritysvastuu, mutta samoin kuin TT:n (2001, 7) tulkinnassa yritysvastuusta, tarkoitettiin tässä tutkimuksessa sosiaalisella vastuullisuudella yritysvastuun yhtä osa-alueita. Yritysvastuun osa-alueista sosiaalinen vastuullisuus edellyttää, että yritys toimii avoimesti, noudattaa hyviä toimintatapoja sekä kunnioittaa sidosryhmiensä käsityksiä vastuullisesta ja eettisestä yritystoiminnasta. Sosiaalisen vastuullisuuden sisältö vaihtelee eri maissa ja kulttuureissa. (TT, 2001, 7.). Sidosryhmiin kohdistuvat vastuullisuustoimet voidaan luokitella sosiaaliseen vastuullisuuteen kuuluviksi (Koivuporras, 2008, 44). Sosiaaliseen vastuullisuuteen sisältyy esimerkiksi henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen (Sorsa, 2010, 17; TT, 2001, 9), kuten työturvallisuus ja työterveyshuolto, työmotivaatio ja työpaikan houkuttelevuus, henkilöstöpolitiikan syrjimättömyys, henkilöstön työtyytyväisyys, koulutus ja palkitseminen sekä henkilöstön näkemysten huomioiminen yritystoiminnassa (TT, 2001, 9).

Sosiaaliseen vastuullisuuteen sisältyvät myös tuoteturvallisuus ja kuluttajansuoja (Sorsa, 2010, 17; TT, 2001, 9), kuten tuotteiden terveys- ja turvallisuusvaikutusten tunteminen, tuotetiedon jakaminen sekä markkinoinnin ja mainonnan totuudenmukaisuus (TT, 2001, 9). Sosiaaliseen vastuullisuuteen sisältyvät lisäksi suhteet lähiyhteisöihin ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen, kuten yhteydet toimintaympäristön asukkaisiin ja yhteisöihin sekä yhteistyöhankkeet ja lahjoitukset esimerkiksi sosiaalitoimintaan, taiteeseen ja liikuntaan (TT, 2001, 9).

Vastuullinen yritystoiminta vaatii kaikkien kolmen yritysvastuun osa-alueen eli taloudellisen vastuullisuuden, ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ja sosiaalisen vastuullisuuden huomioimista yritystoiminnassa. Yksittäiset vastuullisuustoimet voidaan sijoittaa eri yritysvastuun osa-alueisiin, mutta jako ei ole ehdoton, sillä tietyt vastuullisuustoimet voidaan sijoittaa useampaan kuin yhteen yritysvastuun osa-alueeseen. Esimerkiksi työllistävyys voidaan sijoittaa yritysvastuun osa-alueista sekä taloudelliseen vastuullisuuteen että sosiaaliseen vastuullisuuteen ja vastaavasti paperin kulutuksen vähentäminen voidaan sijoittaa yritysvastuun osa-alueista sekä taloudelliseen vastuullisuuteen että ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuteen. (Koivuporras, 2008, 41.)

2.3 Paikallisuus ja yritysvastuu

2.3.1 Paikalliseen yhteisöön kohdistuva vastuullisuus

Paikalliseen yhteisöön kohdistuva vastuullisuus on usein jaettu kategorioihin. Besser ym. (2006) ovat määritelleet tuen ja johtajuuden olennaisiksi yrityksen vastuiksi paikallista yhteisöä kohtaan. (Lähdesmäki & Suutari, 2012.). Tuki paikallisessa yhteisössä ilmenee paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistämisen lisäksi yrityksen sitoutumisena paikallisten tavarantoimittajien ja palveluntuottajien hyödyntämiseen ja näin paikallisen toimintaympäristön talouden ja yhteisön elintason vahvistamiseen. Johtajuus paikallisessa yhteisössä tarkoittaa yrityksen toimimista malliesimerkkinä muille yhteisön jäsenille. (Besser ym. 2006.)

Niehm ym. (2008) ovat jakaneet yrityksen vastuut paikallista yhteisöä kohtaan kolmeen kategoriaan, jotka ovat sitoutuminen yhteisöön, yhteisön tuki ja yhteisöllisyys (Lähdesmäki & Suutari, 2012). Sitoutuminen yhteisöön ilmenee vastavuoroisena suhteena yrityksen ja paikallisen yhteisön välillä, joka tarkoittaa sellaisen lisäarvon luomista, joka sekä palvelee yhteistä hyvää että edistää yrityksen kehitystä. Yhteisön tuki ilmenee yrityksen pyrkimyksenä vastata paikallisen yhteisön yritykselle ilmaisemiin tarpeisiin. Yhteisöllisyys ilmenee yrityksen käsityksenä paikallisen yhteisön tarpeista ja yrityksen halusta kuulua paikalliseen yhteisöön. (Niehm ym. 2008.)

Paikallisen yhteisön käsitettä on lähestytty läheisyyden käsitteen kautta (Lähdesmäki & Suutari, 2012). Vaikka läheisyyden käsitteellä on usein viitattu maantieteelliseen etäisyyteen taloudellisten toimijoiden välillä, on havaittu, että läheisyyden käsitteellä on myös muita ulottuvuuksia (Boschma, 2005a; Torre &

Gilly, 2000). Boschma (2005a) on määritellyt läheisyyden käsitteen viisi ulottuvuutta, jotka ovat kognitiivinen, organisaationaalinen, maantieteellinen, sosiaalinen ja institutionaalinen läheisyys (Knoben & Oerlemans, 2006; Lähdesmäki & Suutari, 2012).

Kognitiivinen läheisyys liittyy tietoon ja se mahdollistaa tehokkaan viestinnän ja oppimisen. Kognitiivinen läheisyys sisällytetään organisaationaalisen läheisyyden ulottuvuuteen, jolla viitataan toimijoiden väliseen läheisyyteen organisaationaalisissa suhteissa ja jonka uskotaan edistävän oppimista ja innovointia. (Boschma, 2005a; Knoben & Oerlemans, 2006; Lähdesmäki & Suutari, 2012.)

Maantieteellinen läheisyys on määritelty toimijoiden väliseksi avaruudelliseksi etäisyydeksi (Boschma, 2005a; Knoben & Oerlemans, 2006; Lähdesmäki & Suutari, 2012). Maantieteellinen läheisyys edistää toimijoiden välistä sosiaalista kanssakäymistä ja yhteistyötä, sillä lyhyet maantieteelliset etäisyydet tuovat ihmiset yhteen. Sosiaaliset verkostot eivät kuitenkaan välttämättä muotoudu aluekohtaisesti, koska verkostot ovat sosiaalisia konstruktioita. Sosiaaliset verkostot voivat kuitenkin olla aluekohtaisesti muotoutuneita esimerkiksi paikallisten toimijoiden sosiaalisessa kanssakäymisessä. Maantieteellinen läheisyys mahdollistaa paikallisten toimijoiden välisen luottamuksen rakentamisen kasvotusten, joka puolestaan johtaa henkilökohtaisempiin suhteisiin toimijoiden välillä. (Boschma, 2004; 2005b; Morgan, 2004.)

Sosiaalinen läheisyys liittyy luottamukseen perustuviin toimijoiden väliin sosiaaliin suhteisiin (Boschma, 2005a; Knoben & Oerlemans, 2006; Lähdesmäki & Suutari, 2012). Sosiaalinen läheisyys perustuu esimerkiksi toimijoiden väliseen ystävyyteen, yhteenkuuluvuuteen ja jaettuihin kokemuksiin. Sosiaalinen läheisyys vaikuttaa yritystoimintaan positiivisesti tiettyyn rajaan saakka, jonka jälkeen sosiaalisen läheisyyden vaikutukset voivat muuttua negatiivisiksi. (Lähdesmäki & Suutari, 2012.)

Institutionaalinen läheisyys liittyy toimijoiden väliseen luottamukseen perustuviin instituutioihin, kuten lainsäädäntöön ja kulttuurinormeihin, jotka vaikuttavat toimijoiden toimintatapoihin (Boschma, 2005a; Knoben & Oerlemans, 2006; Lähdesmäki & Suutari, 2012). Myös kulttuuriin liittyvä läheisyys, joka sisältää etniset ja uskonnolliset arvot, on liitetty institutionaaliseen läheisyyteen (Boschma, 2005a).

Läheisyyden ulottuvuudet ovat liittyneet kiinteästi toisiinsa ja ne voivat vahvistaa toisiaan tai korvata toisensa (Lähdesmäki & Suutari, 2012). Esimerkiksi maantieteellinen läheisyys voi vahvistaa sosiaalista läheisyyttä, koska lyhyen maantieteellisen etäisyyden on havaittu edistävän toimijoiden välistä sosiaalista kanssakäymistä ja yhteistyötä, sillä lyhyet maantieteelliset etäisyydet tuovat ihmiset yhteen (Boschma, 2004; 2005b; Morgan, 2004). Paikallisen yhteisön yhteydessä maantieteellisen läheisyyden ja sosiaalisen läheisyyden on havaittu liittyvän kiinteästi toisiinsa (Lähdesmäki & Suutari, 2012).

2.3.2 Yritystoiminnan paikallinen vaikutusalue

Yritysvastuun yhteydessä on käyty keskustelua myös alueellisen vastuullisuuden sisällyttämisestä yritysvastuun osa-alueeksi. Yritystoiminnan vaikutukset kohdistuvat usein yrityksen toimintaympäristöön, jonka vuoksi alueen,

jolla yritys toimii, esimerkiksi työllisyystilanne ja ympäristövaikutukset liittyvät alueelliseen vastuullisuuteen. (Koivuporras, 2008, 41.). Koivuportaan (2008, 41) mukaan alueellinen vastuullisuus sisältyy yritysvastuun osa-alueisiin eli taloudelliseen vastuullisuuteen, ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuteen ja sosiaaliseen vastuullisuuteen yritystoiminnan vaikutusalueina. Yritystoiminnan vaikutusalueet jakautuvat paikalliseen vaikutusalueeseen, alueelliseen vaikutusalueeseen, kansalliseen vaikutusalueeseen ja kansainväliseen tai globaaliin vaikutusalueeseen (Koivuporras, 2008, 41).

Kun yritystoiminnan vaikutusalueita tarkastellaan perinteisen aluehierarkian näkökulmasta, nähdään yritystoiminnan vaikutusalueet peräkkäisten vaikutusalueiden järjestelmänä. Paikallinen vaikutusalue muodostaa yritystoiminnan vaikutusalueiden ensimmäisen tason, jolle esimerkiksi kaupungit ja kunnat sijoittuvat. Alueellinen vaikutusalue viittaa seutu- ja maakuntiin, mutta alueellinen vaikutusalue voi muodostua myös perustuen alueen ominaisuuksiin, toimintaan tai aluejaon tarkoitukseen. Kansallinen vaikutusalue viittaa hallinnolliseen aluejakoon ja valtioon. Kansainvälinen vaikutusalue ja globaali vaikutusalue ilmenevät usein toistensa synonyymeina. (Koivuporras, 2008, 71-72; Kultalahti, 1990, 33, 146-147.). Toisin kuin kansainvälisellä vaikutusalueella, jolla tarkoitetaan alempien vaikutusalueiden summaa, viitataan globaalilla vaikutusalueella alempien vaikutusalueiden yhdistelmään, jolloin vaikutusalueiden merkitys vähenee, kun tavoitteena on yritystoiminnan globaalien vaikutusten huomioiminen (Koivuporras, 2008, 98).

Koivuportaan (2008, 41) mukaan yritystoiminnalla voi perinteisen aluehierarkian näkökulmasta olla paikallisia, alueellisia, kansallisia ja kansainvälisiä tai globaaleja vaikutuksia, jotka voivat olla luonteeltaan taloudellisia, ympäristöön kohdistuvia ja sosiaalisia. Vastuullista yritystoimintaa on kuvattu yritystoiminnan vaikutusalueiden ja niille kohdistuvien yritystoiminnan taloudellisten, ympäristöön kohdistuvien ja sosiaalisten vaikutusten näkökulmasta (Koivuporras, 2008, 97).

3 FENOMENOGRAFINEN TUTKIMUS

Tässä tutkimuksessa kohdeorganisaation johdon käsityksiä yritysvastuusta tutkittiin fenomenografisen tutkimuksen keinoin. Fenomenografialle on esitetty useita määritelmiä. (Häkkinen, 1996, 11, 15.). Hasselgren (1993, 150) on määritellyt fenomenografian tutkimusmenetelmäksi, sillä fenomenografia ei määrittele aineiston hankinnan ja analyysin kriteereitä. Uljens (1992, 117-118) on määritellyt fenomenografian empiiriseksi tieteeksi, koska fenomenografista tutkimusta ohjaa tiedonintressi. (Häkkinen, 1996, 10.). Svensson (1989, 37, 41) on määritellyt fenomenografian tutkimussuuntaukseksi tai tutkimusotteeksi, koska fenomenografisessa tutkimuksessa kiinnostuksen kohteina ovat erilaiset ymmärtämisen tavat, joita kuvataan käsitysten avulla. Koska tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteina olivat kohdeorganisaation johdon erilaiset ymmärtämisen tavat, joita kuvattiin käsitysten avulla, määriteltiin fenomenografia tässä tutkimuksessa Svenssonin (1989, 37, 41) näkemyksen mukaisesti tutkimussuuntaukseksi ja tutkimusotteeksi. (Häkkinen, 1996, 15.)

3.1 Fenomenografian tieteenfilosofiset sitoumukset

Fenomenografisen tutkimussuuntauksen tieteenfilosofiset sitoumukset muodostuivat Martonin *Inlärnin och Omvärlduppfattning* -tutkimusryhmän oppimista koskevissa empiirisissä tutkimuksissa Ruotsissa 1970-luvulla (Häkkinen, 1996, 6; Kakkori & Huttunen, 2010, 9). Vaikka fenomenografia ei rajoitu ainoastaan oppimista koskeviin empiirisiin tutkimuksiin, tulee fenomenografista tutkimusta tekevän tutkijan Martonin (1988b, 183) mukaan huomioida, että fenomenografisen tutkimussuuntauksen tieteenfilosofiset sitoumukset ovat perustuneet kasvatukselliseen tiedonintressiin (Häkkinen, 1996, 6).

Sekä Huusko ja Paloniemi (2006) että Kakkori ja Huttunen (2010, 1) ovat todenneet, että laadukasta fenomenografista tutkimusta on mahdollista tehdä vain, jos tutkija on tutustunut fenomenografisen tutkimussuuntauksen tieteenfilosofisiin sitoumuksiin (Anttila, 1998). Häkkisen (1996, 5) mukaan fenomenografisen tutkimussuuntauksen tieteenfilosofisiin sitoumuksiin tutustuminen on edellytys fenomenografisen tutkimuksen käytännön toteutukselle.

3.1.1 Fenomenografisen tutkimuksen peruskomusten joukko

Kyrön (2003) mukaan fenomenografisen tutkimussuuntauksen tieteenfilosofisten sitoumusten yhteydessä on käsiteltävä paradigmaan liittyviä oletuksia. Paradigmalle on esitetty useita määritelmiä. Anttilan (2006, 33) mukaan paradigma tarkoittaa tieteenalan yhteisiä uskomuksia, joiden mukaan tieteenala määrittyy ja tunnistetaan (Laulajainen, 2013, 71). Metsämuurosen (2009, 51) mukaan paradigma voi tarkoittaa tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä koskevaa mallikaaviota tai selitystä, joka ei ole saanut teorianaista hyväk-

syntää. Toisaalta Metsämuurosen (2009, 51) mukaan paradigma voi tarkoittaa tutkimuksen taustafilosofiaan liittyvää tutkijoita yhdistävää tai tutkijan omaa näkemystä todellisuuden luonteesta. Pattonin (1990, 37) mukaan paradigma tarkoittaa sitä todellisuuden ja tiedon luonnetta koskevaa kokonaisuutta, joka ohjaa tieteen harjoittamista (Häkkinen, 1996, 13). Guban ja Lincolnin (2000, 107-108) mukaan paradigma tarkoittaa perususkomusten joukkoa tai järjestelmää, joka edustaa tutkijan käsitystä todellisuuden luonteesta. Tässä tutkimuksessa paradigmat tarkoitettiin Guban ja Lincolnin (2000, 107-108) määritelmän mukaisesti perususkomusten joukkoa tai järjestelmää, joka edusti tutkijan käsitystä todellisuuden luonteesta. (Metsämuuronen, 2009, 216.)

Perususkomusten joukkona paradigmat perustuvat ontologisiin, epistemologisiin ja metodologisiin sitoumuksiin (Metsämuuronen, 2009, 216). Tieteenfilosofiassa ontologia määrittelee tutkijan näkemyksiä ihmisestä ja ihmisen suhteesta todellisuuteen, kun taas epistemologia eli tieto-oppi määrittelee tutkijan näkemyksiä tiedon luonteesta (Anttila, 1998; Hirsjärvi & Hurme, 2010, 16; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 130; Huusko & Paloniemi, 2006). Ontologia ja epistemologia yhdessä määrittelevät empiirisen tutkimuksen tieteenfilosofiset sitoumukset. Tieteenfilosofiset sitoumukset määrittelevät edelleen empiirisen tutkimuksen teoria- ja menetelmävalintoja (Hirsjärvi ym. 2009, 131).

Guba ja Lincoln (2000) ovat luokitelleet empiirisen tutkimuksen keskeisiksi paradigmoiksi positivismin, postpositivismin, kriittisen teorian ja konstruktivismin (Metsämuuronen, 2009, 216). Positivismin ontologiset sitoumukset perustuvat naiiviin realismiin ja se on epistemologisilta sitoumuksiltaan dualistinen ja objektivistinen (Guba & Lincoln, 2000, 109; 2005, 193; Huusko & Paloniemi, 2006; Metsämuuronen, 2008, 13; 2009, 217). Positivismissa tietoa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä hankitaan kvantitatiivisilla menetelmillä (Guba & Lincoln, 2000, 109; 2005, 193; Kakkori & Huttunen, 2010, 9; Metsämuuronen, 2008, 13; 2009, 217). Postpositivismin ontologiset sitoumukset perustuvat kriittiseen realismiin ja se on epistemologisilta sitoumuksiltaan modifioidun dualistinen ja objektivistinen. Postpositivismissa tietoa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä hankitaan kvantitatiivisten menetelmien lisäksi kvalitatiivisilla menetelmillä. (Guba & Lincoln, 2000, 109; 2005, 193; Metsämuuronen, 2008, 13; 2009, 217.). Kriittisen teorian ontologiset sitoumukset perustuvat historialliseen realismiin ja se on epistemologisilta sitoumuksiltaan transaktionaalinen ja subjektivistinen. Kriittisessä teoriassa tiedon hankkiminen tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä perustuu tutkijan ja tutkittavan väliseen dialogiin. (Guba & Lincoln, 2000, 109-110; Metsämuuronen, 2008, 12-13; 2009, 218.). Konstruktivismin ontologiset sitoumukset perustuvat relativismiin ja se on epistemologisilta sitoumuksiltaan transaktionaalinen ja subjektivistinen (Guba & Lincoln, 2000, 109; 2005, 193; Metsämuuronen, 2008, 13). Konstruktivismissa tiedon hankkiminen tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä perustuu tulkinnaan eli hermeneutiikkaan (Guba & Lincoln, 2000, 109; 2005, 193; Metsämuuronen, 2008, 13; 2009, 218).

Kun fenomenografisen tutkimussuuntauksen tieteenfilosofiset sitoumukset muodostuivat Martonin *Inlärnin och Omvärlduppfattning* -tutkimusryhmän oppimista koskevissa empiirisissä tutkimuksissa Ruotsissa 1970-luvulla (Häkkinen, 1996, 6; Kakkori & Huttunen, 2010, 9), joutui empiirisen tutkimuksen

keskeisistä paradigmoista positivismi kritiikin kohteeksi pyrkiessään rinnastamaan ihmistieteet luonnontieteisiin (Häkkinen, 1996, 6, 13). Positivismiin kohdistuneen kritiikin mukaan positivismiin perustuva tutkimussuuntaus ei sovi ihmistutkimukseen, sillä ihminen on biologinen olento (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 22; Häkkinen, 1996, 13; Silverman, 1993, 22). Martonin *Inlärnin och Omvärlduppfattning* -tutkimusryhmän oppimista koskevissa empiirisissä tutkimuksissa Ruotsissa 1970-luvulla (Häkkinen, 1996, 6; Kakkori & Huttunen, 2010, 9) omaksuttiin positivismille vaihtoehtoinen näkökulma, kun fenomenografinen tutkimussuuntaus pyrittiin erottamaan tieteenfilosofisilta sitoumuksiltaan naiivista realismista ja positivismista (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen 1996, 13). Koska tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteina olivat kohdeorganisaation johdon erilaiset ymmärtämisen tavat eli yksittäisten ihmisten merkitysrakenteet, jotka kohdistuivat tutkimuksen kohteena olleeseen yritys vastuun ilmiöön, oli kyse ihmistutkimuksesta, jonka vuoksi Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 22) näkemyksen mukaisesti positivismiin perustuva tutkimussuuntaus ei sopinut tähän tutkimukseen, vaan tässä tutkimuksessa omaksuttiin fenomenografiselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti positivismille vaihtoehtoinen näkökulma (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen 1996, 13).

Guban ja Lincolnin (2000) luokittelemista empiirisen tutkimuksen keskeisistä paradigmoista positivismi ja postpositivismi heijastuvat kvantitatiivisten tutkimussuuntausten tieteenfilosofisiin sitoumuksiin, kun taas kriittinen teoria ja konstruktivismi ovat eksistentiaalis-fenomenologis-hermeneuttisia tieteenfilosofioita ja heijastuvat kvalitatiivisten tutkimussuuntausten tieteenfilosofisiin sitoumuksiin (Huusko & Paloniemi, 2006; Metsämuuronen, 2009, 216, 220). Huuskon ja Paloniemen (2006) mukaan fenomenografisen tutkimussuuntauksen tieteenfilosofiset sitoumukset perustuvat eksistentiaalis-fenomenologis-hermeneuttiseen tieteenfilosofiaan, jonka vuoksi fenomenografinen tutkimussuuntaus on kvalitatiivinen tutkimussuuntaus (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 16). Metsämuurosen (2009, 220) mukaan kvalitatiivinen tutkimussuuntaus soveltuu empiiriseen tutkimukseen esimerkiksi silloin, kun kiinnostuksen kohteena ovat yksittäisten ihmisten merkitysrakenteet. Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena olivat kohdeorganisaation johdon erilaiset ymmärtämisen tavat eli yksittäisten ihmisten merkitysrakenteet, jotka kohdistuivat tutkimuksen kohteena olleeseen yritys vastuun ilmiöön, jonka vuoksi tässä tutkimuksessa tutkimussuuntaus oli Metsämuurosen (2009, 220) näkemyksen mukaisesti kvalitatiivinen.

3.1.2 Näkemys ihmisestä ja ihmisen suhteesta todellisuuteen

Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 16) mukaan tieteenfilosofisista sitoumuksista ontologia määrittelee empiirisessä tutkimuksessa tutkijan näkemyksiä ihmisestä ja ihmisen suhteesta todellisuuteen. Tässä tutkimuksessa tutkijan näkemykset ihmisestä ja ihmisen suhteesta todellisuuteen perustuivat kvalitatiiviselle tutkimussuuntaukselle ja fenomenografiselle tutkimussuuntaukselle ominaisiin käsitelmiin ihmisestä ja ihmisen suhteesta todellisuuteen.

Kvalitatiiviselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti ihminen nähtiin tässä tutkimuksessa biologisena olentona, jonka tajunta on tehnyt mahdolliseksi luoda symboleja, muuttaa symbolien merkityksiä ja välittää tietoa symbolien

avulla eteenpäin. Kvalitatiiviselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti ihminen nähtiin tässä tutkimuksessa myös sosiaalisena olentona, joka on kehittynyt vuorovaikutuksessa kulttuurin kanssa. Koska ihmisen tajunta ja kulttuurihistoria ovat johtaneet siihen, että ihmiselle on ominaista symboleilla, kuten kielellä kommunikointi, nähtiin ihminen tässä tutkimuksessa kvalitatiiviselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti kieltä käyttävänä olentona. (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 16, 23, 49.). Kvalitatiiviselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti ihminen nähtiin tässä tutkimuksessa lisäksi autonomisena ja tietoisena toimijana, joka aktiivisesti pyrkii muodostamaan kuvan todellisuudesta ja käsitteellisesti välittämään mielellistä suhdettaan todellisuuteen (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 49; Laulajainen, 2013, 72; Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari, 1994, 121).

Fenomenografiselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti ihminen nähtiin tässä tutkimuksessa intentionaalisenä olentona, jonka tarkoituksena on jäsentää todellisuutta, suhteuttaa kokemukset toisiinsa ja toimia tarkoituksenmukaisesti (Syrjälä ym. 1994, 121). Fenomenografiselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti ihminen nähtiin tässä tutkimuksessa myös rationaalisenä olentona, joka liittää mielessään ilmiöt selittäviin yhteyksiin, joista muodostuu käsityksiä (Ahonen, 1994, 116; Laulajainen, 2013, 72). Rationaalisenä olentona ihminen tulkitsee ilmiöitä ja todellisuutta merkitysten kautta, jolloin tulkintaan vaikuttavat yksittäisen ihmisen ennako-oletukset ja kokemustausta (Laulajainen, 2013, 72; Raatikainen, 2004, 95). Koska fenomenografiselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti ihminen pyrkii ymmärtämään ilmiöitä merkitysten kautta, oletettiin tässä tutkimuksessa, että ihmisen todellisuus muodostuu merkityksistä (Raatikainen, 2004, 95; Varto, 1992, 56–57).

Popperin (1972) malli pyrkii kuvaamaan empiirisen tutkimuksen ontologisia sitoumuksia, jotka kohdistuvat fysikaalisten objektien muodostamaan todellisuuteen, subjektiivisen tajunnan ja ajatusten muodostamaan todellisuuteen sekä ihmismielen tuotteita ja artefakteja koskevaan todellisuuteen (Anttila, 1998; Niiniluoto, 1990, 14–37). Koska fenomenografiselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti ihminen pyrkii ymmärtämään ilmiöitä merkitysten kautta, oletettiin tässä tutkimuksessa, että ihmisen todellisuus muodostuu merkityksistä (Raatikainen, 2004, 95; Varto, 1992, 56–57), jonka vuoksi tutkimuksen ontologiset sitoumukset kohdistuivat Popperin (1972) mallin ihmismielen tuotteita ja artefakteja koskevaan todellisuuteen, joka on olemassa vain ihmisen sille antaman merkityksen kautta (Anttila, 1998).

Kroksmarkin (1987, 248) mukaan fenomenografiselle tutkimussuuntaukselle on ominaista, että yksityinen ja kollektiivinen todellisuus voidaan erottaa toisistaan. Kroksmarkin (1987, 248) mukaan yksityinen todellisuus koostuu yksittäisten ihmisten käsityksistä, kun taas kollektiivinen todellisuus muodostuu intersubjektiivisista käsityksistä. Vaikka fenomenografiselle tutkimussuuntaukselle on ominaista, että todellisuuden olemassaolo hyväksytään yksittäisestä ihmisestä riippumattomana, katsotaan todellisuuden merkityksen muodostuvan yksittäisen ihmisen tulkinnan kautta. Uljensin (1992, 114, 131) mukaan fenomenografisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohteena ei ole todellisuus itsessään, vaan yksittäisten ihmisten käsitykset todellisuudesta uudelleen kontekstualisoituna. (Häkkinen, 1996, 11.)

3.1.3 Praktinen ja hermeneuttinen tiedonintressi

Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 16) mukaan tieteenfilosofiassa epistemologia määrittelee tutkijan näkemyksiä tiedon luonteesta. Habermasin (1974) tiedonintressiteoria kuvaa tiedon luonnetta eli empiiristä tutkimusta ohjaavan tiedon arvon perustaa (Kyrö, 2003; Laulajainen, 2013, 72; Niiniluoto, 1997, 70–72). Habermasin tiedonintressiteoriassa tiedonintressillä tarkoitetaan tiedon arvon perustaa empiirisille käytännöille (Niiniluoto, 1984, 71), jotka määrittelevät ja motivoivat tietäntyyppistä empiiristä tutkimusta (Anttila, 1998).

Habermasin (1974) tiedonintressiteoria sisältää teknisen tiedonintressin, praktisen tiedonintressin ja kriittisen tiedonintressin. Teknisen tiedonintressin tavoitteena on ennustaa ilmiöitä ja tapahtumia sekä kontrolloida niiden esiintymistä. Praktisen eli tulkitsevan tiedonintressin tavoitteena on ilmiöiden ymmärtäminen. (Kyrö, 2003.). Praktinen tiedonintressi liittyy kiinteästi hermeneuttiseen tiedonintressiin, jonka tavoitteena on käsitysten ymmärtäminen ja tulkinta (Anttonen, 2009, 57; Kyrö, 2003; Laulajainen, 2013, 72; Niiniluoto, 1997, 72). Kriittisen tiedonintressin tavoitteena on väärästä tietoisuudesta vapautuminen sekä totuttujen säännönmukaisuuksien ja toimintojen kyseenalaistaminen (Kyrö, 2003; Niiniluoto, 1984).

Uljensin (1992, 117-118) mukaan empiirisenä tutkimuksena fenomenografista tutkimusta ohjaa tiedonintressi (Häkkinen, 1996, 10). Fenomenografiselle tutkimussuuntaukselle on ominaista etsiä ja luoda tulkintoja todellisuudesta, jolloin keskeisessä asemassa on tulkinta eli hermeneutiikka, jonka vuoksi tiedonintressi tässä tutkimuksessa oli hermeneuttinen (Anttonen, 2009, 57; Guba & Lincoln, 2000, 109; 2005, 193; Laulajainen, 2013, 72; Metsämuuronen, 2008, 13; 2009, 218). Fenomenografisessa tutkimuksessa tavoitteena on lisäymmärryksen saavuttaminen tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä, jonka vuoksi tiedonintressi tässä tutkimuksessa oli myös praktinen (Kyrö, 2003).

3.2 Käsitykset fenomenografisen tutkimuksen kohteina

Fenomenografisessa tutkimuksessa kiinnostuksen kohteen muodostavat erilaiset ymmärtämisen tavat, jotka kohdistuvat tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön ja joita kuvataan käsitysten avulla (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen, 1996, 15). Vaikka arkikielessä käsitykset on rinnastettu mielipiteisiin (Ahonen, 1994, 116-117; Larsson, 1986, 21; Uljens, 1989, 10), on fenomenografisissa tutkimuksissa käsitykset määritelty arkikielen mielipidettä syvällisemmässä merkityksessä (Häkkinen, 1996, 24). Fenomenografisessa tutkimuksessa käsitys on määritelty ihmisen aktiivisella toiminnallaan luomaksi suhteeksi tiettyyn osaan todellisuutta (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen, 1996, 24; Svensson, 1984, 17; Uljens, 1989, 10). Fenomenografisessa tutkimuksessa käsityksiä tarkastellaan toisen asteen näkökulmasta kiinnittäen huomiota käsitysten suhteellisuuteen, kontekstuaalisuuteen ja vaihtelevuuteen (Huusko & Paloniemi, 2006).

3.2.1 Käsitusten muodostuminen

Fenomenografisen tutkimussuuntauksen sisällä ei ole yksimielisyyttä siitä, miten käsitykset muodostuvat. Osa fenomenografeista on sitä mieltä, että käsitykset ovat esireflektiivisiä, kun taas osa fenomenografeista on sitä mieltä, että käsitykset muodostuvat merkityksenantoprosessissa ihmisen tietoisien reflektion seurauksena. (Häkkinen, 1996, 24, 27, 46-47.). Merkityksenantoprosessissa ihminen pyrkii käsitysten avulla jäsentämään todellisuutta (Häkkinen, 1996, 23, 27; Svensson, 1984, 12-13; Uljens, 1989, 19). Koska tässä tutkimuksessa ihminen nähtiin fenomenografiselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti intentionaalilaisena olentona, jonka tarkoituksena on jäsentää todellisuutta, suhteuttaa kokemukset toisiinsa ja toimia tarkoituksenmukaisesti (Syrjälä ym. 1994, 121), määriteltiin käsitysten muodostuvan merkityksenantoprosessissa ihmisen tietoisien reflektion seurauksena (Häkkinen, 1996, 27).

Merkityksenantoprosessissa ihminen nähdään fenomenografiselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti intentionaalilaisena olentona (Syrjälä ym. 1994, 121), jonka tietoisuus on suuntautunut tiettyyn osaan todellisuutta (Häkkinen, 1996, 26). Intentionaalisuus on tullut fenomenografiaan fenomenologiasta, jossa intentionaalisuudella tarkoitetaan ihmisen tietoisuuden suuntautumista jotakin muuta kuin itseään kohtaan (Häkkinen, 1996, 12; Marton, 1984, 54-55; Uljens 1992, 90-91; 1993, 138-139). Fenomenologiassa intentionaalisuutta ilmentävät *noesis* eli kokeminen ja *noema* eli kokemuksen kohde, jotka muodostavat kokemuksen kokonaisuuden (Häkkinen, 1996, 12; Uljens, 1993, 138-139). Fenomenografiassa *noesis* ja *noema* ilmenevät merkityksenantoprosessissa mikä-näkökulmana eli ajattelun rajattuna kohteena ja miten-näkökulmana eli ajatteluprosessina (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen, 1996, 12, 26; Uljens 1993, 138-139). Käsitys muodostaa merkityksenantoprosessissa intentionaalisen suhteen ajattelun rajatun kohteen merkityssisällön ja ajatteluprosessin välille (Häkkinen, 1996, 27; Theman, 1985, 15; Uljens, 1989, 20). Merkityksenantoprosessissa miten-näkökulma määrittelee mikä-näkökulmaa (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen, 1996, 26; Uljens, 1989, 23-26), sillä ihmiset kokevat todellisuuden eri tavoin riippuen siitä, miten ajattelu on suunnattu ajattelun kohteeseen (Häkkinen, 1996, 27; Kroksmark, 1987, 234; Svensson, 1979, 3; Uljens, 1989, 23).

Huuskon ja Paloniemen (2006) mukaan käsitykset ovat suhteellisia ja kokonaisuuksista merkityksensä saavia, sillä käsitysten sisällölliset erot ovat sidoksissa eroihin kokonaisuuden organisoinnissa. Käsitusten muodostumisessa ratkaisevaa on se, miten organisoitava kokonaisuus on rajattu (Häkkinen, 1996, 27-28; Svensson 1984, 12-13, 17), sillä käsitykset koskevat osakokonaisuuksien sisältöjä, jotka on erotettu laajemmasta kokonaisuudesta ja ne vaihtelevat sen mukaan, miten ne on erotettu laajemmasta kokonaisuudesta (Häkkinen, 1996, 27). Käsitusten suhteellisuus ilmenee siten, että se mikä on kokonaisuus yhdessä tapauksessa, voi olla osakokonaisuus toisessa tapauksessa (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen, 1996, 28; Svensson, 1984, 12-13, 17).

3.2.2 Käsitusten tutkiminen toisen asteen näkökulmasta

Martonin (1978, 22-23; 1981, 191) mukaan fenomenografisen tutkimussuuntauksen tieteenfilosofisten sitoumusten muodostumiseen ovat vaikuttaneet fenomenografisen tutkimussuuntauksen yhteydet Piaget'n lapsen ajattelua kuvaaviin tutkimuksiin. Piaget'n lapsen ajattelua kuvaavissa toisen asteen näkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa kuvattiin laadullisesti erilaisia tapoja, joilla lapset hahmottavat todellisuutta. (Häkkinen, 1996, 6-7.). Kun fenomenografisen tutkimussuuntauksen tieteenfilosofiset sitoumukset muodostuivat Martonin *Inlärnin och Omvärlduppfattning* -tutkimusryhmän oppimista koskevissa empiirisissä tutkimuksissa Ruotsissa 1970-luvulla (Häkkinen, 1996, 6; Kakkori & Huttunen, 2010, 9), pyrittiin fenomenografia erottamaan tieteenfilosofisilta sitoumuksiltaan naiivista realismista ja positivismista (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen, 1996, 13) ottamalla käyttöön toisen asteen näkökulma, joka eroaa tieteenfilosofisilta sitoumuksiltaan luonnontieteitä ohjaavasta ensimmäisen asteen näkökulmasta (Häkkinen, 1996, 13).

Ensimmäisen asteen näkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa todellisuutta pyritään kuvaamaan sellaisena kuin se on (Häkkinen, 1996, 30-31; Larsson, 1986, 12; Marton, 1988a, 146). Ensimmäisen asteen näkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa kiinnostuksen kohteen muodostavat luonnontieteelliset ilmiöt, jotka pysyvät samoina, vaikka käsitykset niistä muuttuisivat (Häkkinen, 1996, 31-32; Uljens, 1989, 30). Ensimmäisen asteen näkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa tutkija pyrkii arvioimaan kuinka oikeina tai väärinä käsityksiä voidaan pitää tieteelliseen teoriaan verrattuna (Häkkinen, 1996, 31-32). Ensimmäisen asteen näkökulmasta tehtyjä tutkimuksia on kritisoitu siitä, ettei niissä ole kiinnitetty huomiota kontekstuaalisiin tekijöihin (Häkkinen, 1996, 7).

Toisen asteen näkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa todellisuutta pyritään kuvaamaan sellaisena kuin tietty joukko ihmisiä sen käsittää (Häkkinen, 1996, 32). Toisen asteen näkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa kiinnostuksen kohteen muodostavat erilaiset ymmärtämisen tavat, jotka kohdistuvat tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön ja joita kuvataan käsitysten avulla (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen, 1996, 15). Käsitusten kuvaaminen toisen asteen näkökulmasta on tutkimuksen kohteena olevan ilmiön epäsuoraa kuvausta (Häkkinen, 1996, 32). Koska toisen asteen näkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa tulkintaan vaikuttavat yksittäisten ihmisten ennako-oletukset ja kokemustausta (Laulajainen, 2013, 72; Raatikainen, 2004, 95), ei tutkijan ole mahdollista arvioida kuinka oikeina tai väärinä käsityksiä voidaan pitää tieteelliseen teoriaan verrattuna, vaan tutkijan tehtävänä on kuvata sitä, miten käsitykset todellisuudesta vaihtelevat (Häkkinen, 1996, 32; Larsson, 1986, 12; Marton, 1988a, 145-146; Uljens, 1989, 32-33).

Toisin kuin ensimmäisen asteen näkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa, on toisen asteen näkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa kiinnitetty huomiota kontekstuaalisiin tekijöihin eli tilanneyhteyksiin (Häkkinen, 1996, 8; Svensson, 1984, 23). Koska käsitykset ovat suhteellisia ja kokonaisuuksista merkityksensä saavia (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen, 1996, 7), on huomion kiinnittäminen käsitysten kontekstuaalisuuteen tärkeää käsitysten vaihtelevuuden ymmärtämiseksi. Intentionaalisenä olentona ihmiselle ominainen tapa jäsentää

todellisuutta (Syrjälä ym. 1994, 121) on riippuvainen ihmisen subjektiivisista kokemuksista tietyssä kulttuurisessa kontekstissa (Häkkinen, 1996, 24-25), joka johtaa tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä kuvaavien käsitysten vaihtelevuuteen (Häkkinen, 1996, 23, 47; Laulajainen, 2013, 72; Raatikainen, 2004, 95; Syrjälä ym. 1994, 115). Sama ilmaisu voi saada erilaisen merkityksen eri kontekstissa, jonka vuoksi merkitys voi tulla ymmärrettäväksi vain omassa kontekstissaan. (Huusko & Paloniemi, 2006.).

4 AINEISTO

4.1 Teemahaastattelu fenomenografisen tutkimuksen metodina

Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 15) mukaan empiirisessä tutkimuksessa metodin valintaa on harkittava suhteessa tutkimuksen tarkoitukseen, vaihtoehtoiisiin tapoihin hankkia aineisto ja käytettävissä oleviin voimavaroihin. Metodin valinnan tulee sopia yhteen muiden tutkimuksessa tehtyjen valintojen kanssa (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 16).

Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteina olivat kohdeorganisaation johdon erilaiset ymmärtämisen tavat eli yksittäisten ihmisten merkitysrakenteet, jotka kohdistuivat tutkimuksen kohteena olleeseen yritysvastuun ilmiöön, jonka vuoksi tämän tutkimuksen tutkimussuuntaus oli Metsämuurosen (2009, 220) näkemyksen mukaisesti kvalitatiivinen. Metsämuurosen (2009, 220) mukaan kvalitatiiviselle tutkimussuuntaukselle ominaisia metodeja ovat haastattelu, literointi ja tekstianalyysi. Koska fenomenografisella tutkimussuuntauksella ei varsinaisesti ole omaa metodologiaa, päädyttiin tässä tutkimuksessa fenomenografisille tutkimuksille tyypillisesti kvalitatiiviselle tutkimussuuntaukselle ominaisiin metodeihin (Huusko & Paloniemi, 2006; Kakkori & Huttunen, 2010, 8).

Koska tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteina olivat kohdeorganisaation johdon erilaiset ymmärtämisen tavat eli yksittäisten ihmisten merkitysrakenteet, jotka kohdistuivat tutkimuksen kohteena olleeseen yritysvastuun ilmiöön, oli kyse ihmistutkimuksesta (Metsämuuronen, 2009, 220). Kun on kyse ihmistutkimuksesta, tulisi tutkittavien antaa itse kertoa itseään koskevista asioista (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 34; Hirsjärvi ym. 2009, 204). Kvalitatiiviselle tutkimussuuntaukselle ominaisista metodeista haastattelu (Metsämuuronen, 2009, 220) on kuvattu tutkijan ja tutkittavan väliseksi kommunikoinniksi vuorovaikutuksessa, joka perustuu kielen käyttöön (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 48). Koska kvalitatiiviselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti ihminen nähtiin tässä tutkimuksessa kielinä käyttävänä olentona (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 16, 23, 49), päädyttiin tässä tutkimuksessa kvalitatiiviselle tutkimussuuntaukselle ominaisista metodeista haastatteluun (Metsämuuronen, 2009, 220).

Hirsjärvi ja Hurme (1985, 26) ovat jaotelleet haastattelun lajit terapeuttisiin ja tiedonhankinnallisiin haastatteluihin, joista tiedonhankinnallisiin haastatteluihin sisältyy tutkimushaastattelu (Hirsjärvi & Hurme, 2001; Metsämuuronen, 2008, 38). Hirsjärvi ym. (2009, 208) ovat luokitelleet tutkimushaastattelun lajit edelleen strukturoituun, puolistrukturoituun ja strukturoimattomaan haastatteluun, joista puolistrukturoitu ja strukturoimaton haastattelu ovat kvalitatiivisia haastatteluja (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 44). Puolistrukturoidussa haastattelussa aihepiirit eli tema-alueet ovat etukäteen määritellyt ja kysymykset ovat jäsen-televiä, työmäärä analyysivaiheessa on suuri ja tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä saatu tieto on syvällistä. Strukturoimattomassa haastattelussa kysymykset ovat avoimia, työmäärä analyysivaiheessa on puolistrukturoitua haastattelua

suurempi ja tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä saatu tieto on puolistrukturoitua haastattelua syvällisempää. (Metsämuuronen, 2008, 41.). Vaikka puolistrukturoitu haastattelu ei ole täysin vapaa niin kuin strukturoimaton haastattelu (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 48; Metsämuuronen, 2008, 41), jää puolistrukturoidussa haastattelussa tutkijalle vapaus sovittaa kysymysten muoto ja sisältö tutkittavan ja haastattelun kulun mukaan (Syrjälä ym. 2009, 138). Koska Huuskon ja Paloniemen (2006) mukaan fenomenografisessa tutkimuksessa aineiston hankinnassa on keskeistä kysymyksenasettelun avoimuus, jotta tutkittavien käsitykset tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä voivat tulla ilmi, päädyttiin tässä tutkimuksessa kvalitatiivisista haastatteluista puolistrukturoituun haastatteluun, jossa tutkijalle jää vapaus sovittaa kysymysten muoto ja sisältö tutkittavan ja haastattelun kulun mukaan (Syrjälä ym. 2009, 138), mutta työmäärä analyysivaiheessa on strukturoimatonta haastattelua vähäisempi (Metsämuuronen, 2008, 41).

Hirsjärvi ja Hurme (2010, 47) sekä Syrjälä ym. (2009, 138) kutsuvat puolistrukturoitua haastattelua teemahaastatteluksi, koska haastattelu kohdennetaan etukäteen määriteltyihin aihepiireihin eli teema-alueisiin. Koska tässä tutkimuksessa haastattelu kohdennettiin etukäteen määriteltyihin aihepiireihin eli teema-alueisiin, kutsuttiin puolistrukturoitua haastattelua teemahaastatteluksi (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 47; Syrjälä ym. 2009, 138). Koska teemahaastattelu lähtee oletuksesta, jonka mukaan kaikkia tutkittavien ajatuksia, käsityksiä, kokemuksia ja tunteita voidaan tutkia teemahaastattelulla (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 48), on teemahaastattelu fenomenografiselle tutkimukselle luontevin metodi (Kakkori & Huttunen, 2010, 8).

4.2 Haastatteluiden toteutus

Koska tilastollisten yleistysten sijaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä syvällisemmin, puhutaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa otoksen sijaan harkinnanvaraisesta näytteestä, joka edellyttää, että tutkija määrittelee tutkittavien ryhmän (Hirsjärvi & Hurme 2010, 58-59). Tässä tutkimuksessa tutkittavien ryhmän valintaa tarkasteltiin tutkimuksen tarkoituksen näkökulmasta (Hirsjärvi ym. 2009, 178). Tutkimuksessa oli tarkoitus tutkia sitä, miten suomalainen yritys ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan eli yrityksen käsityksiä yritysvastuusta (Lähdesmäki, 2012, 60; Siltaoja, 2006; Uimonen, 2006, 36). Kohdeorganisaation johto, joka koostui johtoryhmän jäsenistä, valittiin tutkittavien ryhmäksi, koska Koivuportaan (2008, 96, 165) mukaan johdon käsitykset yritysvastuusta edustavat sitä, miten yritys ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan.

Tässä tutkimuksessa kohdeorganisaatio oli Keskisuomalainen Oyj, joka on suomalainen viestintäyhtiö. Keskisuomalainen Oyj:n päätoimiala on sanomalehtien ja verkkolehtien kustantaminen, sanomalehtien ja muiden painotuotteiden painaminen sekä niiden jakelu. Keskisuomalainen Oyj on noteerattu Helsingin pörssissä ja sen kotipaikka on Jyväskylä. Keskisuomalainen Oyj:n vuoden 2013 liikevaihto oli 149,7 miljoonaa euroa ja liikevoitto oli 13,9 miljoonaa euroa.

Keskisuomalainen Oyj:n palveluksessa oli vuoden 2013 lopussa 1539 henkilöä. (Keskisuomalainen Oyj, 2014, 1.)

Haastattelukutsu lähetettiin tutkittavien ryhmälle eli Keskisuomalainen Oyj:n johtoryhmän jäsenille sähköpostitse elokuussa 2013. Koska Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 86) mukaan empiirisessä tutkimuksessa on eduksi, jos tutkittavien voidaan osoittaa kuuluvan tiettyyn ryhmään, mainittiin haastattelukutsussa, että tutkittavien ryhmäksi on valittu kohdeorganisaation johtoryhmän jäsenet. Sähköpostitse lähetetyn haastattelukutsun yhteydessä tutkittaville kerrottiin myös tutkimuksen tarkoitus ja mainittiin tutkimuksen kohteena oleva yritysvastuun ilmiö. Tutkimuksen kohteena oleva yritysvastuun ilmiö pyrittiin haastattelukutsussa esittelemään siten, ettei esittely olisi ohjannut myöhempiä haastatteluvastauksia.

Haastattelujen ajankohdista sovittiin tutkittavien kanssa sähköpostitse, puhelimitse tai kasvokkain ja haastattelut toteutettiin vuoden 2013 syksyn aikana kohdeorganisaation tiloissa kasvokkain. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina ja niiden kesto vaihteli 25 minuutista 60 minuuttiin. Tutkimukseen haastateltiin kuusi seitsemästä Keskisuomalainen Oyj:n johtoryhmän jäsenestä. Yhden johtoryhmän jäsenen haastattelu jäi toteutumatta aikataulullisista syistä. Ennen varsinaisten haastatteluiden alkua tutkittavilta kysyttiin lupa haastatteluiden nauhoittamiseen ja koska kaikki tutkittavat antoivat suostumuksensa haastattelujen nauhoittamiselle, kaikki haastattelut nauhoitettiin.

Teemahaastatteluiden haastattelurunko hahmottui etukäteen määriteltyjen teema-alueiden mukaisesti ja oli yhdenmukainen kaikissa haastatteluissa. Etukäteen määritellyt teema-alueet pohjautuivat tutkijan teoreettisen perehtyneisyyteen, joka koski tutkimuksen kohteena ollutta yritysvastuun ilmiötä. Haastattelurungon teema-alueet rakentuivat yritysvastuun osa-alueista eli taloudellisesta vastuullisuudesta, ympäristöön kohdistuvasta vastuullisuudesta ja sosiaalisesta vastuullisuudesta sekä paikallisuudesta yritysvastuun ilmiöön liittyvänä teoreettisena käsitteenä.

Hirsjärvi ja Hurme (2010, 106) ovat jakaneet haastattelukysymykset sisälön mukaan tosiasiakysymyksiin, jotka ovat täsmällisiä esikoodattuja kysymyksiä ja mielipidekysymyksiin, jotka voivat olla joko esikoodattuja tai avonaisia kysymyksiä. Koska Huuskon ja Paloniemen (2006) mukaan fenomenografisessa tutkimuksessa aineiston hankinnassa on keskeistä kysymyksenasettelun avoimuus, jotta tutkittavien käsitykset tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä voivat tulla ilmi, olivat haastattelukysymykset tässä tutkimuksessa pääosin avonaisia, jonka lisäksi haastatteluihin sisältyi esikoodattuja mielipidekysymyksiä. Tutkimuksen analyysivaiheessa esikoodattujen mielipidekysymysten ei kuitenkaan havaittu tuottavan tulkinallista lisäarvoa.

Kvale (1996, 132) on jakanut haastattelukysymykset temaattisiin ja dynaamisiin kysymyksiin. Tässä tutkimuksessa haastattelukysymykset, joilla haastattelut aloitettiin, olivat luonteeltaan dynaamisia ja niiden oli tarkoitus edistää myönteistä vuorovaikutusta, avata keskustelua ja motivoida tutkittavia. (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 105.). Avauskysymyksillä tutkittavia rohkaistiin kertomaan asemastaan kohdeorganisaatiossa ja koulutustaustastaan. Avauskysymysten jälkeen tutkittaville esitettiin varsinaisia haastattelukysymyksiä, jotka olivat te-

maattisia ja joiden avulla haastattelu pyrittiin ohjaamaan haastattelun pääteemaan (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 105) eli tutkimuksen kohteena olleeseen yritysvastuun ilmiöön. Tarkentavat haastattelukysymykset olivat dynaamisia ja niiden avulla pyrittiin rohkaisemaan tutkittavaa täydentämään tai tarkentamaan vastaustaan (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 106; Koskinen, 2009, 87). Jatkokysymyksien avulla pyrittiin löytämään uusia näkökulmia (Koskinen, 2009, 87) yritysvastuun ilmiöön liittyen. Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 107, 109) ohjeistuksen mukaan haastatteluissa siirryttiin yleisistä kysymyksistä suppilotekniikalla täsmällisempiin kysymyksiin.

Haastattelukysymysten muoto ja sisältö sovitettiin tutkittavan ja haastattelun kulun mukaan (Syrjälä ym. 2009, 138). Kuten Eskola & Suoranta (1998) ovat suositelleet haastattelun luontevan etenemisen takaamiseksi, saattoivat haastattelukysymysten sanamuoto ja järjestys vaihdella sen mukaan, miten tutkittava oli edellisiin haastattelukysymyksiin vastannut (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 109; Koskinen, 2009, 87). Tutkittaville annettiin myös tilaisuus nostaa esiin tutkimuksen kohteena olleen yritysvastuun ilmiön kannalta tärkeinä pitämiään seikkoja, joita haastattelukysymysten yhteydessä ei muutoin olisi käsitelty (Koskinen, 2009, 87).

4.3 Litteroitu kvalitatiivinen aineisto

Häkkisen (1996, 5) sekä Huuskon ja Paloniemen (2006) mukaan fenomenografisessa tutkimuksessa erilaiset ymmärtämisen tavat nousevat parhaiten esiin kirjalliseen muotoon muokatuista aineistoista. Koska tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteina olivat kohdeorganisaation johdon erilaiset ymmärtämisen tavat eli yksittäisten ihmisten merkitysrakenteet, jotka kohdistuivat tutkimuksen kohteena olleeseen yritysvastuun ilmiöön, päädyttiin nauhoitetut haastattelut litteroimaan eli puhtaaksi kirjoittamaan sanatarkasti (Järvinen & Järvinen, 2004, 84). Kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaisesti tässä tutkimuksessa litteroinnin avulla pyrittiin sekä ymmärtämään että organisoimaan teemahaastattelun avulla hankittua kvalitatiivista aineistoa (Metsämuuronen, 2009, 220). Nauhoitettuja haastatteluja käsiteltiin kokoelmana yksittäisiä haastatteluja ja nauhoitetuista haastatteluista sanatarkasti litteroitua kvalitatiivista aineistoa kertyi yhteensä 30 sivua (fontti Book Antiqua 12pt riviväli 1). Analyysia varten haastattelut kohdennettiin tutkittaviin siten, että jokainen haastattelu yksilöitiin H1-H6-tunnuksin, jotta haastatteluja ei voida yhdistää tiettyyn tutkittavaan.

5 FENOMENOGRAFINEN ANALYYSI

Fenomenografisen tutkimuksen analyysin peruskäsitteet muodostuivat Martonin *Inlärnin och Omvärlduppfattning* -tutkimusryhmän oppimista koske-
vissa empiirisissä tutkimuksissa Ruotsissa 1970-luvulla (Häkkinen, 1996, 6; Kakkori & Huttunen, 2010, 9). Martonin (1978, 22-23; 1981, 191) mukaan feno-
menografisen tutkimuksen analyysin peruskäsitteiden muodostumiseen vaikut-
tivat fenomenografisen tutkimussuuntauksen yhteydet hahmopsykologiaan ja
fenomenologiaan (Häkkinen, 1996, 6-7).

Fenomenografisen tutkimussuuntauksen yhteydet hahmopsykologiaan
ulottuvat 1930-luvulle Bartlettin (1932) ihmisen uuden tiedon omaksumis-
prosessia koskeviin tutkimuksiin ja 1940-luvulle Wertheimerin (1945) produk-
tiivista ajattelua koskeviin tutkimuksiin. Fenomenografia ja Bartlettin hahmo-
psykologia eroavat siinä, että fenomenografiassa korostetaan sisältöön ja sisällön
rakenteeseen liittyviä piirteitä, kun taas Bartlettin hahmopsykologiassa koros-
tetaan ajattelun funktionaalisia piirteitä (Häkkinen, 1996, 8-9; Svensson, 1984, 23).
Fenomenografia ja Wertheimerin (1945) hahmopsykologia eroavat siinä, että
fenomenografiassa painotetaan rakenteellista vaihtelevuutta eikä riippuvuutta
tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä, kun taas Wertheimerin (1945) hahmo-
psykologia keskittyy rakenteellisiin eroihin, jolloin rakenne ymmärretään tutki-
muksen kohteena olevaan ilmiöön kuuluvana (Häkkinen, 1996, 9; Svensson, 1984,
23).

Fenomenografisen tutkimuksen analyysin peruskäsitteiden muodos-
tumiseen hahmopsykologian lisäksi vaikuttivat fenomenografisen tutkimus-
suuntauksen yhteydet fenomenologiaan (Häkkinen, 1996, 6-7; Marton, 1978, 22-
23; 1981, 191). Fenomenografia ja fenomenologia eroavat siinä, että feno-
mografiassa pyritään kuvaamaan tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä käsitysten
vaihtelevuuden kautta, kun taas fenomenologiassa on tarkoituksena löytää tutki-
muksen kohteena olevan ilmiön olemus käsityksistä johdettujen yhtäläisyyksien
kautta. Fenomenologiassa tutkimuksen kohteena olevan ilmiön ideaalein olemus
on se, mikä pysyy vaihtelevuudesta huolimatta yhtenäisenä, kun taas feno-
mografiassa tutkimuksen kohteena olevan ilmiön olemuksen ajatellaan heijastuvan
tutkittavien käsitysten vaihtelevuudessa, joka ilmenee kuvauskategorioissa.
(Häkkinen, 1996, 11.)

Martonin *Inlärnin och Omvärlduppfattning* -tutkimusryhmän oppimista
koskevilla empiirisissä tutkimuksissa (Häkkinen, 1996, 6; Kakkori & Huttunen,
2010, 9) havaittiin, että toisistaan eroavia ymmärtämisen tapoja on rajallinen
määrä ja että eroavat ymmärtämisen tavat ovat loogisessa suhteessa toisiinsa
(Kakkori & Huttunen, 2010, 9; Marton, 1994, 4424). Fenomenografisen tutki-
muksen analyysissä muodostuvat erilaisia ymmärtämisen tapoja heijastavat ku-
vauskategoriat, jotka kuvaavat käsityksiä (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen,
1996, 25; Kakkori & Huttunen, 2010, 9; Marton, 1984, 62; Svensson, 1979, 3; Uljens,
1992, 132). Kuvauskategoriat eivät heijasta yksittäisen ihmisen ajattelua, vaan eri-
laisia ymmärtämisen tapoja yleensä (Huusko & Paloniemi, 2006).

Fenomenografisessa tutkimuksessa kuvauskategoriat eroavat toisistaan
sekä tavaltaan, jolla kuvauskategoriat heijastavat erilaisia ymmärtämisen tapoja

että rakenteeltaan, jolla kuvauskategoriat liittyvät toisiinsa (Häkkinen, 1996, 35; Uljens, 1991, 93). Kuvauskategoriat liittyvät toisiinsa loogisesti ja fenomenografisen tutkimuksen analyysin seurauksena muodostuu kuvauskategorijärjestelmä (Häkkinen, 1996, 35; Kakkori & Huttunen, 2010, 9), joka voi olla rakenteeltaan horisontaalinen, vertikaalinen tai hierarkkinen (Häkkinen, 1996, 35; Uljens, 1989, 47, 51). Fenomenografisen tutkimuksen analyysin seurauksena muodostuvaa kuvauskategorijärjestelmää kutsutaan tulosavaruudeksi (Kakkori & Huttunen, 2010, 9). Tulosavaruus kuvaa fenomenografisen tutkimuksen analyysissä kvalitatiivisesti hankittua aineistoa siitä näkökulmasta, kuinka tutkimuksen kohteena oleva ilmiö on ymmärretty kokonaisuutena (Kakkori & Huttunen, 2010, 9; Marton, 1994, 4424).

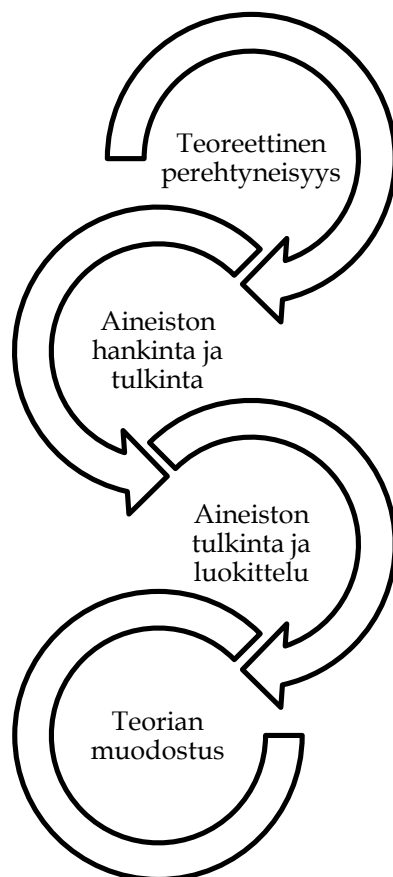
5.1 Abduktiivinen päättely fenomenografisessa analyysissä

Tieteellisen päättelyn teoria eli logiikka edustaa tieteellisen tiedon muodollisesti pätevän päättelyn sääntöjä (Anttila, 1998). Tieteellisen päättelyn päättelytapoja ovat deduktiivinen päättely, induktiivinen päättely ja abduktiivinen päättely (Anttila, 1998; 2006, 115; Laulajainen, 2013, 73). Deduktiivinen päättely pohjautuu teoriaan ja se yhdistetään kvantitatiiviseen tutkimussuuntaukseen. Induktiivinen päättely pohjautuu empiriaan ja se yhdistetään kvalitatiiviseen tutkimussuuntaukseen. (Alasuutari, 1999, 40-41; Anttonen, 2009, 57; Laulajainen, 2013, 73.). Abduktiivinen päättely sijoittuu deduktiivisen päättelyn ja induktiivisen päättelyn välille (Alasuutari, 1999, 40-41; Anttonen, 2009, 57), sillä abduktiivinen päättely pohjautuu empiriaan, mutta hyväksyy teorian taustavaikutuksen (Anttila, 2006, 119; Laulajainen, 2013, 73). Suomalaisissa fenomenografisissa tutkimuksissa on noudatettu sekä induktiivista (Koskinen, 2009) että abduktiivista (Anttonen, 2009; Laulajainen, 2013) tieteellisen päättelyn päättelytapaa. Tässä tutkimuksessa noudatettiin abduktiivista tieteellisen päättelyn päättelytapaa.

Abduktiivisessa päättelyssä tutkijan teoreettinen perehtyneisyys asettaa tutkimukselle viitekehyksen, jonka jälkeen analyysissä teorian ja empirian vuoropuhelussa muodostuu tutkimuksen lopullinen teoriaosuus (Laulajainen, 2013, 73). Tässä tutkimuksessa noudatettiin abduktiivista päättelyä, jonka vuoksi tutkijan teoreettinen perehtyneisyys, joka koski yritysvastuun teoriaa, asetti tutkimukselle viitekehyksen, jonka jälkeen analyysissä yritysvastuun teorian ja litteroidun kvalitatiivisen aineiston vuoropuhelussa muodostui tutkimuksen lopullinen teoriaosuus.

Abduktiivisessa päättelyssä lopullisen teoriaosuuden muodostuminen vaatii tuekseen johtoajatuksen, jotta aineistosta tehtävissä havainnoissa keskityttäisiin olennaisiin seikkoihin (Alasuutari, 1999, 40-41). Abduktiivisen päättelyn johtoajatus muodostuu teorian ja empirian vuoropuhelussa ja ilmenee hermeneuttisena kehänä kuvion 4 mukaisesti (Anttonen, 2009, 57-58; Syrjälä ym. 1994, 125). Koska tässä tutkimuksessa noudatettiin abduktiivista päättelyä, muodostui johtoajatus yritysvastuun teorian ja litteroidun kvalitatiivisen aineiston vuoropuhelussa ja ilmeni hermeneuttisena kehänä. Hermeneuttisena kehänä il-

menevä johtoajatus tarkentui analyysissa koskemaan yritysvastuun suoritus-
soja ja vaikutti olennaisesti tutkimuksen lopullisen teoriaosuuden muodostumi-
seen. (Anttonen, 2009, 57-58.)

KUVIO 4 Hermeneuttinen kehä. Mukailten Syrjälä ym. (1994, 125).

Hermeneuttinen kehä kuvaa kvalitatiivisessa tutkimuksessa teorian, aineiston ja todellisuuden välistä suhdetta (Anttila, 1998). Anttilan (1998) mukaan tutkijan tehtävä teorian ja empirian välisessä vuoropuhelussa on ikään kuin vaeltaa edestakaisin teorian ja empirian välillä. Teorian ja empirian välillä edestakaisin vaeltaminen ilmenee hermeneuttisena kehänä, joka lähtee tietyistä lähtökohdista ja palaa takaisin niiden oivaltamiseen ja ymmärtämiseen (Anttila, 1998; Varto, 1992, 69). Fenomenografisena tutkimuksena tämä tutkimus oli kvalitatiivinen, jonka vuoksi hermeneuttinen kehä kuvasi tutkimuksessa yritysvastuun teorian, litteroidun kvalitatiivisen aineiston ja todellisuuden välistä suhdetta. Tässä tutkimuksessa tutkija vaelsi Anttilan (1998) kuvauksen mukaisesti edestakaisin yritysvastuun teorian ja litteroidun kvalitatiivisen aineiston välillä, josta muodostui teorian ja empirian välinen vuoropuhelu. Yritysvastuun teorian ja litteroidun kvalitatiivisen aineiston välillä edestakaisin vaeltaminen ilmeni hermeneuttisena kehänä, jonka avulla pyrittiin lisäymmärryksen saavuttamiseen tutkimuksen kohteena olleesta yritysvastuun ilmiöstä (Anttila, 1998; Varto, 1992, 69). Koska hermeneuttisena kehänä ilmenevä johtoajatus tarkentui analyysissa koskemaan

yritysvastuun suoritustasoja, johdatti se tutustumaan yritysvastuun suoritustasoja kuvaavaan teoriaan.

Hermeneuttinen kehä on prosessi, jonka avulla pyritään saavuttamaan tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä lisäymmärrystä etenemällä kokonaisuudesta osiin ja taas kokonaisuuteen (Anttonen, 2009, 58; Siljander, 1988, 115–119). Hermeneuttinen kehä korostaa teorian ja empirian välistä yhteyttä (Anttila, 1998). Abduktiiviselle päättelylle on ominaista ajatteluprosessin systematisointi eli kategorisointi ja kiinnostuksen kohdistaminen johtoajatuksen mukaisesti tärkeiksi oletettuihin seikkoihin (Alasuutari, 1999, 40–41; Anttonen, 2009, 57). Tässä fenomenografisessa tutkimuksessa analyysissa lähdettiin liikkeelle litteroidusta kvalitatiivisesta aineistosta, josta vuoropuhelussa yritysvastuun teorian kanssa pyrittiin saavuttamaan lisäymmärrystä tutkimuksen kohteena olleesta yritysvastuun ilmiöstä. Litteroidusta kvalitatiivisesta aineistosta etsittiin tutkimuksen johtoajatuksen, joka tarkentui analyysissa koskemaan yritysvastuun suoritustasoja, mukaisesti tärkeiksi oletettuja seikkoja koskevia sanoja ja lausumia, joista muodostettiin ilmauksia. Ilmauksista muodostuivat merkitysyksiköistä koostuva merkitysyksikköjen joukko, kuvauskategoriat ja analyysin lopputuloksena kuvauskategoriajärjestelmä eli tulosavaruus.

Abduktiivisessa päättelyssä muodostuvaa empirian ja teorian välistä suhdetta voidaan kuvata Glaserin (1978) teorian ja empirian välistä suhdetta määrittelevien kriteerien avulla. Glaserin (1978) mukaan teorian tulee muodostua empiriasta käsin, jolloin aineistoa ei voida etukäteen valita vastaamaan tiettyä teoriaa. (Anttila, 1998.). Samoin kuin Anttonen (2009, 58) fenomenografisessa tutkimuksessa, ohjasi aineisto tässä tutkimuksessa lopullisen teoriaosuuden muodostumista siten, että litteroidusta kvalitatiivisesta aineistosta esiin nousseet johtoajatuksen, joka analyysissa tarkentui koskemaan yritysvastuun suoritustasoja, mukaisesti tärkeiksi oletetut seikat johdattivat tutustumaan niitä koskevaan teoriaan. Esimerkiksi yritysvastuun suoritustasoja kuvaava lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuus nousi aineistosta useita kertoja esiin ja johdatti tutustumaan teoriaan, joka liittyi lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuvaan vastuullisuuteen. Glaserin (1978) mukaan teorian tulee myös selittää ja tulkita aineistosta esiin nousevia johtoajatuksen mukaisesti tärkeiksi oletettuja seikkoja (Anttila, 1998). Tässä tutkimuksessa yritysvastuun ilmiötä koskeva teoria pyrittiin valitsemaan siten, että se parhaalla mahdollisella tavalla selittäisi ja tulkitisi aineistosta esiin nousseita johtoajatuksen mukaisesti tärkeiksi oletettuja yritysvastuun suoritustasoja koskevia seikkoja. Tutkimuksen lopullisessa teoriaosuudessa yritysvastuun suoritustasoja kuvattiin Carrollin mallin, Takalan ideologioiden, TT:n pyramidimallin ja Koivuportaan porrasmallin avulla. Glaserin (1978) mukaan teoriaa tulee lisäksi voida kehittää uuden aineiston avulla (Anttila, 1998). Tämän fenomenografisen tutkimuksen lopullinen teoriaosuus muodostui siten, että yritysvastuun teorian ja litteroidun kvalitatiivisen aineiston vuoropuhelussa pyrittiin saavuttamaan lisäymmärrystä tutkimuksen kohteena olleesta yritysvastuun ilmiöstä. Esimerkiksi vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan ja yritysvastuun suoritustasot yhdistettyinä samaan tutkimukseen kehittivät yritysvastuun osa-alueista sosiaalisen vastuullisuuden teoriaa kuvaamalla vastuullisuuden paikallista yhteisöä kohtaan tietyllä yritysvastuun suoritustasolla.

5.2 Analyysin 1. vaihe: Ilmaukset

Tässä fenomenografisessa tutkimuksessa analyysin ensimmäisessä vaiheessa hermeneuttisen kehän prosessissa edettiin kokonaisuudesta eli litteroidusta kvalitatiivisesta aineistosta osiin eli johtoajatuksen, joka tarkentui analyysissa koskemaan yritysvaluutaan suoritusasteja, mukaisesti tärkeiksi oletettuja seikkoja koskeviin sanoista ja lausumista muodostuviin ilmauksiin (Anttonen, 2009, 58; Siljander, 1988, 115–119). Johtoajatuksen mukaisesti tärkeiksi oletettuja seikkoja koskevat sanat ja lausumat määriteltiin lukemalla litteroitu kvalitatiivinen aineisto läpi useaan kertaan (Häkkinen, 1996, 41; Larsson, 1986, 37; Marton, 1988a, 154-155; Uljens, 1991, 90).

Häkkinen (1996, 41) mukaan ilmauksia ei voi rinnastaa kielellisiin yksikköihin, koska ilmaukset eivät ole yhdenmukaisia puhutun kielen kanssa. Svenssonin (1978, 7-12) mukaan samanlaisia käsityksiä voidaan ilmaista erilaisissa kielellisissä muodoissa ja vastaavasti erilaisia käsityksiä voidaan kuvailla samanlaisissa kielellisissä muodoissa (Häkkinen, 1996, 28-29). Fenomenografisen tutkimuksen analyysissa tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä koskevat ilmaukset pyritään tavoittamaan kielellisen ilmauksen takaa (Häkkinen, 1996, 41; Marton, 1988a, 154-155). Tässä tutkimuksessa ilmauksia pyrittiin tarkastelemaan ajatuksellisina kokonaisuuksina (Häkkinen, 1996, 48). Säljö (1994, 74-75) on kritisoinut fenomenografista tutkimussuuntausta kontekstin merkityksen aliarvioimisesta ilmauksien tulkinnassa (Häkkinen, 1996, 29). Säljön (1994, 74-75) mukaan tutkijat vieraannuttavat tutkittavat ilmauksistaan manipuloimalla tutkittavien ilmauksia ja jättämällä huomiotta kontekstit, joissa ilmaukset on tuotettu (Häkkinen, 1996, 29). Häkkinen (1996, 48) mukaan fenomenografisissa tutkimuksissa tutkijan uudelleenjaottelemat tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä kuvaavat sanat ja lausumat kaventavat tulkinnan uskottavuutta. Koska tässä tutkimuksessa ilmauksia pyrittiin tarkastelemaan ajatuksellisina kokonaisuuksina, oli ilmauksien konteksti mahdollista tavoittaa (Häkkinen, 1996, 48). Tässä fenomenografisessa tutkimuksessa tutkija ei uudelleenjaotellut tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä kuvaavia sanoja ja lausumia, vaan ilmaisut muodostuivat kokonaisista virkkeistä, virkkeiden osista tai niiden yhdistelmästä (Häkkinen, 1996, 48).

Ilmaisu muodostui esimerkiksi kokonaisesta virkkeestä:

”Eli jotain rajattua maantieteellistä aluetta, joka sanomalehdestä kun puhutaan, niin se on yleensä se paikallisuus sen sanomalehden oma toiminta-alue.” (H3)

Ilmaisu muodostui esimerkiksi virkkeen osasta:

”Että toimitaan niin kuin yhteiskunnan osoittamien sääntöjen ja vaatimusten puitteissa reilusti ja oikein...” (H1)

Ilmaisu muodostui esimerkiksi virkkeen osasta ja kokonaisesta virkkeestä:

”...paikallisuus ja vastuullisuus sitä kautta linkittyy, että yritys tuottaa sille lähiympäristölleen, johon se ehkä myy erinäisiä palveluksia, se tuottaa työtä, se tuottaa verotuloja ja se kantaa sitä kautta sitä paikallista vastuuta ihan keskeisesti. Ja tota, ja tietenkin vastuullinen sitä kautta, että se tuottaa hyviä tarvittavia hyödyllisiä palveluita tai tuotteita sille yhteisölle, joka on siinä lähelle.” (H2)

Toisin kuin ensimmäisen asteen näkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa, on toisen asteen näkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa kiinnitetty huomiota kontekstuaalisiin tekijöihin eli tilanneyhteyksiin (Häkkinen, 1996, 8; Svensson, 1984, 23). Intentionaalisenä olentona ihmiselle ominainen tapa jäsentää todellisuutta (Syrjälä ym. 1994, 121) on riippuvainen ihmisen subjektiivisista kokemuksista tietyssä kulttuurisessa kontekstissa (Häkkinen, 1996, 24-25), joka johtaa siihen, että sama ilmaisu voi saada erilaisen merkityksen eri kontekstissa, jonka vuoksi merkitys voi tulla ymmärrettäväksi vain omassa kontekstissaan (Huusko & Paloniemi, 2006). Säljön (1994, 78-79) mukaan kielellisen kontekstin merkitys korostuu haastattelukysymysten ja haastattelutilanteen tulkinnassa (Häkkinen, 1996, 30). Koska tässä tutkimuksessa kvalitatiivinen aineisto oli hankittu teema-haastattelulla, korostui kielellisen kontekstin merkitys haastatteluiden teema-alueiden ja haastattelutilanteen tulkinnassa.

5.3 Analyysin 2. vaihe: Merkitysyksikköjen joukko

Kun tässä fenomenografisessa tutkimuksessa analyysin ensimmäisessä vaiheessa hermeneuttisen kehän prosessissa edettiin kokonaisuudesta eli litteroidusta kvalitatiivisesta aineistosta osiin eli johtoajatuksen, joka tarkentui analyysissa koskemaan yritysvastuun suoritusasteja, mukaisesti tärkeiksi oletettuja seikkoja koskeviin ilmauksiin (Anttonen, 2009, 58; Häkkinen, 1996, 5, 41; Marton, 1988a, 154-155; Siljander, 1988, 115-119; Uljens, 1991, 90), muodostettiin analyysin toisessa vaiheessa ilmauksista merkitysyksikköjen joukko (Häkkinen, 1996, 5, 41). Analyysissa merkitysyksikköjen joukko muodostui merkitysyksiköistä, jotka muodostuivat analyysin ensimmäisessä vaiheessa muodostuneista ilmauksista (Häkkinen, 1996, 41). Merkitysyksikkö ymmärrettiin tässä tutkimuksessa ilmauksen tiivistelmänä, joka tutkijan tulkintana tiivistä ilmaukseen sisältyvän merkityksen merkitysyksiköksi.

Esimerkiksi pitkän aikavälin kannattavuus -merkitysyksikkö oli tiivistelmä ilmaisusta:

”...liiketoiminnan kestävä kehittäminen, niin että tuota suunnitelmat tehdään pitkällä tähtäimellä ja hyvin tarkasti valmistellen ja pohtien ja niissä saavutetaan tietysti hyviä tuloksia.” (H5)

Esimerkiksi kulttuuri- ja urheilutoiminnan tukeminen -merkitysyksikkö oli tiivistelmä ilmaisusta:

“...laajasti koko tän maakunnan kulttuuria ja urheilutoimintoja niin ollaan tukemassa.”
(H4)

Esimerkiksi paikallisen toimialueen taloudellisen hyvinvoinnin ylläpitäjä -merkitysyksikkö oli tiivistelmä ilmaisusta:

“...paikallisuus ja vastuullisuus sitä kautta linkittyy, että yritys tuottaa sille lähiympäristölleen, johon se ehkä myy erinäisiä palveluksia, se tuottaa työtä, se tuottaa verotuloja ja se kantaa sitä kautta sitä paikallista vastuuta ihan keskeisesti. Ja tota, ja tietenkin vastuullinen sitä kautta se tuottaa hyviä tarvittavia hyödyllisiä palveluita tai tuotteita sille yhteisölle, joka on siinä lähelle.”(H2)

Esimerkiksi voiton tavoitteluun ei pyritä laiminlyömällä yhteiskunnan käyttäytymistapanormeja -merkitysyksikkö oli tiivistelmä ilmaisusta:

“...tuloksen tekemisen aikaansaamiseksi, niin ei ylitetä sitten yhteiskunnan ja yhteisön käyttäytymistapanormeja, jotka koettais vaikka kohtuuttomaksi ahneudeksi...”
(H3)

Merkitysyksiköt saattoivat sisältää useita ilmauksia, jolloin merkitysyksikkö ymmärrettiin laadullisesti samanlaisten ilmauksien tiivistelmänä eli merkitysyksikkö tutkijan tulkintana tiivistä ilmauksiin sisältyvät laadullisesti samanlaiset merkitykset yhdeksi merkitysyksiköksi.

Esimerkiksi omistaja-arvon kasvattaminen -merkitysyksikkö oli tiivistelmä ilmaisuista:

“...vastuu niinku huolehtia niiden osakkeenomistajien rahansaannista ja oikeuksista...” (H1)

“...pystyy kasvattamaan omistaja-arvoa, että omistajat on valmiita sitouttamaan pääoman, jolla sitä yrityksen liiketoimintaa voidaan pyörittää, että se pitää maksaa yhtiön omistajien laittamalle pääomalle riittävän hyvää tuottoa kestäväällä pohjalla.”(H2)

“Niin meidän tehtävä on osakkeenomistajien hyvinvoinnin kasvattaminen ja huolehtia osakkeenomistajista ja osakkeenomistajia varten yrityshän loppukädessä on.”(H6)

Merkitysyksikköjen joukko muodostui 49 merkitysyksiköstä taulukon 1 mukaisesti.

Merkitysyksikköjen joukko
Eettinen vastuullisuus on kattavampi kuin vastuullisuus sidosryhmiä kohtaan
Halua kuulua paikalliseen yhteisöön
Henkinen paikallisuus
Hyväntekeväisyys
Jonkin asian läheiseksi tunteminen
Konfliktien välttäjä ja sovittelija
Kulttuuri- ja urheilutoiminnan tukeminen
Luo edellytykset ympäristöön kohdistuvan ja sosiaalisen vastuullisuuden toteutumiseksi
Luonnonvarojen kuluttamisen minimointi
Läheisyys maantieteellisenä etäisyytenä paikallisten toimijoiden välillä
Läsnäolo paikallisella toimialueella
Läsnäolo paikallisessa yhteisössä
Maantieteellinen paikallinen toimialue
Moraalisesti vastuullinen toiminta edellyttää muitakin arvoja kuin tuloksen tekeminen
Omistaja-arvon kasvattaminen
Paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistäminen ja paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistämisen välilliset vaikutukset
Paikallisen toimialueen taloudellisen hyvinvoinnin ylläpitäjä
Paikallisen yhteisön intressien huomioiminen
Palkitseminen
Palveluiden tarjoaminen paikalliselle yhteisölle
Pitkän aikavälin kannattavuus
Reilusti ja oikein toimiminen
Sidosryhmien hyväksi toimiminen
Suomalaista pörssiyritystä koskevan sääntelyn noudattaminen
Taloudellinen menestyminen tulevaisuudessa
Tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta sidosryhmiä kohtaan
Toimintatavat kestävät eettisen tarkastelun
Toimintatavat kestävät juridisen tarkastelun
Työllistävyys ja työllistävyyden välilliset vaikutukset
Työntekijöiden tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kohtelu
Vastavuoroisuus yrityksen ja paikallisen yhteisön välillä
Vastuullinen toimija paikallisessa yhteisössä
Verkostoituminen paikallisessa yhteisössä
Verojen maksu
Voiton maksimointi
Voiton tavoittelu laiminlyömättä yhteiskunnan ja yhteisön normeja
Voiton tavoittelu lainsäädäntöä noudattamalla
Voiton tavoitteluun ei pyritä laiminlyömällä yhteiskunnan käyttäytymisnormeja
Yhteiskunnan sääntöjen ja vaatimusten mukainen toiminta
Yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa
Ympäristöjärjestelmät ja -sertifikaatit
Ympäristön kuormituksen minimointi
Ympäristöriskien huomioiminen
Ympäristöviestintä- ja markkinointi
Ympäristöystävällisten tuotteiden käyttäminen
Yritys toimii lakien ja säädösten puitteissa
Yritystoiminnan läpinäkyvyys
Yritystoiminnan vapaaehtoinen vastuullisuus

TAULUKKO 1 Merkitysyksikköjen joukko.

5.4 Analyysin 3. vaihe: Kuvauskategoriat

Kun tässä fenomenografisessa tutkimuksessa analyysin toisessa vaiheessa hermeneuttisen kehän prosessissa edettiin osista kokonaisuuteen ja muodostettiin ilmauksista merkitysyksikköjen joukko (Häkkinen, 1996, 5, 41), edettiin analyysin kolmannessa vaiheessa kokonaisuudesta takaisin osiin ja abduktiiviselle päättelylle ominaisesti systematisoitiin eli kategorisoitiin merkitysyksiköt teorian ja empirian vuoropuhelussa kuvauskategorioiksi eli ryhmiksi, jotka kuvasivat tutkimuksen kohteena olleeseen yritysvastuun ilmiöön kohdistuvia erilaisia ymmärtämisen tapoja (Kakkori & Huttunen, 2010, 9).

5.4.1 Alustavat kuvauskategoriat

Analyysin kolmannessa vaiheessa merkitysyksiköt sijoitettiin ensin alustaviin kuvauskategorioihin tutkijan teoreettisen perehtyneisyyden perusteella, joka koski yritysvastuun teoriaa. Merkitysyksiköt, jotka olivat laadullisesti samantyyppisiä, sijoitettiin samoihin alustaviin kuvauskategorioihin. Alustavia kuvauskategoriaryhmiä muodostui kolme ja ne olivat yritysvastuun osa-alueet, vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan ja yritysvastuun suoritusasot.

Ensimmäisen alustavien kuvauskategorioiden ryhmän muodostivat alustavat kuvauskategoriat, jotka muodostuivat vastaamaan yritysvastuun osa-alueita eli taloudellista vastuullisuutta, ympäristöön kohdistuvaa vastuullisuutta ja sosiaalista vastuullisuutta taulukon 2 mukaisesti.

Alustavien kuvauskategorioiden ryhmä	Yritysvastuun osa-alueet		
Alustavat kuvauskategoriat	Taloudellinen vastuullisuus	Ympäristöön kohdistuva vastuullisuus	Sosiaalinen vastuullisuus
Alustavaan kuvauskategoriaan sisältyvät merkitysyksiköt	Verojen maksu Voiton tavoittelu lainsäädäntöä noudattamalla Voiton tavoittelu laiminlyömättä yhteiskunnan ja yhteisön normeja Luo edellytykset ympäristöön kohdistuvan ja sosiaalisen vastuullisuuden toteutumiselle Omistaja-arvon kasvattaminen Voiton maksimointi Pitkän aikavälin kannattavuus	Ympäristöriskien huomioiminen Ympäristöystävällisten tuotteiden käyttäminen Luonnonvarojen kuluttamisen minimointi Ympäristön kuormituksen minimointi Ympäristöjärjestelmät ja -sertifikaatit Ympäristöviestintä ja - markkinointi	Työllistävyys ja työllistävyuden välilliset vaikutukset Työntekijöiden tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kohtelu Palkitseminen Hyväntekeväisyys Kulttuuri- ja urheilutoiminnan tukeminen

	Taloudellinen menestyminen tulevaisuudessa		(jatkuu)
--	--	--	----------

TAULUKKO 2 Alustavien kuvauskategorioiden ryhmä: Yritysvastuun osa-alueet.

Toisen alustavien kuvauskategorioiden ryhmän muodostivat alustavat kuvauskategoriat, jotka muodostuivat vastaamaan vastuullisuutta paikallista yhteisöä kohtaan eli tukea paikallisessa yhteisössä, johtajuutta paikallisessa yhteisössä ja paikallisuutta läheisyytenä taulukon 3 mukaisesti.

Alustavien kuvauskategori- oiden ryhmä	Vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan		
Alustavat kuvauskategoriat	Tuki paikallisessa yhteisössä	Johtajuus paikallisessa yhteisössä	Paikallisuus läheisyytenä
Alustavaan kuvauskategori- aan sisältyvät merkitysyksiköt	Yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa Paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistäminen ja paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistämisen välilliset vaikutukset Palveluiden tarjoaminen paikalliselle yhteisölle Paikallisen yhteisön intressien huomioiminen Läsnäolo paikallisessa yhteisössä Halu kuulua paikalliseen yhteisöön Verkostoituminen paikallisessa yhteisössä	Vastuullinen toimija paikallisessa yhteisössä Konfliktien välttämisen ja sovittelija Vastavuoroisuus yrityksen ja paikallisen yhteisön välillä Paikallisen toimialueen taloudellisen hyvinvoinnin ylläpitäjä	Läheisyys maantieteellisenä etäisyytenä paikallisten toimijoiden välillä Maantieteellinen paikallinen toimialue Läsnäolo paikallisella toimi- alueella Jonkin asian läheiseksi tunteminen Henkinen paikallisuus

TAULUKKO 3 Alustavien kuvauskategorioiden ryhmä: Vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan.

Kolmannen alustavien kuvauskategorioiden ryhmän muodostivat alustavat kuvauskategoriat, jotka muodostuivat vastaamaan yritysvastuun suoritus- ja tasoja, jotka olivat lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso, sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso sekä eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso taulukon 4 mukaisesti.

Alustavien kuvauskategorioiden ryhmä	Yritysvastuun suoritustasot		
Alustavat kuvauskategoriat	Lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso	Sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso	Eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso
Alustavaan kuvauskategoriaan sisältyvät merkitysyksiköt	Yritys toimii lakien ja säädösten puitteissa Toimintatavat kestävät juridisen tarkastelun Suomalaista pörssiyhtiötä koskevan sääntelyn noudattaminen Yhteiskunnan sääntöjen ja vaatimusten mukainen toiminta Voiton tavoitteluun ei pyritä laiminlyömällä yhteiskunnan käyttäytymistapanormeja	Tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta sidosryhmiä kohtaan Sidosryhmien hyväksi toimiminen	Toimintatavat kestävät eettisen tarkastelun Eettinen vastuullisuus on kattavampi kuin vastuullisuus sidosryhmiä kohtaan Moraalisesti vastuullinen toiminta edellyttää muitakin arvoja kuin tuloksen tekeminen Reilusti ja oikein toimiminen Yritystoiminnan läpinäkyvyys Yritystoiminnan vapaaehtoinen vastuullisuus

TAULUKKO 4 Alustavien kuvauskategorioiden ryhmä: Yritysvastuun suoritustasot.

5.4.2 Alatason kuvauskategoriat

Seuraavaksi analyysin kolmannessa vaiheessa alustavaa kuvauskategorioiden jakoa tarkennettiin pyrkimyksenä sijoittaa alustaviin kuvauskategorioiden sijoitetut merkitysyksiköt laadullisesti samanlaisiin alatason kuvauskategorioiden alustavan kuvauskategorian sisällä. Kun merkitysyksiköt sijoitettiin laadullisesti samanlaisiin alatason kuvauskategorioiden, jakautuivat alustavat kuvauskategoriat useampiin alatason kuvauskategorioiden.

Ensimmäisessä yritysvastuun osa-alueet -alustavien kuvauskategorioiden ryhmässä alustavat kuvauskategoriat, jotka olivat taloudellinen vastuullisuus, ympäristöön kohdistuva vastuullisuus ja sosiaalinen vastuullisuus jakautuivat useampiin alatason kuvauskategorioiden. Taloudellinen vastuullisuus -alatason kuvauskategorioita muodostui kolme ja ne olivat rajojen asettaminen voiton tavoittelulle, omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen ja liiketoiminnan kestävä kehittäminen taulukon 5 mukaisesti. Rajojen asettaminen voiton tavoittelulle -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä verojen maksu, voiton tavoittelu lainsäädäntöä noudattamalla, voiton tavoittelu laiminlyömättä yhteiskunnan ja yhteisön normeja sekä luo edellytykset ympäristöön kohdistuvan

ja sosiaalisen vastuullisuuden toteutumiselle. Omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä omistaja-arvon kasvattaminen ja voiton maksimointi. Liiketoiminnan kestävä kehittäminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä pitkän aikavälin kannattavuus ja taloudellinen menestyminen tulevaisuudessa.

Taloudellinen vastuullisuus	
Alatason kuvauskategoria	Alatason kuvauskategoriaan sisältyvät merkitysyksiköt
Rajojen asettaminen voiton tavoittelulle	Verojen maksu Voiton tavoittelu lainsäädäntöä noudattamalla Voiton tavoittelu laiminlyömättä yhteiskunnan ja yhteisön normeja Luo edellytykset ympäristöön kohdistuvan ja sosiaalisen vastuullisuuden toteutumiselle
Omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen	Omistaja-arvon kasvattaminen Voiton maksimointi
Liiketoiminnan kestävä kehittäminen	Pitkän aikavälin kannattavuus Taloudellinen menestyminen tulevaisuudessa

TAULUKKO 5 Taloudellinen vastuullisuus -alatason kuvauskategoriat.

Ympäristöön kohdistuva vastuullisuus -alatason kuvauskategorioita muodostui kolme ja ne olivat ympäristöriskien huomioiminen, ympäristöystävällisyys ja ympäristöasioiden viestintä taulukon 6 mukaisesti. Ympäristöriskien huomioiminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyi merkitysyksiköistä ympäristöriskien huomioiminen. Ympäristöystävällisyys-alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä ympäristöystävällisten tuotteiden käyttäminen, luonnonvarojen kuluttamisen minimointi ja ympäristön kuormituksen minimointi. Ympäristöasioiden viestintä -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä ympäristöjärjestelmät ja -sertifikaatit sekä ympäristöviestintä- ja markkinointi.

Ympäristöön kohdistuva vastuullisuus	
Alatason kuvauskategoria	Alatason kuvauskategoriaan sisältyvät merkitysyksiköt
Ympäristöriskien huomioiminen	Ympäristöriskien huomioiminen
Ympäristöystävällisyys	Ympäristöystävällisten tuotteiden käyttäminen Luonnonvarojen kuluttamisen minimointi Ympäristön kuormituksen minimointi
Ympäristöasioiden viestintä	Ympäristöjärjestelmät ja -sertifikaatit Ympäristöviestintä ja -markkinointi

TAULUKKO 6 Ympäristöön kohdistuva vastuullisuus -alatason kuvauskategoriat.

Sosiaalinen vastuullisuus -alatason kuvauskategorioita muodostui kaksi ja ne olivat vastuullisuus henkilöstöä kohtaan ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen taulukon 7 mukaisesti. Vastuullisuus henkilöstöä kohtaan -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä työllistävyys ja työllistävyyden välilliset vaikutukset, työntekijöiden tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kohtelu sekä palkitseminen. Yleishyödyllisten toimintojen tukeminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä hyväntekeväisyys sekä kulttuuri- ja urheilutoiminnan tukeminen.

Sosiaalinen vastuullisuus	
Alatason kuvauskategoria	Alatason kuvauskategoriaan sisältyvät merkitysyksiköt
Vastuullisuus henkilöstöä kohtaan	Työllistävyys ja työllistävyyden välilliset vaikutukset Työntekijöiden tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kohtelu Palkitseminen
Yleishyödyllisten toimintojen tukeminen	Hyväntekeväisyys Kulttuuri- ja urheilutoiminnan tukeminen

TAULUKKO 7 Sosiaalinen vastuullisuus -alatason kuvauskategoriat.

Toisessa vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan -alustavien kuvauskategorioiden ryhmässä alustavat kuvauskategoriat, jotka olivat tuki paikallisessa yhteisössä, johtajuus paikallisessa yhteisössä ja paikallisuus läheisyytenä jakautuivat useampiin alatason kuvauskategorioihin. Tuki paikallisessa yhteisössä -alatason kuvauskategorioita muodostui kolme ja ne olivat paikallisten toimijoiden tukeminen, paikallisen yhteisön tarpeisiin vastaaminen ja yhteisöllisyys taulukon 8 mukaisesti. Paikallisten toimijoiden tukeminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa sekä paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistäminen ja paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistämisen välilliset vaikutukset. Paikallisen yhteisön tarpeisiin vastaaminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä palveluiden tarjoaminen paikalliselle yhteisölle ja paikallisen yhteisön intressien huomioiminen. Yhteisöllisyys-alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä läsnäolo paikallisessa yhteisössä, halu kuulua paikalliseen yhteisöön ja verkostoituminen paikallisessa yhteisössä.

Tuki paikallisessa yhteisössä	
Alatason kuvauskategoria	Alatason kuvauskategoriaan sisältyvät merkitysyksiköt
Paikallisten toimijoiden tukeminen	Yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa Paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistäminen ja paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistämisen välilliset vaikutukset
Paikallisen yhteisön tarpeisiin vastaaminen	Palveluiden tarjoaminen paikalliselle yhteisölle Paikallisen yhteisön intressien huomioiminen

Yhteisöllisyys	Läsnäolo paikallisessa yhteisössä Halu kuulua paikalliseen yhteisöön Verkostoituminen paikallisessa yhteisössä
----------------	--

(jatkuu)

TAULUKKO 8 Tuki paikallisessa yhteisössä -alatason kuvauskategoriat.

Johtajuus paikallisessa yhteisössä -alatason kuvauskategorioita muodostui kaksi ja ne olivat esimerkkinä toimiminen yhteisön jäsenille ja sitoutuminen yhteisöön taulukon 9 mukaisesti. Esimerkkinä toimiminen yhteisön jäsenille -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä vastuullinen toimija paikallisessa yhteisössä sekä konfliktien välttämisen ja sovittelijan. Sitoutuminen yhteisöön -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä vastavuoroisuus yrityksen ja paikallisen yhteisön välillä sekä paikallisen toimialueen taloudellisen hyvinvoinnin ylläpitäjä.

Johtajuus paikallisessa yhteisössä	
Alatason kuvauskategoria	Alatason kuvauskategoriaan sisältyvät merkitysyksiköt
Esimerkkinä toimiminen yhteisön jäsenille	Vastuullinen toimija paikallisessa yhteisössä Konfliktien välttämisen ja sovittelijan
Sitoutuminen yhteisöön	Vastavuoroisuus yrityksen ja paikallisen yhteisön välillä Paikallisen toimialueen taloudellisen hyvinvoinnin ylläpitäjä

TAULUKKO 9 Johtajuus paikallisessa yhteisössä -alatason kuvauskategoriat.

Paikallisuus läheisyytenä -alatason kuvauskategorioita muodostui kaksi ja ne olivat maantieteellinen läheisyys ja sosiaalinen läheisyys taulukon 10 mukaisesti. Maantieteellinen läheisyys -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä läheisyys maantieteellisenä etäisyytenä paikallisten toimijoiden välillä, maantieteellinen paikallinen toimialue ja läsnäolo paikallisella toimialueella. Sosiaalinen läheisyys -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä jonkin asian läheiseksi tunteminen ja henkinen paikallisuus.

Paikallisuus läheisyytenä	
Alatason kuvauskategoria	Alatason kuvauskategoriaan sisältyvät merkitysyksiköt
Maantieteellinen läheisyys	Läheisyys maantieteellisenä etäisyytenä paikallisten toimijoiden välillä Maantieteellinen paikallinen toimialue Läsnäolo paikallisella toimialueella
Sosiaalinen läheisyys	Jonkin asian läheiseksi tunteminen Henkinen paikallisuus

TAULUKKO 10 Paikallisuus läheisyytenä -alatason kuvauskategoriat.

Kolmannessa yritysvaluun suoritusasu -alustavien kuvauskategorioiden ryhmässä alustavat kuvauskategoriat, jotka olivat lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso, sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso sekä eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso jakautuivat useampiin alatazon kuvauskategorioiden. Lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso -alatazon kuvauskategorioita muodostui kolme ja ne olivat lainsäädännön mukainen toiminta, suomalaista pörssi-yhtiötä koskevan sääntelyn noudattaminen sekä yhteiskunnan normien mukainen toiminta taulukon 11 mukaisesti. Lainsäädännön mukainen toiminta -alatazon kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä yritys toimii lakien ja säädösten puitteissa sekä toimintatavat kestävät juridisen tarkastelun. Suomalaista pörssi-yhtiötä koskevan sääntelyn noudattaminen -alatazon kuvauskategoriaan sisältyi merkitysyksiköistä suomalaista pörssi-yhtiötä koskevan sääntelyn noudattaminen. Yhteiskunnan normien mukainen toiminta -alatazon kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä yhteiskunnan sääntöjen ja vaatimusten mukainen toiminta sekä voiton tavoitteluun ei pyritä laiminlyömällä yhteiskunnan käyttäytymistapanormeja.

Lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso	
Alatazon kuvauskategoria	Alatazon kuvauskategoriaan sisältyvät merkitysyksiköt
Lainsäädännön mukainen toiminta	Yritys toimii lakien ja säädösten puitteissa Toimintatavat kestävät juridisen tarkastelun
Suomalaista pörssi-yhtiötä koskevan sääntelyn noudattaminen	Suomalaista pörssi-yhtiötä koskevan sääntelyn noudattaminen
Yhteiskunnan normien mukainen toiminta	Yhteiskunnan sääntöjen ja vaatimusten mukainen toiminta Voiton tavoitteluun ei pyritä laiminlyömällä yhteiskunnan käyttäytymistapanormeja

TAULUKKO 11 Lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso -alatazon kuvauskategoriat.

Sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso -alatazon kuvauskategorioita muodostui kaksi ja ne olivat tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta sidosryhmiä kohtaan sekä sidosryhmien hyväksi toimiminen taulukon 12 mukaisesti. Tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta sidosryhmiä kohtaan alatazon kuvauskategoriaan sisältyi merkitysyksiköistä tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta sidosryhmiä kohtaan. Sidosryhmien hyväksi toimiminen -alatazon kuvauskategoriaan sisältyi merkitysyksiköistä sidosryhmien hyväksi toimiminen.

Sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso	
Alatazon kuvauskategoria	Alatazon kuvauskategoriaan sisältyvät merkitysyksiköt
Tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen	Tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta

toiminta sidosryhmiä kohtaan	sidosryhmiä kohtaan	(jatkuu)
Sidosryhmien hyväksi toimiminen	Sidosryhmien hyväksi toimiminen	

TAULUKKO 12 Sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso -alatason kuvauskategoriat.

Eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso -alatason kuvauskategorioita muodostui kolme ja ne olivat eettisten arvojen kunnioittaminen, moraalisesti vastuullinen toiminta ja omaehtoinen vastuullisuus taulukon 13 mukaisesti. Eettisten arvojen kunnioittaminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä toimintatavat kestävät eettisen tarkastelun ja eettinen vastuullisuus on kattavampi kuin vastuullisuus sidosryhmiä kohtaan. Moraalisesti vastuullinen toiminta -alatason kuvauskategoriaan sisältyi merkitysyksiköistä moraalisesti vastuullinen toiminta edellyttää muitakin arvoja kuin tuloksen tekeminen. Omaehtoinen vastuullisuus -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä reilusti ja oikein toimiminen, yritystoiminnan läpinäkyvyys sekä yritystoiminnan vapaaehtoinen vastuullisuus.

Eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso	
Alatason kuvauskategoria	Alatason kuvauskategoriaan sisältyvät merkitysyksiköt
Eettisten arvojen kunnioittaminen	Toimintatavat kestävät eettisen tarkastelun Eettinen vastuullisuus on kattavampi kuin vastuullisuus sidosryhmiä kohtaan
Moraalisesti vastuullinen toiminta	Moraalisesti vastuullinen toiminta edellyttää muitakin arvoja kuin tuloksen tekeminen
Omaehtoinen vastuullisuus	Reilusti ja oikein toimiminen Yritystoiminnan läpinäkyvyys Yritystoiminnan vapaaehtoinen vastuullisuus

TAULUKKO 13 Eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso -alatason kuvauskategoriat.

5.4.3 Ylätason kuvauskategoriat

Seuraavaksi analyysin kolmannessa vaiheessa alatason kuvauskategoriat muodostivat jälleen ylätason kuvauskategoriat, joiden sisältö ja sisällön rakenne oli täsmentynyt alatason kuvauskategorioiden sisältöjen ja sisältöjen rakenteiden mukaisesti. Ensimmäinen alustava ylätason kuvauskategoriaryhmä vastasi yritys vastuun osa-alueita ja muodostui taloudellista vastuullisuutta, ympäristöön kohdistuvaa vastuullisuutta ja sosiaalista vastuullisuutta koskevista ylätason kuvauskategorioista taulukon 14 mukaisesti. Taloudellisen vastuullisuuden ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatason kuvauskategorioista rajojen asettaminen voiton tavoittelulle, omistajien tuotto-odotuksiin vastaaaminen ja liiketoiminnan kestävä kehittäminen. Ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatason kuvauskategorioista ympäristöriskien huomioiminen, ympäristöystävällisyys ja ympäristöasioiden viestintä. Sosiaalisen vastuullisuuden ylätason kuvauskategoriaan

sisältyivät alatazon kuvauskategorioista vastuullisuus henkilöstöä kohtaan ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen.

Ylätason kuvauskategoriaryhmä	Yritysvastuun osa-alueet		
Ylätason kuvauskategoria	Taloudellinen vastuullisuus	Ympäristöön kohdistuva vastuullisuus	Sosiaalinen vastuullisuus
Ylätason kuvauskategoriaan sisältyvät alatazon kuvauskategoriat	Rajojen asettaminen voiton tavoittelulle Omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen Liiketoiminnan kestävä kehittäminen	Ympäristöriskien huomioiminen Ympäristöystävällisyys Ympäristöasioiden viestintä	Vastuullisuus henkilöstöä kohtaan Yleishyödyllisten toimintojen tukeminen

TAULUKKO 14 Alustava ylätason kuvauskategoriaryhmä: Yritysvastuun osa-alueet.

Toinen alustava ylätason kuvauskategoriaryhmä vastasi vastuullisuutta paikallista yhteisöä kohtaan ja muodostui tuki paikallisessa yhteisössä -, johtajuus paikallisessa yhteisössä - ja paikallisuus läheisyytenä -ylätason kuvauskategorioista taulukon 15 mukaisesti. Tuki paikallisessa yhteisössä -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatazon kuvauskategorioista paikallisten toimijoiden tukeminen, paikallisen yhteisön tarpeisiin vastaaminen ja yhteisöllisyys. Johtajuus paikallisessa yhteisössä -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatazon kuvauskategorioista esimerkkinä toimiminen paikallisen yhteisön jäsenille ja sitoutuminen yhteisöön. Paikallisuus läheisyytenä -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatazon kuvauskategorioista maantieteellinen läheisyys ja sosiaalinen läheisyys.

Ylätason kuvauskategoriaryhmä	Vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan		
Ylätason kuvauskategoria	Tuki paikallisessa yhteisössä	Johtajuus paikallisessa yhteisössä	Paikallisuus läheisyytenä
Ylätason kuvauskategoriaan sisältyvät alatazon kuvauskategoriat	Paikallisten toimijoiden tukeminen Paikallisen yhteisön tarpeisiin vastaaminen Yhteisöllisyys	Esimerkkinä toimiminen yhteisön jäsenille Sitoutuminen yhteisöön	Maantieteellinen läheisyys Sosiaalinen läheisyys

TAULUKKO 15 Alustava ylätason kuvauskategoriaryhmä: Vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan.

Kolmas alustava ylätason kuvauskategoriaryhmä vastasi yritysvastuun suoritustasoja ja muodostui lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuvasta vastuul-

lisuuden tasosta, sidosryhmiin kohdistuvasta vastuullisuuden tasosta sekä eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasosta taulukon 16 mukaisesti. Lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatason kuvauskategorioista lainsäädännön mukainen toiminta, suomalaista pörssi-yhtiötä koskevan sääntelyn noudattaminen ja yhteiskunnan normien mukainen toiminta. Sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatason kuvauskategorioista tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta sidosryhmiä kohtaan sekä sidosryhmien hyväksi toimiminen. Eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatason kuvauskategorioista eettisten arvojen kunnioittaminen, moraalisesti vastuullinen toiminta ja omaehtoinen vastuullisuus.

Ylätason kuvauskategoriaryhmä	Yritysvastuun suoritustasot		
Ylätason kuvauskategoria	Lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso	Sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso	Eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso
Ylätason kuvauskategoriaan sisältyvät alatason kuvauskategoriat	Lainsäädännön mukainen toiminta Suomalaista pörssi-yhtiötä koskevan sääntelyn noudattaminen Yhteiskunnan normien mukainen toiminta	Tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta sidosryhmiä kohtaan Sidosryhmien hyväksi toimiminen	Eettisten arvojen kunnioittaminen Moraalisesti vastuullinen toiminta Omaehtoinen vastuullisuus

TAULUKKO 16 Alustava ylä-tason kuvauskategoriaryhmä: Yritysvastuun suoritustasot.

5.4.4 Ylätason kuvauskategoriaryhmät

Seuraavaksi analyysin kolmannessa vaiheessa alustavaa ylä-tason kuvauskategoriaryhmien jakoa tarkennettiin pyrkimyksenä sijoittaa alustaviin ylä-tason kuvauskategoriaryhmiin sijoitetut ylä-tason kuvauskategoriat laadullisesti samanlaisiin ylä-tason kuvauskategoriaryhmiin. Kun ylä-tason kuvauskategoriat sijoitettiin laadullisesti samanlaisiin ylä-tason kuvauskategoriaryhmiin, jakautuivat ylä-tason kuvauskategoriat kahteen lopulliseen ylä-tason kuvauskategoriaryhmään, jotka olivat yritysvastuun osa-alueet -ylätason kuvauskategoriaryhmä ja yritysvastuun suoritustasot -ylätason kuvauskategoriaryhmä.

Koska tässä fenomenografisessa tutkimuksessa noudatettiin abduktiivista päättelyä, vaikutti tutkijan tulkintaan tutkijan teoreettinen perehtyneisyys, joka koski yritysvastuun teoriaa. Tutkijan teoreettinen perehtyneisyys asetti tutkimukselle viitekehyksen, jonka perusteella vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan -alustava ylä-tason kuvauskategoriaryhmä sijoittui yritysvastuun osa-alueet -ylätason kuvauskategoriaryhmän sosiaalinen vastuullisuus -ylätason kuvauskategorian vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan -alatason ku-

vauskategoriaksi. Kun vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan -alustava ylä-tason kuvauskategoriaryhmä sijoittui yritys vastuun osa-alueet -ylätason kuvauskategoriaryhmän sosiaalinen vastuullisuus -ylätason kuvauskategorian vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan -alatasen kuvauskategoriaksi, ilmeni analyysissä fenomenografiselle tutkimukselle ominainen suhteellisuus, jonka mukaan se, mikä on kokonaisuus yhdessä tapauksessa, voi olla osakokonaisuus toisessa tapauksessa (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen, 1996, 28; Svensson, 1984, 12-13, 17). Lopullinen yritys vastuun osa-alueet -ylätason kuvauskategoriaryhmä muodostui taloudellista vastuullisuutta, ympäristöön kohdistuvaa vastuullisuutta ja sosiaalista vastuullisuutta koskevista ylä-tason kuvauskategorioista taulukon 17 mukaisesti. Taloudellinen vastuullisuus -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatasen kuvauskategorioista rajojen asettaminen voiton tavoittelulle, omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen ja liiketoiminnan kestävä kehittäminen. Ympäristöön kohdistuva vastuullisuus -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatasen kuvauskategorioista ympäristöriskien huomioiminen, ympäristöystävällisyys ja ympäristöasioiden viestintä. Sosiaalinen vastuullisuus -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatasen kuvauskategorioista vastuullisuus henkilöstöä kohtaan, vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen.

Ylä-tason kuvauskategoriaryhmä	Yritys vastuun osa-alueet		
Ylä-tason kuvauskategoria	Taloudellinen vastuullisuus	Ympäristöön kohdistuva vastuullisuus	Sosiaalinen vastuullisuus
Ylä-tason kuvauskategoriaan sisältyvät alatasen kuvauskategoriat	Rajojen asettaminen voiton tavoittelulle Omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen Liiketoiminnan kestävä kehittäminen	Ympäristöriskien huomioiminen Ympäristöystävällisyys Ympäristöasioiden viestintä	Vastuullisuus henkilöstöä kohtaan Vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan Yleishyödyllisten toimintojen tukeminen

TAULUKKO 17 Ylä-tason kuvauskategoriaryhmä: Yritys vastuun osa-alueet.

Lopullinen yritys vastuun suoritustasot -ylätason kuvauskategoriaryhmä muodostui lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuvasta vastuullisuuden tasosta, sidosryhmiin kohdistuvasta vastuullisuuden tasosta sekä eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasosta taulukon 18 mukaisesti. Lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatasen kuvauskategorioista lainsäädännön mukainen toiminta, suomalaista pörssi-yhtiötä koskevan sääntelyn noudattaminen ja yhteiskunnan normien mukainen toiminta. Sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatasen kuvauskategorioista tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta sidosryhmiä kohtaan sekä sidosryhmien hyväksi toimiminen. Eettinen ja moraalinen vastuullisuuden

taso -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatason kuvauskategorioista eettisten arvojen kunnioittaminen, moraalisesti vastuullinen toiminta ja omaehtoinen vastuullisuus.

Ylätason kuvauskategoria-ryhmä	Yritysvastuun suoritustasot		
Ylätason kuvauskategoria	Lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso	Sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso	Eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso
Ylätason kuvauskategoriaan sisältyvät alatason kuvauskategoriat	Lainsäädännön mukainen toiminta Suomalaista pörssi-yhtiötä koskevan sääntelyn noudattaminen Yhteiskunnan normien mukainen toiminta	Tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta sidosryhmiä kohtaan Sidosryhmien hyväksi toimiminen	Eettisten arvojen kunnioittaminen Moraalisesti vastuullinen toiminta Omaehtoinen vastuullisuus

TAULUKKO 18 Ylätason kuvauskategoriaryhmä: Yritysvastuun suoritustasot.

5.5 Analyysin 4. vaihe: Kuvauskategoriajärjestelmä

Kun tässä fenomenografisessa tutkimuksessa analyysin kolmannessa vaiheessa hermeneuttisen kehän prosessissa edettiin kokonaisuudesta takaisin osiin ja muodostettiin merkitysyksikköjen joukosta teorian ja empirian vuoropuhelussa kuvauskategoriat, edettiin analyysin neljännessä vaiheessa osista jälleen kokonaisuuteen ja abduktiivisen päättelyn mukaisesti systematisoitiin kuvauskategoriat kuvauskategoriajärjestelmäksi (Kakkori & Huttunen, 2010, 9).

Kuvauskategoriajärjestelmän rakenne hahmottuu fenomenografisen tutkimuksen analyysin seurauksena ja se voi olla horisontaalinen, vertikaalinen tai hierarkkinen (Häkkinen, 1996, 35; Uljens, 1989, 47, 51). Horisontaalisessa kuvauskategoriajärjestelmässä laadullisesti erilaiset kuvauskategoriat ovat samanarvoisia (Häkkinen, 1996, 35; Järvinen & Järvinen, 2004, 85; Uljens, 1989, 47; 1991, 93). Vertikaalisessa kuvauskategoriajärjestelmässä kuvauskategoriat asettuvat jonkin aineistosta nousevan kriteerin avulla keskinäiseen järjestykseen. Hierarkkisessa kuvauskategoriajärjestelmässä kuvauskategoriat ovat toisiinsa nähden eri kehitystasoteella. (Järvinen & Järvinen, 2004, 85.)

Tässä fenomenografisessa tutkimuksessa analyysin tuloksena yritysvastuun osa-alueet -ylätason kuvauskategoriaryhmästä muodostui horisontaalinen kuvauskategoriajärjestelmä. Horisontaalisessa kuvauskategoriajärjestelmässä kuvauskategoriat ovat laadullisesti niin erilaisia, ettei niitä voida asettaa keskenään paremmuusjärjestykseen (Häkkinen, 1996, 36). Horisontaalisessa kuvauskategoriajärjestelmässä kuvauskategorioiden rajat määritellään sisällön

perusteella niin, etteivät kuvauskategoriat mene limittäin toistensa kanssa (Häkkinen, 1996, 35; Uljens, 1989, 47; 1991, 93). Tässä fenomenografisessa tutkimuksessa analyysissä muodostuneet yritys vastuun osa-alueita kuvaavat ylä-tason kuvauskategoriat olivat laadullisesti niin erilaisia, ettei niitä voitu asettaa keskenään paremmuusjärjestykseen. Yritys vastuun osa-alueita kuvaavien ylä-tason kuvauskategorioiden rajat määriteltiin siten, etteivät ne menneet limittäin toistensa kanssa eli yksittäisiä vastuullisuustoimia kuvaavat merkitysyksiköt ja alatason kuvauskategoriat sijoitettiin tiettyjä yritys vastuun osa-alueita kuvaaviin ylä-tason kuvauskategorioiden.

Tässä fenomenografisessa tutkimuksessa analyysin tuloksena yritys vastuun suoritustasot -ylätason kuvauskategoriaryhmästä muodostui hierarkkinen kuvauskategoriajärjestelmä. Hierarkkisessa kuvauskategoriajärjestelmässä jotkut kuvauskategoriat ovat sekä sisällöltään että sisällön rakenteeltaan muita kehittyneempiä (Häkkinen, 1996, 37; Järvinen & Järvinen, 2004, 85). Hierarkkisessa kuvauskategoriajärjestelmässä kuvauskategoriat järjestetään aineiston sisäisen logiikan ja rakenteen mukaan (Häkkinen, 1996, 37; Uljens, 1991, 96). Tässä fenomenografisessa tutkimuksessa yritys vastuun suoritustasoja kuvaavista ylä-tason kuvauskategorioiden toiset olivat sekä rakenteeltaan että sisällöltään muita kehittyneempiä. Ylä-tason kuvauskategoriat järjestettiin analyysissä aineiston sisäisen logiikan mukaan kapeimmasta vastuullisuutta kuvaavasta yritys vastuun suoritustasosta laajimpaan vastuullisuutta kuvaavaan yritys vastuun suoritustasoon.

Tässä fenomenografisessa tutkimuksessa analyysin tuloksena muodostui yhdistetty horisontaalinen ja hierarkkinen kuvauskategoriajärjestelmä (Järvinen, 1990, 31-35; Järvinen & Järvinen, 2004, 87) taulukon 19 mukaisesti. Yhdistetyssä horisontaalisessa ja hierarkkisessa kuvauskategoriajärjestelmässä tulivat esiin fenomenografiselle tutkimukselle ominaiset mikä- ja miten-näkökulmat (Järvinen, 1990, 31-35) siten, että mikä-näkökulma ilmeni yritys vastuun osa-alueet -kuvauskategoriajärjestelmänä eli ajattelun rajattuina kohteina ja miten-näkökulma ilmeni yritys vastuun suoritustasot -kuvauskategoriajärjestelmänä eli ajattelu-prosessina (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen, 1996, 12, 26; Uljens 1993, 138-139), joka kuvaa miten ajattelu on suunnattu ajattelun kohteeseen (Häkkinen, 1996, 27; Kroksmark, 1987, 234; Svensson, 1979, 3; Uljens, 1989, 23). Tässä fenomenografisessa tutkimuksessa miten-näkökulma, joka ilmeni yritys vastuun suoritustasot -kuvauskategoriajärjestelmänä määritteli mikä-näkökulmaa (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen, 1996, 26; Uljens, 1989, 23-26), joka ilmeni yritys vastuun osa-alueet -ylätason kuvauskategoriajärjestelmänä siten, että tietyt yritys vastuun osa-alueita kuvaavat ylä-tason kuvauskategoriat sijoittuivat yhdistetyssä horisontaalisessa ja hierarkkisessa kuvauskategoriajärjestelmässä tiettyjen yritys vastuun suoritustasoja kuvaavien ylä-tason kuvauskategorioiden tasolle. Tässä fenomenografisessa tutkimuksessa yritys vastuun suoritustasoista ensimmäiselle eli lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuvalle vastuullisuuden tasolle sijoittuivat yritys vastuun osa-alueista taloudelliseen vastuullisuuteen sisältynyt rajojen asettaminen voiton tavoittelulle ja ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuteen sisältynyt ympäristöriskien huomioiminen. Yritys vastuun suoritustasoista toiselle eli sidosryhmiin kohdistuvalle vastuullisuuden tasolle sijoittuivat yritys vastuun osa-alueista taloudelliseen vastuullisuuteen sisältynyt

omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen, ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuden sisältöön ympäristöystävällisyys sekä sosiaaliseen vastuullisuuden sisältöön vastuullisuus henkilöstöä kohtaan ja vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan. Yritysvastuun suoritustasoista kolmannelle eli ylimmälle eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle sijoittuivat yritysvastuun osa-alueista taloudelliseen vastuullisuuden sisältöön liiketoiminnan kestävä kehittäminen, ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuden sisältöön ympäristöasioiden viestintä ja sosiaaliseen vastuullisuuden sisältöön yleishyödyllisten toimintojen tukeminen.

		Yritysvastuun osa-alueet		
	Ylätason kuvauskategoriat	Taloudellinen vastuullisuus	Ympäristöön kohdistuva vastuullisuus	Sosiaalinen vastuullisuus
Yritysvastuun suoritustasot	Lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuus	Rajojen asettaminen voiton tavoittelulle	Ympäristöriskien huomioiminen	
	Sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuus	Omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen	Ympäristöystävällisyys	Vastuullisuus henkilöstöä kohtaan Vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan
	Eettinen ja moraalinen vastuullisuus	Liiketoiminnan kestävä kehittäminen	Ympäristöasioiden viestintä	Yleishyödyllisten toimintojen tukeminen

TAULUKKO 19 Yhdistetty horisontaalinen ja hierarkkinen kuvauskategorijärjestelmä.

Tässä tutkimuksessa johdon käsitykset yritysvastuusta muodostivat intentionaalisen suhteen ajattelun rajatun kohteen eli yritysvastuun osa-alueet -kuvauskategorijärjestelmän merkityssisällön ja ajatteluprosessin eli yritysvastuun suoritustasot -kuvauskategorijärjestelmän välille (Häkkinen, 1996, 27; Theman, 1985, 15; Uljens, 1989, 20). Muodostunut tulosavaruus kuvasi tässä fenomenografisen tutkimuksen analyysissä kvalitatiivista litteroitua aineistoa siitä näkökulmasta, kuinka kohdeorganisaation johto oli ymmärtänyt tutkimuksen kohteena olleen yritysvastuun ilmiön kokonaisuutena.

6 YRITYSVASTUUTA KUVAAVAT KÄSITYKSET

Tässä fenomenografisessa tutkimuksessa analyysin tuloksena muodostui yhdistetty horisontaalinen ja hierarkkinen kuvauskategoriajärjestelmä (Järvinen, 1990, 31-35; Järvinen & Järvinen, 2004, 87), joka muodostui kohdeorganisaation johdon erilaisia ymmärtämisen tapoja heijastavista kuvauskategorioista, jotka kuvasivat johdon käsityksiä tutkimuksen kohteena olleesta yritysvastuun ilmiöstä (Huusko & Paloniemi, 2006; Häkkinen, 1996, 25; Kakkori & Huttunen, 2010, 9; Marton, 1984, 62; Svensson, 1979, 3; Uljens, 1992, 132). Koska toisen asteen näkökulmasta tehdyissä fenomenografisissa tutkimuksissa tulkintaan vaikuttavat yksittäisten ihmisten ennako-oletukset ja kokemustausta (Laulajainen, 2013, 72; Raatikainen, 2004, 95), ei fenomenografisessa tutkimuksessa tutkijan ole mahdollista arvioida kuinka oikeina tai väärinä käsityksiä voidaan pitää tieteelliseen teoriaan verrattuna, vaan tutkijan tehtävänä on kuvata sitä, miten käsitykset todellisuudesta vaihtelevat (Häkkinen, 1996, 32; Larsson, 1986, 12; Marton, 1988a, 145-146; Uljens, 1989, 32-33). Kun kuvataan sitä, miten käsitykset todellisuudesta vaihtelevat, ovat olennainen osa tieteellistä kuvausta aikaisemmat teoriat (Kyrö, 2003). Tässä fenomenografisen tutkimuksen analyysissä muodostuneita kuvauskategorioita, jotka kuvasivat johdon käsityksiä tutkimuksen kohteena olleesta yritysvastuun ilmiöstä, kuvattiin suhteessa aikaisempaan yritysvastuun teoriaan, josta muodostui tutkimuksen lopullinen teoriaosuus. Koska tässä toisen asteen näkökulmasta tehdyissä fenomenografisissa tutkimuksissa tutkijan tulkintaan vaikuttivat tutkijan ennako-oletukset ja kokemustausta (Laulajainen, 2013, 72; Raatikainen, 2004, 95), jotka liittyivät tutkijan teoreettiseen perehtyneisyyteen, joka koski tutkimuksen kohteena ollutta yritysvastuun ilmiötä (Laulajainen, 2013, 72; Raatikainen, 2004, 95), ei tutkijan ollut mahdollista arvioida kuinka oikeina tai väärinä johdon käsityksiä tutkimuksen kohteena olleesta yritysvastuun ilmiöstä voidaan pitää tieteelliseen yritysvastuun teoriaan verrattuna, vaan tutkijan tehtävänä oli kuvata sitä, miten johdon käsitykset tutkimuksen kohteena olleesta yritysvastuun ilmiöstä todellisuudessa vaihtelivat (Häkkinen, 1996, 32; Larsson, 1986, 12; Marton, 1988a, 145-146; Uljens, 1989, 32-33).

6.1 Yritysvastuun osa-alueet

Ensimmäinen ylätasoinen kuvauskategoriaryhmä kuvasi yritysvastuun osa-alueita ja muodostui taloudellisen vastuullisuuden, ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ja sosiaalisen vastuullisuuden ylätasoinen kuvauskategorioiden. Koska yritysvastuun osa-alueita kuvaavat ylätasoinen kuvauskategoriat olivat laadullisesti niin erilaisia, ettei niitä voitu asettaa keskenään paremmuusjärjestykseen, olivat ne horisontaalisessa suhteessa toisiinsa (Järvinen & Järvinen, 2004, 85). Vaikka jako ei ollut ehdoton, voitiin yksittäiset vastuullisuustoimet sijoittaa eri yritysvastuun osa-alueisiin (Koivuporras, 2008, 41).

6.1.1 Taloudellinen vastuullisuus

Yritysvastuun osa-alueista taloudellinen vastuullisuus -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatason kuvauskategorioista rajojen asettaminen voiton tavoittelulle, omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen ja liiketoiminnan kestävä kehittäminen. Rajojen asettaminen voiton tavoittelulle -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä verojen maksu, voiton tavoittelu lainsäädäntöä noudattamalla, voiton tavoittelu laiminlyömättä yhteiskunnan ja yhteisön normeja sekä luo edellytykset ympäristöön kohdistuvan ja sosiaalisen vastuullisuuden toteutumiselle. Johdon käsitys, jonka mukaan rajojen asettaminen voiton tavoittelulle viittaa verojen maksuun sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 42) ja TT:n (2001, 7-9) määritelmiin, joiden mukaan taloudellisesti vastuullisesti toimiva yritys tukee yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämistä esimerkiksi verojen maksun muodossa. Johdon käsitys, jonka mukaan rajojen asettaminen voiton tavoittelulle viittaa voiton tavoitteluun lainsäädäntöä noudattamalla sekä laiminlyömättä yhteiskunnan ja yhteisön normeja sisälsi yhtymäkohtia Takalan omistajalähtöiseen ideologiaan, jossa yrityksen tavoitteena on voiton maksimointi (Koivuporras, 2008, 50; Takala, 2000b), joka pyritään saavuttamaan toimimalla lainsäädännön sallimissa rajoissa (Koivuporras, 2008, 57). Johdon käsitys, jonka mukaan rajojen asettaminen voiton tavoittelulle luo edellytykset ympäristöön kohdistuvan ja sosiaalisen vastuullisuuden toteutumiselle sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 42) ja TT:n (2001, 7-9) määritelmiin, joiden mukaan taloudellisesti vastuullinen yritystoiminta on edellytys ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ja sosiaalisen vastuullisuuden toteutumiselle yritystoiminnassa. Johdon käsitys, jonka mukaan rajojen asettaminen voiton tavoittelulle luo edellytykset ympäristöön kohdistuvan ja sosiaalisen vastuullisuuden toteutumiselle sisälsi yhtymäkohtia myös Koivuportaan (2008, 42) näkemykseen, jonka mukaan voiton tavoittelu ei voi toteutua ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ja sosiaalisen vastuullisuuden kustannuksella.

Omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä omistaja-arvon kasvattaminen ja voiton maksimointi. Johdon käsitys, jonka mukaan omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen edellyttää omistaja-arvon kasvattamista ja voiton maksimointia sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 42) ja TT:n (2001, 7-9) määritelmiin, joiden mukaan taloudellinen vastuullisuus edellyttää kannattavaa, kilpailukykyistä ja tehokasta yritystoimintaa, joka luo edellytykset omistajien tuotto-odotuksiin vastaamiselle.

Liiketoiminnan kestävä kehittäminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä pitkän aikavälin kannattavuus ja taloudellinen menestyminen tulevaisuudessa. Johdon käsitys, jonka mukaan liiketoiminnan kestävä kehittäminen edellyttää pitkän aikavälin kannattavuutta ja johtaa taloudelliseen menestymiseen tulevaisuudessa sisälsi yhtymäkohtia Takalan sidosryhmälähtöiseen ideologiaan, jossa yrityksen tavoitteina ovat yritystoiminnan pitkän aikavälin kannattavuus ja jatkuvuuden turvaaminen, joiden ajatellaan edellyttävän vastuullista yritystoimintaa (Koivuporras, 2008, 50-51; Takala 2000a, 11; 2000b; 2004, 226).

6.1.2 Ympäristöön kohdistuva vastuullisuus

Yritysvastuun osa-alueista ympäristöön kohdistuva vastuullisuus -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatason kuvauskategorioista ympäristöriskien huomioiminen, ympäristöystävällisyys ja ympäristöasioiden viestintä. Ympäristöriskien huomioiminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyi merkitysyksiköistä ympäristöriskien huomioiminen. Johdon käsitys ympäristöriskien huomioimisesta sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 133) näkemykseen, jonka mukaan ympäristöön kohdistuvat vastuullisuustoimet voivat olla myös osa yrityksen riskienhallintaa.

Ympäristöystävällisyys-alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä ympäristöystävällisten tuotteiden käyttäminen, luonnonvarojen kuluttamisen minimointi ja ympäristön kuormituksen minimointi. Johdon käsitys, jonka mukaan ympäristöystävällisyys edellyttää ympäristöystävällisten tuotteiden käyttämistä sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 133) näkemykseen, jonka mukaan yritystoiminnassa ympäristöystävällisyyttä voidaan lisätä esimerkiksi käyttämällä ympäristöystävällisiä tuotteita ja vähentämällä energian kuluusta. Johdon käsitys, jonka mukaan ympäristöystävällisyys edellyttää pyrkimystä luonnonvarojen kuluttamisen minimointiin sisälsi yhtymäkohtia Sorsan (2010, 17) määritelmään, jonka mukaan ympäristöön kohdistuva vastuullisuus tarkoittaa ekologisen ympäristön suojelua, ympäristövaikutusten hallintaa ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä. Johdon käsitys, jonka mukaan ympäristöystävällisyys edellyttää pyrkimystä ympäristön kuormituksen minimoimiseksi sisälsi yhtymäkohtia TT:n (2001, 9) määritelmään, jonka mukaan ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden tavoite on ilmastomuutoksen torjunta ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen.

Ympäristöasioiden viestintä -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä ympäristöjärjestelmät ja -sertifikaatit sekä ympäristöviestintä- ja markkinointi. Johdon käsitys, jonka mukaan ympäristöasioiden viestintä sisältää ympäristöjärjestelmät ja -sertifikaatit sisälsi yhtymäkohtia Sorsan (2010, 60) näkemykseen, jonka mukaan ottamalla käyttöön sertifioidut vapaaehtoiset ympäristöjärjestelmät yritys voi pyrkiä vaikuttamaan ympäristöä koskevien vastuullisuustoimien tuloksellisuuteen ja viestimään, että ympäristöön kohdistuva vastuullisuus on huomioitu yritystoiminnassa. Johdon käsitys, jonka mukaan ympäristöasioiden viestintä sisältää ympäristöjärjestelmät ja -sertifikaatit sisälsi yhtymäkohtia myös Koivuportaan (2008, 59) näkemykseen, jonka mukaan yritykset hyödyntävät esimerkiksi erilaisia ympäristösertifikaatteja yritystoiminnan ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden viestinnässä. Johdon käsitys, jonka mukaan ympäristöasioiden viestintä edellyttää ympäristöviestintää ja -markkinointia sisälsi yhtymäkohtia Sorsan (2010, 17) näkemykseen, jonka mukaan ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden toteuttaminen edellyttää yritystoimintaan ja yritystoiminnan vaikutuksiin liittyvän ympäristöinformaation tuottamista ja viestintää.

6.1.3 Sosiaalinen vastuullisuus

Yritysvastuun osa-alueista sosiaalinen vastuullisuus -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatason kuvauskategorioista vastuullisuus henkilöstöä kohtaan, vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen. Vastuullisuus henkilöstöä kohtaan -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä työllistävyys ja työllistävyyden välilliset vaikutukset, työntekijöiden tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kohtelu sekä palkitseminen. Johdon käsitys, jonka mukaan vastuullisuus henkilöstöä kohtaan viittasi työllistävyyteen ja työllistävyyden välillisiin vaikutuksiin sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 41) näkemykseen, jonka mukaan työllistävyys voidaan sijoittaa yritysvastuun osa-alueista sosiaaliseen vastuullisuuteen. Johdon käsitys, jonka mukaan vastuullisuus henkilöstöä kohtaan edellyttää työntekijöiden tasa-arvoista ja oikeudenmukaista kohtelua sisälsi yhtymäkohtia Sorsan (2010, 17) ja TT:n (2001, 9) määritelmiin, joiden mukaan sosiaaliseen vastuullisuuteen sisältyy esimerkiksi henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen, kuten henkilöstöpolitiikan syrjimättömyys. Johdon käsitys, jonka mukaan vastuullisuus henkilöstöä kohtaan sisältää palkitsemiseen liittyvät seikat sisälsi yhtymäkohtia Sorsan (2010, 17) ja TT:n (2001, 9) määritelmiin, joiden mukaan sosiaaliseen vastuullisuuteen sisältyy esimerkiksi henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen, kuten palkitseminen.

Vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan -alatason kuvauskategoria vastasi vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan -alustavaa ylätason kuvauskategoriaryhmää. Vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan -alustava ylätason kuvauskategoriaryhmä kuvasi vastuullisuutta paikallista yhteisöä kohtaan ja muodostui tuki paikallisessa yhteisössä -, johtajuus paikallisessa yhteisössä - ja paikallisuus läheisyytenä -ylätason kuvauskategorioista. Tuki paikallisessa yhteisössä -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatason kuvauskategorioista paikallisten toimijoiden tukeminen, paikallisen yhteisön tarpeisiin vastaaminen ja yhteisöllisyys. Paikallisten toimijoiden tukeminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa sekä paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistäminen ja paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistämisen välilliset vaikutukset. Johdon käsitys, jonka mukaan paikallisten toimijoiden tukeminen edellyttää yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa sisälsi yhtymäkohtia Besserin ym. (2006) määritelmään, jonka mukaan tuki paikallisessa yhteisössä ilmenee yrityksen sitoutumisena paikallisten tavarantoimittajien ja palveluntuottajien hyödyntämiseen ja näin paikallisen toimintaympäristön talouden ja yhteisön elintason vahvistamiseen. Johdon käsitys, jonka mukaan paikallisten toimijoiden tukeminen sisältää paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistämisen ja paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistämisen välilliset vaikutukset sisälsi yhtymäkohtia Besserin ym. (2006) määritelmään, jonka mukaan tuki paikallisessa yhteisössä ilmenee paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistämisenä ja näin paikallisen toimintaympäristön talouden ja yhteisön elintason vahvistamisena.

Paikallisen yhteisön tarpeisiin vastaaminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä palveluiden tarjoaminen paikalliselle yhteisölle ja paikallisen yhteisön intressien huomioiminen. Johdon käsitys, jonka mukaan

paikallisen yhteisön tarpeisiin vastaaminen edellyttää palveluiden tarjoamista paikalliselle yhteisölle sisälsi yhtymäkohtia Niehmin ym. (2008) määritelmään, jonka mukaan paikallisen yhteisön tuki ilmenee yrityksen pyrkimyksenä vastata paikallisen yhteisön yritykselle ilmaisemiin tarpeisiin. Johdon käsitys, jonka mukaan paikallisen yhteisön tarpeisiin vastaaminen edellyttää paikallisen yhteisön intressien huomioimista sisälsi yhtymäkohtia Niehmin ym. (2008) määritelmään, jonka mukaan yhteisöllisyys ilmenee yrityksen käsityksenä paikallisen yhteisön tarpeista.

Yhteisöllisyys-alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä läsnäolo paikallisessa yhteisössä, halu kuulua paikalliseen yhteisöön ja verkostoituminen paikallisessa yhteisössä. Johdon käsitys, jonka mukaan yhteisöllisyys edellyttää läsnäoloa paikallisessa yhteisössä sisälsi yhtymäkohtia Boschman (2004; 2005b) ja Morganin (2004) määritelmiin, joiden mukaan maantieteellinen läheisyys edistää toimijoiden välistä sosiaalista kanssakäymistä ja yhteistyötä, sillä lyhyet maantieteelliset etäisyydet tuovat ihmiset yhteen. Johdon käsitys, jonka mukaan yhteisöllisyys edellyttää halua kuulua paikalliseen yhteisöön sisälsi yhtymäkohtia Niehmin ym. (2008) määritelmään, jonka mukaan yhteisöllisyys ilmenee yrityksen haluna kuulua paikalliseen yhteisöön. Johdon käsitys, jonka mukaan yhteisöllisyys edellyttää verkostoitumista paikallisessa yhteisössä sisälsi yhtymäkohtia Boschman (2004; 2005b) ja Morganin (2004) määritelmiin, joiden mukaan sosiaaliset verkostot voivat olla aluekohtaisesti muotoutuneita esimerkiksi paikallisten toimijoiden sosiaalisessa kanssakäymisessä.

Johtajuus paikallisessa yhteisössä -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatason kuvauskategorioista esimerkkinä toimiminen yhteisön jäsenille ja sitoutuminen yhteisöön. Esimerkkinä toimiminen yhteisön jäsenille -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä vastuullinen toimija paikallisessa yhteisössä sekä konfliktien välttämisen ja sovittelijan. Johdon käsitys, jonka mukaan esimerkkinä toimiminen yhteisön jäsenille edellyttää näkemystä yrityksestä vastuullisena toimijana paikallisessa yhteisössä sisälsi yhtymäkohtia Besserin ym. (2006) määritelmään, jonka mukaan johtajuus paikallisessa yhteisössä tarkoittaa yrityksen toimimista malliesimerkkinä muille yhteisön jäsenille. Johdon käsitys, jonka mukaan esimerkkinä toimiminen yhteisön jäsenille edellyttää näkemystä yrityksestä konfliktien välttämisenä ja sovittelijana ei sisältänyt yhtymäkohtia tämän tutkimuksen lopulliseen teoriaosuuteen sisältyvään aikaisempaan yritysvastuun teoriaan.

Sitoutuminen yhteisöön -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä vastavuoroisuus yrityksen ja paikallisen yhteisön välillä sekä paikallisen toimialueen taloudellisen hyvinvoinnin ylläpitäjä. Johdon käsitys, jonka mukaan sitoutuminen yhteisöön edellyttää vastavuoroisuutta yrityksen ja paikallisen yhteisön välillä sisälsi yhtymäkohtia Niehmin ym. (2008) määritelmään, jonka mukaan sitoutuminen yhteisöön ilmenee vastavuoroisena suhteena yrityksen ja paikallisen yhteisön välillä, joka tarkoittaa sellaisen lisäarvon luomista, joka sekä palvelee yhteistä hyvää, että edistää yrityksen kehitystä. Johdon käsitys, jonka mukaan sitoutuminen yhteisöön edellyttää näkemystä yrityksestä paikallisen toimialueen taloudellisen hyvinvoinnin ylläpitäjänä sisälsi yhtymäkohtia Besserin ym. (2006) määritelmään, jonka mukaan tuki paikallisessa yhteisössä il-

menee yrityksen sitoutumisena paikallisten tavarantoimittajien ja palveluntuottajien hyödyntämiseen ja näin paikallisen toimintaympäristön talouden ja yhteisön elintason vahvistamiseen.

Paikallisuus läheisyytenä -ylätason kuvauskategoriaan sisältyivät alatason kuvauskategorioista maantieteellinen läheisyys ja sosiaalinen läheisyys. Maantieteellinen läheisyys -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä läheisyys maantieteellisenä etäisyytenä paikallisten toimijoiden välillä, maantieteellinen paikallinen toimialue ja läsnäolo paikallisella toimialueella. Johdon käsitys, jonka mukaan maantieteellinen läheisyys viittaa läheisyyteen maantieteellisenä etäisyytenä paikallisten toimijoiden välillä sisälsi yhtymäkohtia Boschman (2005a), Knobens ja Oerlemansin (2006) sekä Lähdesmäen ja Suutarin (2012) määritelmiin, joiden mukaan maantieteellinen läheisyys on määritelty toimijoiden väliseksi avaruudelliseksi etäisyydeksi. Johdon käsitys, jonka mukaan maantieteellinen läheisyys viittaa maantieteelliseen paikalliseen toimialueeseen sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 41) määritelmään, jonka mukaan yritystoiminnan vaikutusalueet jakautuvat paikalliseen vaikutusalueeseen, alueelliseen vaikutusalueeseen, kansalliseen vaikutusalueeseen ja kansainväliseen tai globaaliin vaikutusalueeseen. Johdon käsitys, jonka mukaan maantieteellinen läheisyys viittaa läsnäoloon paikallisella toimialueella sisälsi yhtymäkohtia Boschman (2004; 2005b) ja Morganin (2004) määritelmiin, joiden mukaan maantieteellinen läheisyys mahdollistaa paikallisten toimijoiden välisen luottamuksen rakentamisen kasvotusten, joka puolestaan johtaa henkilökohtaisempiin suhteisiin toimijoiden välillä.

Sosiaalinen läheisyys -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä jonkin asian läheiseksi tunteminen ja henkinen paikallisuus. Johdon käsitys, jonka mukaan sosiaalinen läheisyys viittaa jonkin asian läheiseksi tuntemiseen sisälsi yhtymäkohtia Lähdesmäen ja Suutarin (2012) määritelmään, jonka mukaan sosiaalinen läheisyys perustuu esimerkiksi toimijoiden väliseen ystävyyteen, yhteenkuuluvuuteen ja jaettuihin kokemuksiin. Johdon käsitys, jonka mukaan sosiaalinen läheisyys viittaa henkiseen paikallisuuteen sisälsi yhtymäkohtia Boschman (2004; 2005b) ja Morganin (2004) määritelmiin, joiden mukaan sosiaaliset verkostot eivät välttämättä muotoudu aluekohtaisesti, koska verkostot ovat sosiaalisia konstruktioita.

Yleishyödyllisten toimintojen tukeminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä hyväntekeväisyys sekä kulttuuri- ja urheilutoiminnan tukeminen. Johdon käsitys, jonka mukaan yleishyödyllisten toimintojen tukeminen viittaa hyväntekeväisyyteen sisälsi yhtymäkohtia TT:n (2001, 9) määritelmään, jonka mukaan sosiaaliseen vastuullisuuteen sisältyy yleishyödyllisten toimintojen tukeminen, kuten lahjoitukset esimerkiksi sosiaalitoimintaan. Johdon käsitys, jonka mukaan yleishyödyllisten toimintojen tukeminen viittaa kulttuuri- ja urheilutoiminnan tukemiseen sisälsi yhtymäkohtia TT:n (2001, 9) määritelmään, jonka mukaan sosiaaliseen vastuullisuuteen sisältyy yleishyödyllisten toimintojen tukeminen, kuten lahjoitukset esimerkiksi taiteeseen ja liikuntaan.

6.2 Yritysvastuun suoritustasot

Toinen ylätasoinen kuvauskategoriaryhmä kuvasi yritysvastuun suoritustasoja ja muodostui lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso -, sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso - sekä eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso -ylätason kuvauskategorioiden. Koska yritysvastuun suoritustasoja kuvaavista ylätasoinen kuvauskategorioiden toiset olivat sekä rakenteeltaan että sisällöltään muita kehittyneempiä (Häkkinen, 1996, 37; Järvinen & Järvinen, 2004, 85), olivat ne hierarkkisessa suhteessa toisiinsa (Häkkinen, 1996, 37; Uljens, 1991, 96). Ylätasoinen kuvauskategorioiden järjestettiin analyysissä aineiston sisäisen logiikan mukaan kapeimmasta vastuullisuudesta kuvaavasta yritysvastuun suoritustasosta laajimpaan vastuullisuutta kuvaavaan yritysvastuun suoritustasoon.

6.2.1 Lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso

Yritysvastuun suoritustasoista lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso -ylätason kuvauskategoria kuvasi yritysvastuun suoritustasoista kapeimpaa vastuullisuutta ja siihen sisältyivät alatasoinen kuvauskategorioiden lainsäädännön mukainen toiminta, suomalaista pörssiyritystä koskevan sääntelyn noudattaminen ja yhteiskunnan normien mukainen toiminta. Lainsäädännön mukainen toiminta -alatasoinen kuvauskategoriaan sisältyivät merkityksyksiköistä yritys toimii lakien ja säädösten puitteissa sekä toimintatavat kestävät juridisen tarkastelun. Johdon käsitys, jonka mukaan lainsäädännön mukainen toiminta edellyttää, että yritys toimii lakien ja säädösten puitteissa sisälsi yhtymäkohtia Carrollin mallin toiselle eli lakeihin ja säädöksiin perustuvalla vastuullisuuden tasolle, jolla yritykseltä vaaditaan yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattamista (Koivuporras, 2008, 60). Johdon käsitys, jonka mukaan lainsäädännön mukainen toiminta edellyttää, että yritys toimii lakien ja säädösten puitteissa sisälsi yhtymäkohtia myös Koivuportaan (2008, 62) porrasmallin perustuksiin, jotka on luotu lainsäädännölle. Johdon käsitys, jonka mukaan lainsäädännön mukainen toiminta edellyttää, että toimintatavat kestävät juridisen tarkastelun sisälsi yhtymäkohtia TT:n pyramidimallin ensimmäiselle eli lakeihin perustuvalla vastuullisuuden tasolle, jolla yritystoiminnan oikeutus perustuu yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattamiseen, mutta lainsäädännön ylittäviä velvoitteita ei huomioida (Koivuporras, 2008, 53). Johdon käsitys, jonka mukaan lainsäädännön mukainen toiminta edellyttää, että toimintatavat kestävät juridisen tarkastelun sisälsi yhtymäkohtia myös Takalan omistajalähtöiseen ideologiaan, jossa yrityksen tavoitteena on voiton maksimointi (Koivuporras, 2008, 50; Takala, 2000b), joka pyritään saavuttamaan toimimalla lainsäädännön sallimissa rajoissa (Koivuporras, 2008, 57).

Suomalaista pörssiyritystä koskevan sääntelyn noudattaminen -alatasoinen kuvauskategoria muodostui suomalaista pörssiyritystä koskevan sääntelyn noudattaminen -merkityksyksiköstä. Johdon käsitys suomalaista pörssiyritystä koskevan sääntelyn noudattamisesta sisälsi yhtymäkohtia TT:n pyramidimallin ensimmäiselle eli lakeihin perustuvalla vastuullisuuden tasolle, jolla yhteiskunnal-

listen lakien ja säädösten noudattaminen on yritystoiminnan vastuullisuuden vähimmäistaso (Koivuporras, 2008, 53; TT, 2001, 26) ja jonka mukaan Suomessa lainsäädäntö, kuten osakeyhtiö- ja arvopaperimarkkinalainsäädäntö, vaatii yrityksiltä laajaa vastuullisuutta (TT, 2001, 10, 26).

Yhteiskunnan normien mukainen toiminta -alatasen kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä yhteiskunnan sääntöjen ja vaatimusten mukainen toiminta sekä voiton tavoitteluun ei pyritä laiminlyömällä yhteiskunnan käyttäytymistapanormeja. Johdon käsitys, jonka mukaan yhteiskunnan normien mukainen toiminta edellyttää yhteiskunnan sääntöjen ja vaatimusten mukaista yritystoimintaa sisälsi yhtymäkohtia TT:n pyramidimallin ensimmäiselle eli lakeihin perustuvalla vastuullisuuden tasolle, jolla yritystoiminnan oikeutus perustuu yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattamiseen (Koivuporras, 2008, 53). Johdon käsitys, jonka mukaan yhteiskunnan normien mukainen toiminta edellyttää, että voiton tavoitteluun ei pyritä laiminlyömällä yhteiskunnan käyttäytymistapanormeja sisälsi yhtymäkohtia Carrollin mallin toiselle eli lakeihin ja säädöksiin perustuvalla vastuullisuuden tasolle, jolla yrityksen tulee taloudellista menestystä tavoitellessaan noudattaa yhteiskunnallisia lakeja ja säädöksiä (Carroll, 1981, 34; 1991; Carroll & Buchholtz, 2003, 36; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 28).

6.2.2 Sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso

Sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso -ylätason kuvauskategoria kuvasi yritys vastuun suoritustasoista lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuvaa vastuullisuuden tasoa laajempaa vastuullisuutta ja siihen sisältyivät alatason kuvauskategorioista tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta sidosryhmiä kohtaan sekä sidosryhmien hyväksi toimiminen. Tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta sidosryhmiä kohtaan -alatasen kuvauskategoria muodostui merkitysyksiköstä tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta sidosryhmiä kohtaan. Johdon käsitys tasa-arvoisesta ja oikeudenmukaisesta toiminnasta sidosryhmiä kohtaan sisälsi yhtymäkohtia Takalan sidosryhmälähtöiseen ideologiaan, jonka mukaan yritys vastaa omaehtoisesti ja itsenäisesti toimintojensa seuraamuksista sekä tiedostaa ja tuntee velvollisuutensa toimintaympäristöään kohtaan (Koivuporras, 2008, 50-51; Takala 2000a, 11; 2000b; 2004, 226). Johdon käsitys tasa-arvoisesta ja oikeudenmukaisesta toiminnasta sidosryhmiä kohtaan sisälsi yhtymäkohtia myös Carrollin mallin kolmannelle eli eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle, jolla edellytetään oikeudenmukaista yhteiskunnallisten arvojen, moraalinormien ja sidosryhmien odotusten mukaista yritystoimintaa (Carroll, 1981, 34, 37, 52; 1991; Carroll & Buchholtz, 2003, 37-39; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 29). Johdon käsitys tasa-arvoisesta ja oikeudenmukaisesta toiminnasta sidosryhmiä kohtaan sisälsi yhtymäkohtia lisäksi TT:n pyramidimallin toiselle eli sidosryhmiin kohdistuvalle vastuullisuuden tasolle, jolla sidosryhmien odotukset ja vaatimukset nähdään keskeisinä yritys vastuun suoritustasoa määrittävinä tekijöinä ja yritystoiminta pyritään sopeuttamaan toimintaympäristön vaatimuksiin (Koivuporras, 2008, 54; TT, 2001, 26). Johdon käsitys tasa-arvoisesta ja oikeudenmukaisesta toi-

minnasta sidosryhmiä kohtaan sisälsi yhtymäkohtia myös Koivuportaan porrasmallin ensimmäiselle varsinaiselle vastuullisuuden tasolle, jolla yritystoiminnalla pyritään vastaamaan sidosryhmien odotuksiin (Koivuporras, 2008, 63).

Sidosryhmien hyväksi toimiminen -alatason kuvauskategoria muodostui merkitysyksiköstä sidosryhmien hyväksi toimiminen. Johdon käsitys sidosryhmien hyväksi toimimisesta sisälsi yhtymäkohtia Carrollin mallin neljännelle eli vapaaehtoisen ja filantrooppisen vastuullisuuden tasolle, joka viittaa yrityksen vapaaehtoiisiin toimintaympäristön yhteisöjä hyödyttäviin ja elämänlaatua parantaviin vastuullisuustoimiin (Carroll, 1991; Uimonen, 2006, 28). Johdon käsitys sidosryhmien hyväksi toimimisesta sisälsi yhtymäkohtia myös TT:n pyramidimallin kolmannelle eli omaehtoisen vastuullisuuden tasolle, jolla yritys huomioi sidosryhmät ja ympäristön toiminnassaan ilman painostusta (Koivuporras, 2008, 58). Johdon käsitys sidosryhmien hyväksi toimimisesta sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Koivuportaan porrasmallin toiselle varsinaiselle vastuullisuuden tasolle, jolla yritys pyrkii ennakoimaan lainsäädännön ja sidosryhmien vaatimuksia ja odotuksia ja siten saavuttamaan taloudellista hyötyä (Koivuporras, 2008, 54, 58, 63).

6.2.3 Eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso

Eettinen ja moraalinen vastuullisuuden taso -ylätason kuvauskategoria kuvasi yritys vastuun suoritustasoista sekä lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuvaa vastuullisuuden tasoa että sidosryhmiin kohdistuvaa vastuullisuuden tasoa laajempaa vastuullisuutta ja siihen sisältyivät alatason kuvauskategorioista eettisten arvojen kunnioittaminen, moraalisesti vastuullinen toiminta ja omaehtoinen vastuullisuus. Eettisten arvojen kunnioittaminen -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä toimintatavat kestävät eettisen tarkastelun ja eettinen vastuu on kattavampi kuin vastuullisuus sidosryhmiä kohtaan. Johdon käsitys, jonka mukaan eettisten arvojen kunnioittaminen edellyttää, että toimintatavat kestävät eettisen tarkastelun sisälsi yhtymäkohtia Takalan sidosryhmälähtöiseen ideologiaan, jonka mukaan vastuullinen yritys-toiminta edellyttää yhteiskunnallisiin lakeihin ja säädöksiin perustuvan vastuullisuuden lisäksi eettisesti vastuullista yritystoimintaa (Takala, 2000a, 11-12; 2004, 225-226). Johdon käsitys, jonka mukaan eettisten arvojen kunnioittaminen edellyttää, että toimintatavat kestävät eettisen tarkastelun sisälsi yhtymäkohtia myös Takalan laajan sosiaalisen vastuun ideologiaan, jonka mukaan yritys-toiminnassa tulee pyrkiä oikeudenmukaisuuden ja eettisten periaatteiden toteuttamiseen (Takala, 2000a, 13; 2004, 228). Johdon käsitys, jonka mukaan eettisten arvojen kunnioittaminen edellyttää, että toimintatavat kestävät eettisen tarkastelun sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Koivuportaan porrasmallin kolmannelle eli korkeimmalle varsinaiselle vastuullisuuden tasolle, jolla yrityksen tavoite on voiton maksimoinnin sijaan kannattava eettinen yritystoiminta (Koivuporras, 2008, 63). Johdon käsitys, jonka mukaan eettisten arvojen kunnioittaminen viittaa siihen, että eettinen vastuullisuus on kattavampi kuin vastuullisuus sidosryhmiä kohtaan ei sisältänyt yhtymäkohtia tämän tutkimuksen lopulliseen teoriaosuuteen sisältyvään aikaisempaan yritys vastuun teoriaan.

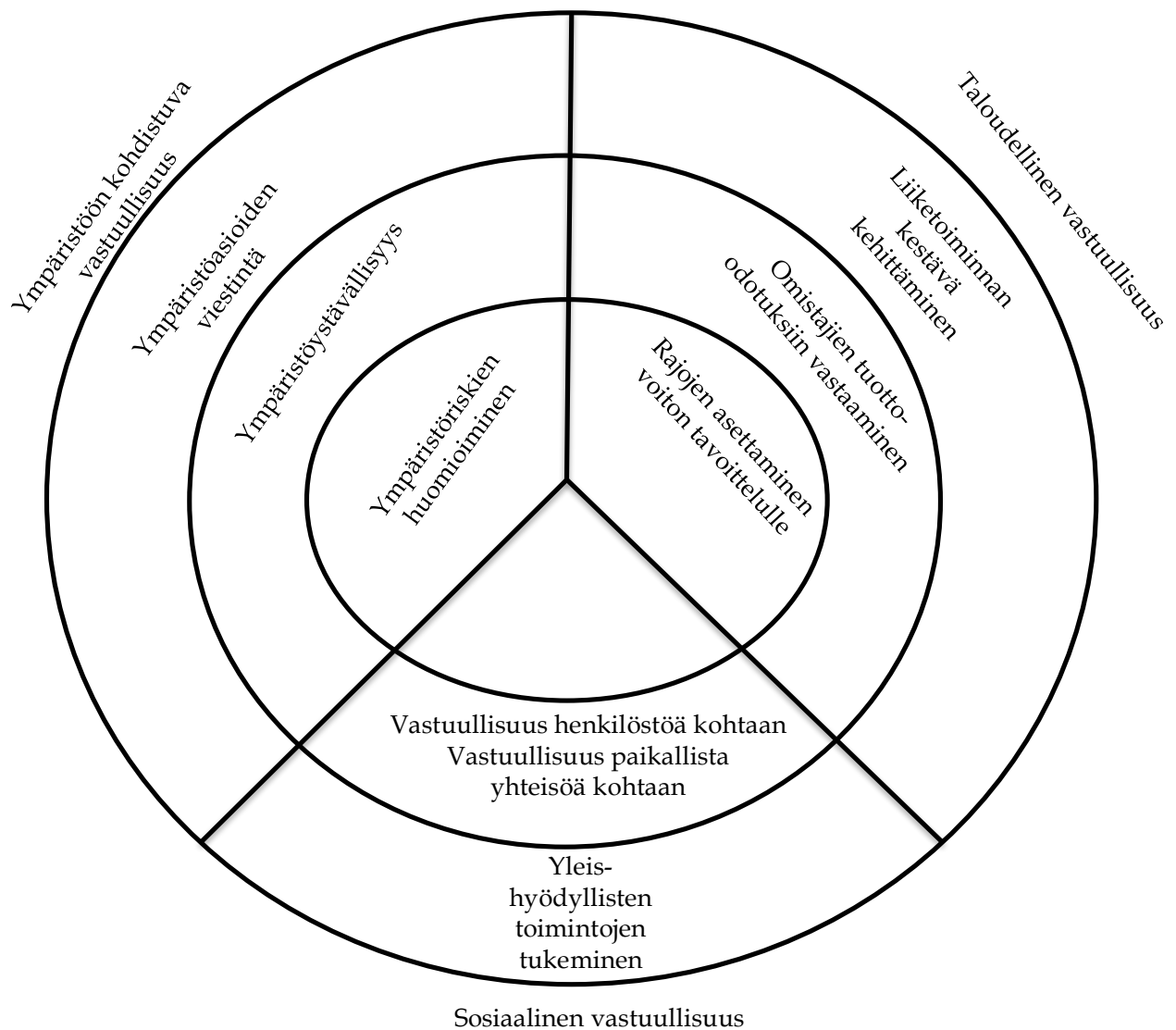

Moraalisesti vastuullinen toiminta -alatason kuvauskategoria muodostui merkitysyksiköstä moraalinen vastuullisuus edellyttää muitakin arvoja kuin tuloksen tekeminen. Johdon käsitys, jonka mukaan moraalisesti vastuullinen toiminta edellyttää muitakin arvoja kuin tuloksen tekeminen sisälsi yhtymäkohtia Carrollin mallin kolmannelle eli eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle, joka edustaa sekä taloudellista vastuullisuutta että lakeihin ja säädöksiin perustuvaa vastuullisuutta laajempaa vastuullisuutta ja sillä tarkoitetaan lainsäädännön ylittäviä yritystoimintaan kohdistuvia vastuullisuusodotuksia (Carroll, 1981, 34, 37, 52; 1991; Carroll & Buchholtz, 2003, 37–39; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 29). Johdon käsitys, jonka mukaan moraalisesti vastuullinen toiminta edellyttää muitakin arvoja kuin tuloksen tekeminen sisälsi yhtymäkohtia myös Takalan laajan sosiaalisen vastuun ideologiaan, jonka mukaan voiton tuottaminen nähdään välinearvona yritystoiminnan tavoitteen eli yhteiskunnan hyvinvoinnin ja elämänlaadun edistämiseksi (Koivuporras, 2008, 51; Takala 2000a, 13; 2000b; 2004, 228).

Omaehtoinen vastuullisuus -alatason kuvauskategoriaan sisältyivät merkitysyksiköistä reilusti ja oikein toimiminen, yritystoiminnan läpinäkyvyys sekä yritystoiminnan vapaaehtoinen vastuullisuus. Johdon käsitys, jonka mukaan omaehtoinen vastuullisuus edellyttää reilusti ja oikein toimimista sisälsi yhtymäkohtia Carrollin mallin kolmannelle eli eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle, jolla yrityksen odotetaan noudattavan reilun pelin sääntöjä (Koivuporras, 2008, 60). Johdon käsitys, jonka mukaan omaehtoinen vastuullisuus edellyttää yritystoiminnan läpinäkyvyyttä sisälsi yhtymäkohtia Carrollin mallin kolmannelle eli eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle, jolla yrityksen odotetaan välttävän kyseenalaisia toimintatapoja (Koivuporras, 2008, 60). Johdon käsitys, jonka mukaan omaehtoinen vastuullisuus on luonteeltaan vapaaehtoista sisälsi yhtymäkohtia Carrollin mallin neljännelle eli vapaaehtoisen ja filantrooppisen vastuullisuuden tasolle, jolla yritykseltä toivotaan vapaaehtoista ja filantrooppista vastuullisuutta, kuten osallistumista hyväntekeväisyyteen ja vapaaehtoistoimintaan (Carroll, 1991; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 28). Johdon käsitys, jonka mukaan omaehtoinen vastuullisuus on luonteeltaan vapaaehtoista viittasi myös TT:n pyramidimallin kolmannelle eli omaehtoisen vastuullisuuden tasolle, jolla yrityksen aloitteellisuuden nähdään johtavan laajempaan toimintavapauteen (TT, 2001, 26). Johdon käsitys, jonka mukaan omaehtoinen vastuullisuus on luonteeltaan vapaaehtoista sisälsi yhtymäkohtia myös Koivuporrasin porrasmallin toiselle varsinaiselle vastuullisuuden tasolle, jolla yritykseltä toivotaan vapaaehtoista vastuullisuutta, kuten osallistumista hyväntekeväisyyteen ja vapaaehtoistoimintaan (Koivuporras, 2008, 60, 63).

6.3 Yritysvastuu osa-alueiden ja suoritustasojen yhdistelmänä

Tässä tutkimuksessa se, miten johto käsitti tutkimuksen kohteena olleen yritysvastuun ilmiön kokonaisuutena, määrittyi yritysvastuun suoritustasojen ja yritysvastuun osa-alueiden yhteisvaikutuksen perusteella kuvion 5 mukaisesti.

Sisin kehä: Lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuus
 Keskimmäinen kehä: Sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuus
 Uloin kehä: Eettinen ja moraalinen vastuullisuus

KUVIO 5 Yritysvastuu osa-alueiden ja suoritustasojen yhdistelmänä.

Johdon käsitys taloudelliseen vastuullisuuteen sijoittuvasta rajojen asettamisesta voiton tavoittelulle sisälsi yhtymäkohtia Takalan omistajalähtöiseen ideologiaan, jossa yrityksen tavoitteena on voiton maksimointi (Koivuporras, 2008, 50; Takala, 2000b), joka pyritään saavuttamaan toimimalla lainsäädännön sallimissa rajoissa (Koivuporras, 2008, 57) ja sijoittui yritysvastuun suoritustasoista ensimmäiselle eli lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuvalla vastuullisuuden tasolla. Johdon käsitys ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuteen sijoittuvasta ympäristöriskien huomioimisesta sisälsi yhtymäkohtia Sorsan (2010, 17) näkemykseen, jonka mukaan ympäristöön kohdistuva vastuullisuus edellyttää asetettujen standardien ja säädösten noudattamista ja sijoittui yritysvastuun suoritustasoista

ensimmäiselle eli lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuvalla vastuullisuuden tasolle.

Johdon käsitys taloudelliseen vastuullisuuteen sijoittuvasta omistajien tuotto-odotuksiin vastaamisesta sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 42) ja TT:n (2001, 7-9) määritelmiin, joiden mukaan taloudellinen vastuullisuus edellyttää kannattavaa, kilpailukykyistä ja tehokasta yritystoimintaa, joka luo edellytykset omistajien tuotto-odotuksiin vastaamiselle ja sijoittui yritysvastuun suoritustasoista toiselle eli sidosryhmiin kohdistuvalle vastuullisuuden tasolle. Johdon käsitys ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuteen sijoittuvasta ympäristöystävällisyydestä sisälsi yhtymäkohtia TT:n pyramidimallin sidosryhmiin kohdistuvalle vastuullisuuden tasolle, jolla vastuullisuustoimet voivat kohdistua sidosryhmien sijaan myös ympäristöön (Koivuporras, 2008, 54) ja sijoittui yritysvastuun suoritustasoista toiselle eli sidosryhmiin kohdistuvalle vastuullisuuden tasolle. Johdon käsitys sosiaaliseen vastuullisuuteen sijoittuvasta vastuullisuudesta henkilöstöä kohtaan sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 96, 165) määritelmään, jonka mukaan henkilöstöllä eli sisäisellä sidosryhmällä voidaan olettaa olevan sekundäärinen vastuu yritystoiminnan vastuullisuudesta, mutta toisaalta henkilöstö myös odottaa, että yritys toimii heitä itseään kohtaan vastuullisesti ja sijoittui yritysvastuun suoritustasoista toiselle eli sidosryhmiin kohdistuvalle vastuullisuuden tasolle. Johdon käsitys sosiaaliseen vastuullisuuteen sijoittuvasta vastuullisuudesta paikallista yhteisöä kohtaan sisälsi yhtymäkohtia Takalan sidosryhmälähtöiseen ideologiaan, jossa yritys tiedostaa ja tuntee velvollisuutensa toimintaympäristöään kohtaan (Takala, 2000, 11; 2004, 226) ja sijoittui yritysvastuun suoritustasoista toiselle eli sidosryhmiin kohdistuvalle vastuullisuuden tasolle.

Johdon käsitys taloudelliseen vastuullisuuteen sijoittuvasta liiketoiminnan kestävästä kehittämisestä sisälsi yhtymäkohtia Takalan sidosryhmälähtöiseen ideologiaan, jossa yrityksen tavoitteina ovat yritystoiminnan pitkän aikavälin kannattavuus ja jatkuvuuden turvaaminen, joiden ajatellaan edellyttävän vastuullista yritystoimintaa (Koivuporras, 2008, 50-51; Takala, 2000a, 11; 2000b; 2004, 226) ja sijoittui yritysvastuun suoritustasoista kolmannelle eli ylimmälle eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle. Johdon käsitys ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuteen sijoittuvasta ympäristöasioiden viestinnästä sisälsi yhtymäkohtia TT:n pyramidimallin kolmannelle eli omaehtoisen vastuullisuuden tasolle, jolla yrityksen aloitteellisuuden nähdään johtavan laajempaan toimintavapauteen (TT, 2001, 26) ja sijoittui yritysvastuun suoritustasoista kolmannelle eli ylimmälle eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle. Johdon käsitys sosiaaliseen vastuullisuuteen sijoittuvasta yleishyödyllisten toimintojen tukemisesta sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan porrasmallin toiselle varsinaisella vastuullisuuden tasolle, jolla yritykseltä toivotaan vapaaehtoista vastuullisuutta, kuten osallistumista hyväntekeväisyyteen ja vapaaehtoistoimintaan (Koivuporras, 2008, 60, 63) ja sijoittui yritysvastuun suoritustasoista kolmannelle eli ylimmälle eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI

7.1 Johdon käsitykset yritysvastuusta

Suomalaisissa yritysvastuuta koskevissa tutkimuksissa 2000-luvulla on havaittu, että vastuullista yritystoimintaa kuvaava termistö on sisällöltään epäselvä (Lähdesmäki, 2012, 60; Siltaoja, 2006; Uimonen, 2006, 36). Vaikka Lähdesmäki (2012, 60) ja Siltaoja (2006) ovat todenneet, että yritysvastuun käsitteen yksiselitteinen ja tyhjentävä määrittely on mahdotonta, oli tässä pro gradu -tutkielmassa tarkoitus keskittyä siihen, miten suomalainen yritys ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan eli yrityksen käsityksiin yritysvastuusta.

Lähdesmäen (2012, 59) mukaan yritysvastuuta on mahdollista tarkastella useista eri näkökulmista, kuten esimerkiksi johdon eli yrityksen, henkilöstön eli sisäisen sidosryhmän tai asiakkaiden eli ulkoisen sidosryhmän näkökulmasta. Johdon käsitykset yritysvastuusta edustavat sitä, miten yritys ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan, sillä johdolla on primäärinen vastuu yritystoiminnan vastuullisuudesta. Koska johdolla on primäärinen vastuu yritystoiminnan vastuullisuudesta, tarkoitettiin tässä tutkimuksessa yrityksen käsityksillä yritysvastuusta kohdeorganisaation johdon käsityksiä yritysvastuusta. (Koivuporras, 2008, 96, 165.). Tässä tutkimuksessa yrityksen käsitys yritysvastuusta ei siten edusta sidosryhmien yritykseen kohdistamia odotuksia, vaan johdon muodostamia käsityksiä yritysvastuusta (Lähdesmäki, 2012, 60). Samoin kuin Lähdesmäen (2012, 59) tutkimuksessa, ei näkökulman valinnalla tässä tutkimuksessa kuitenkaan ollut tarkoitus aliarvioida muiden sidosryhmien merkitystä vastuullisen yritystoiminnan määrittelemisessä, koska vastuullinen yritystoiminta edellyttää kaikkien sidosryhmien sitoutumista vastuullisen yritystoiminnan edistämiseen. Kuten Lähdesmäki (2012, 59) on todennut, viime kädessä kuitenkin se, miten ja missä määrin yritystoiminnan vastuullisuutta edistetään, on riippuvainen johdon asettamista yritystoiminnan tavoitteista.

7.1.1 Yritysvastuun osa-alueet

Viitaten Koivuportaan (2008) tutkimukseen, jossa yritysvastuu ilmeni jakautuneena taloudellisen vastuullisuuden, ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ja sosiaalisen vastuullisuuden osa-alueisiin, oli tässä tutkimuksessa tarkoitus tutkia ilmeneekö yritysvastuu jakautuneena taloudellisen vastuullisuuden, ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ja sosiaalisen vastuullisuuden osa-alueisiin johdon käsityksissä yritysvastuusta. Tässä tutkimuksessa yritysvastuu ilmeni jakautuneena taloudellisen vastuullisuuden, ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ja sosiaalisen vastuullisuuden osa-alueisiin johdon käsityksissä yritysvastuusta. Yritysvastuun osa-alueiden jakautuminen taloudelliseen vastuullisuuteen, ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuteen ja sosiaaliseen vastuullisuuteen sisälsi yhtymäkohtia Elkingtonin (1997) ”triple bottom line” -määritelmään (Koivuporras, 2008, 27, 40; Lähdesmäki, 2012, 32; Siltaoja, 2006; Sorsa, 2010, 17; TT, 2001, 7), jonka mukaisesti yrityksen odotetaan tekevän valin-

toja, joilla on taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä perusteet (Lähdesmäki, 2012, 59). Vaikka jako ei ollut ehdoton, voitiin yksittäiset vastuullisuustoimet sijoittaa yritys vastuun eri osa-alueisiin (Koivuporras, 2008, 41).

Koivuportaan (2008) tutkimuksessa johto korosti yritys vastuun osa-alueista taloudellisen vastuullisuuden merkitystä, joka liitettiin yritystoiminnan kannattavuuteen ja verojen maksuun. Tässä tutkimuksessa johdon käsityksissä yritys vastuusta yritys vastuun osa-alueista taloudellinen vastuullisuus edellytti rajojen asettamista voiton tavoittelulle, omistajien tuotto-odotuksiin vastaamista ja liiketoiminnan kestävä kehittäminen. Johdon käsitys rajojen asettamisesta voiton tavoittelulle sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 42) ja TT:n (2001, 7-9) määritelmiin, joiden mukaan taloudellisesti vastuullisesti toimiva yritys tukee yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämistä esimerkiksi verojen maksun muodossa. Toisin kuin Koivuportaan (2008, 42) ja TT:n (2001, 7-9) määritelmässä, joiden mukaan taloudellisesti vastuullisesti toimiva yritys tukee yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämistä esimerkiksi verojen maksun muodossa huomioiden samalla yritystoiminnan välilliset vaikutukset, ei johdon käsityksissä noussut esiin verojen maksu näkökulmasta, joka huomioisi yritystoiminnan välilliset vaikutukset vaan verojen maksu nähtiin lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuvana velvoitteena. Johdon käsitys rajojen asettamisesta voiton tavoittelulle sisälsi yhtymäkohtia myös Takalan omistajalähtöiseen ideologiaan, jossa yrityksen tavoitteena on voiton maksimointi (Koivuporras, 2008, 50; Takala, 2000b), joka pyritään saavuttamaan toimimalla lainsäädännön sallimissa rajoissa (Koivuporras, 2008, 57). Johdon käsitys rajojen asettamisesta voiton tavoittelulle sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Koivuportaan (2008, 42) näkemykseen, jonka mukaan voiton tavoittelu ei voi toteutua ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden ja sosiaalisen vastuullisuuden kustannuksella. Johdon käsitys omistajien tuotto-odotuksiin vastaamisesta sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 42) ja TT:n (2001, 7-9) määritelmiin, joiden mukaan taloudellinen vastuullisuus edellyttää kannattavaa, kilpailukykyistä ja tehokasta yritystoimintaa, joka luo edellytykset omistajien tuotto-odotuksiin vastaamiselle. Johdon käsitys liiketoiminnan kestävästä kehittämisestä sisälsi yhtymäkohtia Takalan sidosryhmälähtöiseen ideologiaan, jossa yrityksen tavoitteina ovat yritystoiminnan pitkän aikavälin kannattavuus ja jatkuvuuden turvaaminen, joiden ajatellaan edellyttävän vastuullista yritystoimintaa (Koivuporras, 2008, 50-51; Takala 2000a, 11; 2000b; 2004, 226).

Koivuportaan (2008) tutkimuksessa kaikki tutkitut sidosryhmät arvioivat yritys vastuun osa-alueista ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden vähämerkityksellisimmäksi. Tässä tutkimuksessa johdon käsityksissä yritys vastuusta yritys vastuun osa-alueista ympäristöön kohdistuva vastuullisuus edellytti ympäristöriskien huomioimista, ympäristöystävällisyyttä ja ympäristöasioiden viestintää. Johdon käsitys ympäristöriskien huomioimisesta sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 133) näkemykseen, jonka mukaan ympäristöasiat voivat olla myös osa yrityksen riskinhallintaa. Johdon käsitys ympäristöystävällisyydestä sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 133) näkemykseen, jonka mukaan yritystoiminnassa ympäristöystävällisyyttä voidaan lisätä esimerkiksi käyttämällä ympäristöystävällisiä tuotteita ja vähentämällä energian kuluusta. Johdon käsitys ympäristöystävällisyydestä sisälsi yhtymäkohtia myös

Koivuportaan (2008, 46) ja TT:n (2001, 7) määritelmiin, joiden mukaan ympäristöön kohdistuva vastuullisuus edellyttää ympäristöstä ja luonnonvaroista huolehtimista. Johdon käsitys ympäristöystävällisyydestä sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Sorsan (2010, 17) näkemykseen, jonka mukaan ympäristöön kohdistuva vastuullisuus tarkoittaa ekologisen ympäristön suojelua, ympäristövaikutusten hallintaa ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä. Johdon käsitys ympäristöasioiden viestinnästä sisälsi yhtymäkohtia Sorsan (2010, 60) näkemykseen, jonka mukaan ottamalla käyttöön sertifioidut vapaaehtoiset ympäristöjärjestelmät yritys voi pyrkiä vaikuttamaan ympäristöä koskevien vastuullisuustoimien tuloksellisuuteen ja viestimään, että ympäristöön kohdistuva vastuullisuus on huomioitu yritystoiminnassa. Johdon käsitys ympäristöasioiden viestinnästä sisälsi yhtymäkohtia myös Koivuportaan (2008, 59) näkemykseen, jonka mukaan yritykset hyödyntävät esimerkiksi erilaisia ympäristösertifikaatteja yritystoiminnan ympäristöön kohdistuvan vastuullisuuden viestinnässä. Johdon käsitys ympäristöasioiden viestinnästä sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Sorsan (2010, 17) näkemykseen, jonka mukaan ympäristöön kohdistuva vastuullisuus edellyttää yritystoiminnan vaikutuksiin liittyvän ympäristöinformaation tuottamista ja viestintää.

Koivuportaan (2008) tutkimuksessa henkilöstö ja asiakkaat korostivat yritysvastuun osa-alueista sosiaalisen vastuullisuuden merkitystä, joka liitettiin sidosryhmien hyvinvointiin. Tässä tutkimuksessa johdon käsityksissä yritysvastuusta yritysvastuun osa-alueista sosiaalinen vastuullisuus edellytti vastuullisuutta henkilöstöä kohtaan, vastuullisuutta paikallista yhteisöä kohtaan ja yleishyödyllisten toimintojen tukemista. Johdon käsitys vastuullisuudesta henkilöstöä kohtaan sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 41) näkemykseen, jonka mukaan työllistävyys voidaan sijoittaa yritysvastuun osa-alueista sosiaaliseen vastuullisuuteen. Johdon käsitys vastuullisuudesta henkilöstöä kohtaan sisälsi yhtymäkohtia myös Sorsan (2010, 17) ja TT:n (2001, 9) määritelmiin, joiden mukaan sosiaaliseen vastuullisuuteen sisältyy esimerkiksi henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen, kuten henkilöstöpolitiikan syrjimättömyys ja palkitseminen. Toisin kuin Sorsan (2010, 17) ja TT:n (2001, 9) määritelmissä, joiden mukaan sosiaaliseen vastuullisuuteen sisältyy esimerkiksi henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen, kuten työturvallisuus ja työterveyshuolto, työmotivaatio ja työpaikan houkuttelevuus, henkilöstöpolitiikan syrjimättömyys, henkilöstön työtyytyväisyys, koulutus ja palkitseminen sekä henkilöstön näkemysten huomioiminen yritystoiminnassa, eivät johdon käsityksissä nousseet nimenomaisesti esiin esimerkiksi työturvallisuus ja työterveyshuolto, työmotivaatio ja työpaikan houkuttelevuus, henkilöstön työtyytyväisyys, koulutus tai henkilöstön näkemysten huomioiminen yritystoiminnassa.

Viitaten Lähdesmäen ja Suutarin (2012) tutkimukseen, jossa paikallisella yhteisöllä havaittiin olevan merkittävä rooli pienyritysten omistaja-johtajien yritysvastuukäsitysten muodostumisessa, oli tässä tutkimuksessa tarkoitus tutkia ilmeneekö paikallisuuteen liitetyn paikallisen yhteisön rooli johdon käsityksissä yritysvastuusta. Viitaten Lähdesmäen ja Suutarin (2012) tutkimukseen, jossa sosiaalisen läheisyyden kokemusten havaittiin vaikuttavan pienyritysten omistaja-johtajien käsityksiin yritysvastuusta, oli tässä tutkimuksessa myös tarkoitus tutkia ilmenevätkö paikallisuuteen liitetyn läheisyyden kokemukset johdon käsityksissä yritysvastuusta. Viitaten Koivuportaan (2008) tutkimukseen,

jossa pankkien vastuullisuustoimien havaittiin kohdistuvan yritystoiminnan paikalliselle vaikutusalueelle ja alueelliselle vaikutusalueelle, oli tässä tutkimuksessa lisäksi tarkoitus tutkia ilmeneekö paikallisuus johdon käsityksissä yritys- vastuusta siten, että yrityksen vastuullisuustoimien ajatellaan kohdistuvan yritystoiminnan paikalliselle vaikutusalueelle. Tässä tutkimuksessa johdon käsityksissä yritys- vastuusta paikallisuus tarkentui koskemaan vastuullisuutta paikallista yhteisöä kohtaan, joka sisälsi tuen paikallisessa yhteisössä, johtajuuden paikallisessa yhteisössä ja paikallisuuden läheisyytenä.

Johdon käsitys tuesta paikallisessa yhteisössä sisälsi yhtymäkohtia Besserin ym. (2006) määritelmään, jonka mukaan tuki paikallisessa yhteisössä ilmenee paikalliseen yhteisöön kuuluvien työllistämisenä sekä yrityksen sitoutumisena paikallisten tavarantoimittajien ja palveluntuottajien hyödyntämiseen ja näin paikallisen toimintaympäristön talouden ja yhteisön elintason vahvistamiseen. Johdon käsitys tuesta paikallisessa yhteisössä sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Niehmin ym. (2008) määritelmään, jonka mukaan tuki paikallista yhteisöä kohtaan ilmenee yrityksen pyrkimyksenä vastata paikallisen yhteisön yritykselle ilmaise- miin tarpeisiin. Johdon käsitys tuesta paikallisessa yhteisössä sisälsi yhtymäkohtia myös Niehmin ym. (2008) määritelmään, jonka mukaan yhteisöllisyys ilmenee yrityksen käsityksenä paikallisen yhteisön tarpeista. Johdon käsitys tuesta paikallisessa yhteisössä sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Boschman (2004; 2005b) ja Morganin (2004) määritelmiin, joiden mukaan maantieteellinen läheisyys edistää toimijoiden välistä sosiaalista kanssakäymistä ja yhteistyötä, sillä lyhyet maantieteelliset etäisyydet tuovat ihmiset yhteen. Johdon käsitys tuesta paikallisessa yhteisössä sisälsi yhtymäkohtia myös Niehmin ym. (2008) määritelmään, jonka mukaan yhteisöllisyys ilmenee yrityksen haluna kuulua paikalliseen yhteisöön. Johdon käsitys tuesta paikallisessa yhteisössä sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Boschman (2004; 2005b) ja Morganin (2004) määritelmiin, joiden mukaan sosiaaliset verkostot voivat olla aluekohtaisesti muotoutuneita esimerkiksi paikallisten toimijoiden sosiaalisessa kanssakäymisessä.

Johdon käsitys johtajuudesta paikallisessa yhteisössä sisälsi yhtymäkohtia Besserin ym. (2006) määritelmään, jonka mukaan johtajuus paikallisessa yhteisössä tarkoittaa yrityksen toimimista malliesimerkkinä muille yhteisön jäsenille. Johdon käsitys johtajuudesta paikallisessa yhteisössä sisälsi yhtymäkohtia myös Niehmin ym. (2008) määritelmään, jonka mukaan sitoutuminen yhteisöön ilmenee vastavuoroisena suhteena yrityksen ja paikallisen yhteisön välillä, joka tarkoittaa sellaisen lisäarvon luomista, joka sekä palvelee yhteistä hyvää, että edistää yrityksen kehitystä. Johdon käsitys johtajuudesta paikallisessa yhteisössä sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Besserin ym. (2006) määritelmään, jonka mukaan sitoutumalla paikallisten tavarantoimittajien ja palveluntuottajien hyödyntämiseen yritys vahvistaa paikallisen toimintaympäristön taloutta ja yhteisön elintaso- a. Johdon käsitys, jonka mukaan esimerkkinä toimiminen yhteisön jäsenille edellyttää näkemystä yrityksestä konfliktien välttäjänä ja sovittelijana ei sisältänyt yhtymäkohtia tämän tutkimuksen lopulliseen teoriaosuuteen sisältyvään aikaisempaan yritys- vastuun teoriaan. Koska johdon näkemys yrityksestä konfliktien välttäjänä ja sovittelijana ei sisältänyt yhtymäkohtia tämän tutkimuksen lopulliseen teoriaosuuteen sisältyvään aikaisempaan yritys- vastuun teoriaan, saattoi johdon näkemys yrityksestä konfliktien välttäjänä ja sovittelijana olla

esimerkiksi kohdeorganisaation, joka on suomalainen viestintäyhtiö, toimialalle ominainen. Jatkotutkimusaiheena olisi hyödyllistä tutkia esimerkiksi käsityksiä vastuullisesta yritystoiminnasta ja vastuullisuudesta paikallista yhteisöä kohtaan eri toimialojen välillä.

Johdon käsitys paikallisuudesta läheisyytenä sisälsi yhtymäkohtia Boschman (2005a), Knobens ja Oerlemansin (2006) sekä Lähdesmäen ja Suutarin (2012) määritelmiin, joiden mukaan maantieteellinen läheisyys on määritelty toimijoiden väliseksi avaruudelliseksi etäisyydeksi. Johdon käsitys paikallisuudesta läheisyytenä sisälsi yhtymäkohtia myös Koivuportaan (2008, 41) määritelmään, jonka mukaan yritystoiminnan vaikutusalueet jakautuvat paikalliseen vaikutusalueeseen, alueelliseen vaikutusalueeseen, kansalliseen vaikutusalueeseen ja kansainväliseen tai globaaliin vaikutusalueeseen. Toisin kuin Koivuportaan (2008) tutkimuksessa, jossa pankkien vastuullisuustoimet kohdistuvat yritystoiminnan paikalliselle vaikutusalueelle ja alueelliselle vaikutusalueelle, vaikka pankkitoiminnalla nähdään yleisesti olevan merkittäviä vaikutuksia kaikille yritystoiminnan vaikutusalueille, eivät johdon käsityksissä nousseet nimenomaisesti esiin yritystoiminnan vastuullisuustoimet, jotka kohdistuvat yritystoiminnan muille kuin paikalliselle vaikutusalueelle. Johdon käsitys paikallisuudesta läheisyytenä sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Boschman (2004; 2005b) ja Morganin (2004) määritelmiin, joiden mukaan maantieteellinen läheisyys mahdollistaa paikallisten toimijoiden välisen luottamuksen rakentamisen kasvotusten, joka puolestaan johtaa henkilökohtaisempiin suhteisiin toimijoiden välillä. Johdon käsitys paikallisuudesta läheisyytenä sisälsi yhtymäkohtia myös Lähdesmäen ja Suutarin (2012) määritelmään, jonka mukaan sosiaalinen läheisyys perustuu esimerkiksi toimijoiden väliseen ystävyYTEEN, yhteenkuuluvuuteen ja jaettuihin kokemuksiin. Johdon käsitys paikallisuudesta läheisyytenä sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Boschman (2004; 2005b) ja Morganin (2004) määritelmiin, joiden mukaan sosiaaliset verkostot eivät välttämättä muotoudu aluekohtaisesti, koska verkostot ovat sosiaalisia konstruktioita.

Johdon käsitys yleishyödyllisten toimintojen tukemisesta sisälsi yhtymäkohtia TT:n (2001, 9) määritelmään, jonka mukaan sosiaaliseen vastuullisuuteen sisältyy yleishyödyllisten toimintojen tukeminen, kuten lahjoitukset esimerkiksi sosiaalitoimintaan, taiteeseen ja liikuntaan. Toisin kuin TT:n (2001, 9) määritelmässä, jossa suhteet lähiyhteisöihin ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen muodostavat yhden sosiaalisen vastuullisuuden osa-alueen, jakautuivat ne johdon käsityksissä erillisiin sosiaalisen vastuullisuuden osa-alueisiin, jotka olivat vastuullisuus paikallista yhteisöä kohtaan ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen.

Toisin kuin Sorsan (2010, 17) ja TT:n (2001, 9) määritelmässä, joissa sosiaaliseen vastuullisuuteen sisältyvät myös tuoteturvallisuus ja kuluttajansuoja, kuten tuotteiden terveys- ja turvallisuusvaikutusten tunteminen, tuotetiedon jakaminen sekä markkinoinnin ja mainonnan totuudenmukaisuus, eivät tuoteturvallisuus ja kuluttajansuoja nimenomaisesti nousseet esiin johdon käsityksissä yritys vastuusta. Toisin kuin TT:n (2001, 7) määritelmässä, jonka mukaan sosiaalinen vastuullisuus edellyttää, että yritys toimii avoimesti, noudattaa hyviä toimintatapoja sekä kunnioittaa sidosryhmiensä käsityksiä vastuul-

lisesta ja eettisestä yritystoiminnasta, sisältyivät ne johdon käsityksissä yritysvastuun suoritusasteisiin.

7.1.2 Yritysvastuun suoritusasteet

Kuten Sorsan (2010) ja Uimosen (2006) tutkimuksissa, joissa yritysvastuulla viitattiin lainsäädännön vähimmäistason ylittävään yritystoiminnan vapaaehtoiseen vastuullisuuteen, ilmenivät tässä tutkimuksessa yritysvastuun suoritusasteet johdon käsityksissä yritysvastuusta. Yritysvastuun suoritusasteet johdon käsityksissä yritysvastuusta muodostuivat lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuvasta vastuullisuuden tasosta, sidosryhmiin kohdistuvasta vastuullisuuden tasosta sekä eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasosta. Kuten Sorsan (2010) ja Uimosen (2006) tutkimuksissa vaihteli tässä tutkimuksessa vastuullisuuden taso yritysvastuun suoritusasteiden välillä lakeihin ja säädöksiin perustuvan vastuullisuuden tason kapeasta vaastuullisuudesta eettisen ja moraalisen vastuullisuuden laajaan vastuullisuuteen.

Johdon käsityksissä yritysvastuusta yritysvastuun suoritusasteista lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuva vastuullisuuden taso edellytti, että yritys toimii lainsäädännön mukaisesti, noudattaa suomalaista pörssiyritystä koskevaa sääntelyä ja toimii yhteiskunnan normien mukaisesti. Johdon käsitys lainsäädännön mukaisesti toimimisesta sisälsi yhtymäkohtia Carrollin mallin toiselle eli lakeihin ja säädöksiin perustuvalle vastuullisuuden tasolle, jolla yritykseltä vaaditaan yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattamista (Koivuporras, 2008, 60). Johdon käsitys lainsäädännön mukaisesti toimimisesta sisälsi yhtymäkohtia myös TT:n pyramidimallin ensimmäiselle eli lakeihin perustuvalle vastuullisuuden tasolle, jolla yritystoiminnan oikeutus perustuu yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattamiseen, mutta lainsäädännön ylittäviä velvoitteita ei huomioida (Koivuporras, 2008, 53). Johdon käsitys lainsäädännön mukaisesti toimimisesta sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Takalan omistajalähtöiseen ideologiaan, jossa yrityksen tavoitteena on voiton maksimointi (Koivuporras, 2008, 50; Takala, 2000b), joka pyritään saavuttamaan toimimalla lainsäädännön sallimissa rajoissa (Koivuporras, 2008, 57). Johdon käsitys lainsäädännön mukaisesti toimimisesta sisälsi yhtymäkohtia myös Koivuportaan (2008, 62) porrasmallin perustuksiin, jotka on luotu lainsäädännölle. Toisin kuin Koivuportaan porrasmallissa, jossa ainoastaan yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattamiseen perustuvia velvoitteita noudattavaa yritystä ei voida kutsua vastuulliseksi (Koivuporras 2008, 62), käsitti johto TT:n pyramidimallin mukaisesti, että yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattaminen on yritystoiminnan vastuullisuuden vähimmäistaso (Koivuporras, 2008, 53; TT, 2001, 26). Johdon käsitys suomalaista pörssiyritystä koskevan sääntelyn noudattamisesta sisälsi yhtymäkohtia TT:n pyramidimallin ensimmäiselle eli lakeihin perustuvalle vastuullisuuden tasolle, jolla yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattaminen on yritystoiminnan vastuullisuuden vähimmäistaso (Koivuporras, 2008, 53; TT, 2001, 26) ja jonka mukaan Suomessa lainsäädäntö, kuten osakeyhtiö- ja arvopaperimarkkinalainsäädäntö, vaatii yrityksiltä laajaa vastuullisuutta (TT, 2001, 10, 26). Johdon käsitys yhteiskunnan normien mukaisesti toimimisesta sisälsi yhtymäkohtia TT:n pyramidimallin ensimmäiselle eli lakeihin perustuvalle vastuullisuuden tasolle, jolla

yritystoiminnan oikeutus perustuu yhteiskunnallisten lakien ja säädösten noudattamiseen, mutta lainsäädännön ylittäviä velvoitteita ei huomioida (Koivuporras, 2008, 53). Johdon käsitys yhteiskunnan normien mukaisesti toimimisesta sisälsi yhtymäkohtia myös Carrollin mallin toiselle eli lakeihin ja säädöksiin perustuvalla vastuullisuuden tasolle, jolla yrityksen tulee taloudellista menestystä tavoitellessaan noudattaa yhteiskunnallisia lakeja ja säädöksiä. Kuten Carrollin mallin toinen eli lakeihin ja säädöksiin perustuva vastuullisuuden taso, huomioi johto lainsäädännön yritystoimintaa rajoittavan luonteen. (Carroll, 1981, 34; 1991; Carroll & Buchholtz, 2003, 36; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 28.)

Johdon käsityksissä yritysvastuusta yritysvastuun suoritusasoista sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso edellytti tasa-arvoista ja oikeudenmukaista toimintaa sidosryhmiä kohtaan sekä sidosryhmien hyväksi toimimista. Johdon käsitys tasa-arvoisesta ja oikeudenmukaisesta toiminnasta sidosryhmiä kohtaan sisälsi yhtymäkohtia Takalan sidosryhmälähtöiseen ideologiaan, jonka mukaan yritys vastaa omaehtoisesti ja itsenäisesti toimintojensa seuraamuksista sekä tiedostaa ja tuntee velvollisuutensa toimintaympäristöään kohtaan (Koivuporras, 2008, 50-51; Takala 2000a, 11; 2000b; 2004, 226). Johdon käsitys tasa-arvoisesta ja oikeudenmukaisesta toiminnasta sidosryhmiä kohtaan sisälsi yhtymäkohtia myös Carrollin mallin kolmannelle eli eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle, jolla edellytetään oikeudenmukaista yhteiskunnallisten arvojen, moraalinormien ja sidosryhmien odotusten mukaista yritystoimintaa (Carroll, 1981, 34, 37, 52; 1991; Carroll & Buchholtz, 2003, 37-39; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 29). Johdon käsitys tasa-arvoisesta ja oikeudenmukaisesta toiminnasta sidosryhmiä kohtaan sisälsi yhtymäkohtia lisäksi TT:n pyramidimallin toiselle eli sidosryhmiin kohdistuvalle vastuullisuuden tasolle, jolla sidosryhmien odotukset ja vaatimukset nähdään keskeisinä yritysvastuun suoritusasoa määrittävinä tekijöinä ja yritystoiminta pyritään sopeuttamaan toimintaympäristön vaatimuksiin (Koivuporras, 2008, 54; TT, 2001, 26). Johdon käsitys tasa-arvoisesta ja oikeudenmukaisesta toiminnasta sidosryhmiä kohtaan sisälsi yhtymäkohtia myös Koivuporrasin porrasmallin ensimmäiselle varsinaiselle vastuullisuuden tasolle, jolla yritystoiminnalla pyritään vastaamaan sidosryhmien odotuksiin (Koivuporras, 2008, 63). Johdon käsitys sidosryhmien hyväksi toimimisesta sisälsi yhtymäkohtia Carrollin mallin neljännelle eli vapaaehtoisen ja filantrooppisen vastuullisuuden tasolle, joka viittaa yrityksen vapaaehtoiisiin toimintaympäristön yhteisöjä hyödyttäviin ja elämänlaatua parantaviin vastuullisuustoimiin (Carroll, 1991; Uimonen, 2006, 28). Johdon käsitys sidosryhmien hyväksi toimimisesta sisälsi yhtymäkohtia myös TT:n pyramidimallin kolmannelle eli omaehtoisen vastuullisuuden tasolle, jolla yritys huomioi sidosryhmät ja ympäristön toiminnassaan ilman painostusta (Koivuporras, 2008, 58). Johdon käsitys sidosryhmien hyväksi toimimisesta sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Koivuporrasin porrasmallin toiselle varsinaiselle vastuullisuuden tasolle, jolla yritys pyrkii ennakoimaan lainsäädännön ja sidosryhmien vaatimuksia ja odotuksia ja siten saavuttamaan taloudellista hyötyä (Koivuporras, 2008, 54, 58, 63).

Johdon käsityksissä yritysvastuusta yritysvastuun suoritusasoista eettisen ja moraalisen vastuullisuuden taso edellytti eettisten arvojen kunnioittamista, moraalisesti vastuullista yritystoimintaa ja omaehtoista vastuullisuutta. Johdon

käsitys eettisten arvojen kunnioittamisesta sisälsi yhtymäkohtia Takalan sidosryhmälähtöiseen ideologiaan, jonka mukaan vastuullinen yritystoiminta edellyttää yhteiskunnallisiin lakeihin ja säädöksiin perustuvan vastuullisuuden lisäksi eettisesti vastuullista yritystoimintaa (Takala, 2000a, 11-12; 2004, 225-226). Toisin kuin Takalan sidosryhmälähtöisessä ideologiassa, jossa vastuullinen yritystoiminta edellyttää yhteiskunnallisiin lakeihin ja säädöksiin perustuvan vastuullisuuden lisäksi eettisesti vastuullista yritystoimintaa siten, etteivät kannattavuustavoitteet vaarannu (Takala, 2000a, 11-12; 2004, 225-226) käsitti johto, että eettisesti vastuullinen yritystoiminta on lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuvan vastuullisuuden ylittävää vastuullista yritystoimintaa, joka voi rajoittaa kannattavuustavoitteita. Johdon käsitys eettisten arvojen kunnioittamisesta sisälsi yhtymäkohtia myös Takalan laajan sosiaalisen vastuun ideologiaan, jonka mukaan yritystoiminnassa tulee pyrkiä oikeudenmukaisuuden ja eettisten periaatteiden toteuttamiseen (Takala, 2000a, 13; 2004, 228). Toisin kuin Takalan laajan sosiaalisen vastuun ideologiassa, jossa yritystoiminnan oikeutus perustuu yhteiskunnallisen vastuullisuuden kantamiseen (Takala, 2000a, 13; 2004, 229) siten, että yritystoiminnassa tulee pyrkiä oikeudenmukaisuuden ja eettisten periaatteiden toteuttamiseen (Takala, 2000a, 13; 2004, 228) käsitti johto, että yritystoiminnan oikeutus ei vaadi sitä, että yritystoiminnassa tulee pyrkiä oikeudenmukaisuuden ja eettisten periaatteiden toteuttamiseen, vaan kuten Koivuporras (2008, 51) on todennut, käsitti johto yrityksen pyrkimyksen oikeudenmukaisuuden ja eettisten periaatteiden toteuttamiseen vastuullisen yritystoiminnan ihannepäämääräksi. Johdon käsitys eettisten arvojen kunnioittamisesta sisälsi yhtymäkohtia lisäksi Koivuportaan porrasmallin kolmannelle eli korkeimmalle varsinaiselle vastuullisuuden tasolle, jolla yrityksen tavoite on voiton maksimoinnin sijaan kannattava eettinen yritystoiminta. Samoin kuin Koivuportaan porrasmallin kolmannelle eli korkeimmalla varsinaisella vastuullisuuden tasolla käsitti johto, että yritys saattaa jopa menettää aiemmin saavuttamansa kilpailuedun, kun markkinasegmentti pienenee. (Koivuporras, 2008, 63.). Johdon käsitys moraalisesti vastuullisesta toiminnasta sisälsi yhtymäkohtia Carrollin mallin kolmannelle eli eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle, joka edustaa sekä taloudellista vastuullisuutta että lakeihin ja säädöksiin perustuvaa vastuullisuutta laajempaa vastuullisuutta ja sillä tarkoitetaan lainsäädännön ylittäviä yritystoimintaan kohdistuvia vastuullisuusodotuksia (Carroll, 1981, 34, 37, 52; 1991; Carroll & Buchholtz, 2003, 37-39; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 29). Johdon käsitys moraalisesti vastuullisesta toiminnasta sisälsi yhtymäkohtia myös Takalan laajan sosiaalisen vastuun ideologiaan, jonka mukaan voiton tuottaminen nähdään välinearvona yritystoiminnan tavoitteen eli yhteiskunnan hyvinvoinnin ja elämänlaadun edistämiseksi (Koivuporras, 2008, 51; Takala 2000a, 13; 2000b; 2004, 228). Johdon käsitys omaehtoisesta vastuullisuudesta sisälsi yhtymäkohtia Carrollin mallin kolmannelle eli eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle, jolla yrityksen odotetaan noudattavan reilun pelin sääntöjä ja välttävän kyseenalaisia toimintatapoja (Koivuporras, 2008, 60). Johdon käsitys omaehtoisesta vastuullisuudesta sisälsi yhtymäkohtia myös Carrollin mallin neljännelle eli vapaaehtoisen ja filantrooppisen vastuullisuuden tasolle, jolla yritykseltä toivotaan vapaaehtoista ja filantrooppista vastuullisuutta, kuten osallistumista hyväntekeväisyyteen ja vapaaehtoistoimintaan (Carroll, 1991; Koivuporras,

2008, 60; Uimonen, 2006, 28). Johdon käsitys omaehtoisesta vastuullisuudesta sisälsi yhtymäkohtia lisäksi TT:n pyramidimallin kolmannelle eli omaehtoisen vastuullisuuden tasolle, jolla yrityksen aloitteellisuuden nähdään johtavan laajempaan toimintavapauteen (TT, 2001, 26). Johdon käsitys omaehtoisesta vastuullisuudesta sisälsi yhtymäkohtia myös Koivuportaan porrasmallin toiselle varsinaiselle vastuullisuuden tasolle, jolla yritykseltä toivotaan vapaaehtoista vastuullisuutta, kuten osallistumista hyväntekeväisyyteen ja vapaaehtoistoimintaan (Koivuporras, 2008, 60, 63). Johdon käsitys, jonka mukaan eettisten arvojen kunnioittaminen viittaa siihen, että eettinen vastuullisuus on kattavampi kuin vastuullisuus sidosryhmiä kohtaan ei sisältänyt yhtymäkohtia tämän tutkimuksen lopulliseen teoriaosuuteen sisältyvään aikaisempaan yritys vastuun teoriaan. Koska johdon käsitys, jonka mukaan eettisten arvojen kunnioittaminen viittaa siihen, että eettinen vastuullisuus on kattavampi kuin vastuullisuus sidosryhmiä kohtaan ei sisältänyt yhtymäkohtia tämän tutkimuksen lopulliseen teoriaosuuteen sisältyvään aikaisempaan yritys vastuun teoriaan, olisi jatkotutkimusaiheena hyödyllistä tutkia esimerkiksi käsityksiä eettisesti ja moraalisesti vastuullisesta yritystoiminnasta siitä näkökulmasta eroavatko käsitykset eettisesti ja moraalisesti vastuullisesta yritystoiminnasta esimerkiksi eri yritys vastuun osa-alueiden kesken.

Toisin kuin TT:n pyramidimallissa, jossa pyramidimallin neljännelle eli korkeimmalle vastuullisuuden tasolle sijoittuu yritys, joka on vastuullisella yritystoiminnalla saavuttanut kilpailuetua (Koivuporras, 2008, 54), ei johdon käsityksissä yritys vastuusta kilpailuetua pidetty yritys vastuun suoritustasona vaan kilpailuetu ilmeni ennemminkin vastuullisen yritystoiminnan motiivina. TT:n pyramidimallissa kilpailuedulla tarkoitetaan kyvykkyyttä tai resursseja, joiden avulla yritys voi saavuttaa etua suhteessa sen kilpailijoihin (Koivuporras, 2008, 59). TT:n pyramidimallin neljännellä vastuullisuuden tasolla vastuullisen yritystoiminnan nähdään johtavan kilpailuedun saavuttamiseen silloin, kun sekä yrityksen että sidosryhmien pitkän aikavälin edut on huomioitu (TT, 2001, 26-27). TT:n pyramidimallin (2001, 27) kolme ensimmäistä vastuullisuuden tasoa, jotka ovat lakeihin perustuva vastuullisuuden taso, sidosryhmiin kohdistuva vastuullisuuden taso ja omaehtoisen vastuullisuuden taso kuvaavat todellista vastuullisuutta, kun taas neljäs eli korkein vastuullisuuden taso kuvaa vastuullisella yritystoiminnalla saavutettua kilpailuetua. Näkökulma kolmen ensimmäisen vastuullisuuden tason ja korkeimman neljännen vastuullisuuden tason välillä vaihtuu vastuullisuudesta vastuullisuudella saavutettuun hyötyyn. TT:n pyramidimallin kolmannen eli omaehtoisen vastuullisuuden tason ja neljännen vastuullisuuden tason, joka kuvaa vastuullisuudella saavutettua kilpailuetua, välillä vastuullisuus ei siis kasva. (Koivuporras, 2008, 59, 62.). Vastuullisella yritystoiminnalla saavutettu kilpailuetu tulisi TT:n pyramidimallissa kuvata ennemminkin yhdeksi motiiviksi kolmannelle eli omaehtoisen vastuullisuuden tasolle pyrkimiseksi. Huomioitavaa on, että motiiveja vastuulliseen yritystoimintaan on kuitenkin muitakin kuin kilpailuetu, kuten maine (Siltaoja, 2004). Koivuporras (2008, 62) on suhtautunut TT:n pyramidimalliin vieläkin kriittisemmin todetessaan, ettei TT:n pyramidimallia voida pitää yritys vastuun todellisia suoritussoja kuvaavana.

Toisin kuin Carrollin mallissa, jossa taloudellinen vastuullisuus muodostaa ensimmäisen vastuullisuuden tason (Carroll, 1981, 1991; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 28), käsitti johto taloudellisen vastuullisuuden yritys vastuun yhdeksi osa-alueeksi, mutta ei yritys vastuun suoritustasoksi. Toisin kuin Carrollin mallissa, jossa ensimmäisellä vastuullisuuden tasolla yritykseltä edellytetään omistajien tuotto-odotuksiin vastaamista, jonka oletetaan toteutuvan, kun yritys toiminta on mahdollisimman tehokasta, kannattavaa ja kilpailukykyistä (Carroll, 1981, 34; 1991; Carroll & Buchholtz, 2003, 36; Koivuporras, 2008, 60; Uimonen, 2006, 28), käsitti johto taloudelliseen vastuullisuuteen sisältyvien vastuullisuustoimien jakautuvan useille yritys vastuun suoritustasoille.

7.1.3 Yritysvastuu osa-alueiden ja suoritustasojen yhdistelmänä

Tässä tutkimuksessa se, miten johto käsitti tutkimuksen kohteena olleen yritys vastuun ilmiön kokonaisuutena, määrittyi yritys vastuun osa-alueiden ja yritys vastuun suoritustasojen yhteisvaikutuksen perusteella. Johdon käsitys taloudelliseen vastuullisuuteen sijoittuvasta rajojen asettamisesta voiton tavoittelulle sijoittui yritys vastuun suoritustasoista ensimmäiselle eli lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuvalla vastuullisuuden tasolle ja sisälsi yhtymäkohtia Takalan omistajalähtöiseen ideologiaan, jossa yrityksen tavoitteena on voiton maksimointi (Koivuporras, 2008, 50; Takala, 2000b), joka pyritään saavuttamaan toimimalla lainsäädännön sallimissa rajoissa (Koivuporras, 2008, 57). Johdon käsitys ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuteen sijoittuvasta ympäristöriskien huomioimisesta sijoittui yritys vastuun suoritustasoista ensimmäiselle eli lakeihin ja yhteiskunnan normeihin perustuvalla vastuullisuuden tasolle ja sisälsi yhtymäkohtia Sorsan (2010, 17) näkemykseen, jonka mukaan ympäristöön kohdistuva vastuullisuus edellyttää asetettujen standardien ja säädösten noudattamista.

Johdon käsitys taloudelliseen vastuullisuuteen sijoittuvasta omistajien tuotto-odotuksiin vastaamisesta sijoittui yritys vastuun suoritustasoista toiselle eli sidosryhmiin kohdistuvalla vastuullisuuden tasolle ja sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 42) ja TT:n (2001, 7-9) määritelmiin, joiden mukaan taloudellinen vastuullisuus edellyttää kannattavaa, kilpailukykyistä ja tehokasta yritystoimintaa, joka luo edellytykset omistajien tuotto-odotuksiin vastaamiselle. Johdon käsitys ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuteen sijoittuvasta ympäristöystävällisyydestä sijoittui yritys vastuun suoritustasoista toiselle eli sidosryhmiin kohdistuvalla vastuullisuuden tasolle ja sisälsi yhtymäkohtia TT:n pyramidimallin sidosryhmiin kohdistuvalla vastuullisuuden tasolle, jolla vastuullisuustoimet voivat kohdistua sidosryhmien sijaan myös ympäristöön (Koivuporras, 2008, 54). Johdon käsitys sosiaaliseen vastuullisuuteen sijoittuvasta vastuullisuudesta henkilöstöä kohtaan sijoittui yritys vastuun suoritustasoista toiselle eli sidosryhmiin kohdistuvalla vastuullisuuden tasolle ja sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan (2008, 96, 165) määritelmään, jonka mukaan henkilöstöllä eli sisäisellä sidosryhmällä voidaan olettaa olevan sekundäärinen vastuu yritystoiminnan vastuullisuudesta, mutta toisaalta henkilöstö myös odottaa, että yritys toimii heitä itseään kohtaan vastuullisesti. Johdon käsitys sosiaaliseen vastuullisuuteen sijoittuvasta vastuullisuudesta paikallista yhteisöä kohtaan sijoit-

tui yritysvastuun suoritusasoista toiselle eli sidosryhmiin kohdistuvalle vastuullisuuden tasolle ja sisälsi yhtymäkohtia Takalan sidosryhmälähtöiseen ideologiaan, jossa yritys tiedostaa ja tuntee velvollisuutensa toimintaympäristöään kohtaan (Takala, 2000, 11; 2004, 226). Koska johdon käsitys sosiaaliseen vastuullisuuteen sijoittuvasta vastuullisuudesta paikallista yhteisöä kohtaan sijoittui yritysvastuun suoritusasoista toiselle eli sidosryhmiin kohdistuvalle vastuullisuuden tasolle, olisi jatkotutkimusaiheena hyödyllistä tutkia esimerkiksi vastuullista yritystoimintaa paikallista yhteisöä kohtaan johdon eli yrityksen näkökulman sijaan eri näkökulmista, kuten esimerkiksi henkilöstön eli sisäisen sidosryhmän tai asiakkaiden eli ulkoisen sidosryhmän näkökulmasta.

Johdon käsitys taloudelliseen vastuullisuuteen sijoittuvasta liiketoiminnan kestävästä kehittämisestä sijoittui yritysvastuun suoritusasoista kolmannelle eli ylimmälle eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle ja sisälsi yhtymäkohtia Takalan sidosryhmälähtöiseen ideologiaan, jossa yrityksen tavoitteina ovat yritystoiminnan pitkän aikavälin kannattavuus ja jatkuvuuden turvaaminen, joiden ajatellaan edellyttävän vastuullista yritystoimintaa (Koivuporras, 2008, 50-51; Takala, 2000a, 11; 2000b; 2004, 226). Johdon käsitys ympäristöön kohdistuvaan vastuullisuuteen sijoittuvasta ympäristöasioiden viestinnästä sijoittui yritysvastuun suoritusasoista kolmannelle eli ylimmälle eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle ja sisälsi yhtymäkohtia TT:n pyramidimallin kolmannelle eli omaehtoisen vastuullisuuden tasolle, jolla yrityksen aloitteellisuuden nähdään johtavan laajempaan toimintavapauteen (TT, 2001, 26). Johdon käsitys sosiaaliseen vastuullisuuteen sijoittuvasta yleishyödyllisten toimintojen tukemisesta sijoittui yritysvastuun suoritusasoista kolmannelle eli ylimmälle eettisen ja moraalisen vastuullisuuden tasolle ja sisälsi yhtymäkohtia Koivuportaan porrasmallin toiselle varsinaisella vastuullisuuden tasolle, jolla yritykseltä toivotaan vapaaehtoista vastuullisuutta, kuten osallistumista hyväntekeväisyyteen ja vapaaehtoistoimintaan (Koivuporras, 2008, 60, 63).

7.2 Fenomenografisen tutkimuksen luotettavuus

Hirsjärvi ym. (2009, 232) mukaan empiirisen tutkimuksen luotettavuutta kuvaavat termit *reliability* ja *validity* liittyvät kiinteästi kvantitatiiviseen tutkimukseen ja niiden käyttöä kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyritty välttämään. Vaikka kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei käytettäisi tutkimuksen luotettavuutta kuvaavia termejä *reliability* ja *validity*, tulee Hirsjärven ym. (2009, 232) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta arvioida. Kvalitatiivisena tutkimuksena fenomenografisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin kriteerit koskevat aineiston ja johtopäätösten aitoutta ja relevanssia (Syrjälä ym. 1994, 130).

Fenomenografisen tutkimuksen luotettavuus perustuu ensinnäkin aineiston aitouteen, jolla tarkoitetaan, että aineiston tulee edustaa tutkittavien tarkoituksia jäsentää todellisuutta eli intentioita (Syrjälä ym. 1994, 130). Kvalitatiiviselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti vuorovaikutus ja kieli ovat keskeisiä tekijöitä määriteltäessä ihmisen suhdetta todellisuuteen. Konstruktionismissa merkitykset, joiden avulla ihmisen suhdetta todellisuuteen rakennetaan, muodostuvat

kielen kautta ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Vahvassa konstruktionismissa kieli nähdään todellisuudesta irrallisena, kun taas heikossa konstruktionismissa kieltä ei nähdä täysin todellisuudesta irrallisena, vaan kielen oletetaan heijastavan jossain määrin vallitsevaa todellisuutta. (Anttonen, 2009, 56.). Kvalitatiiviselle tutkimussuuntaukselle ominaisesti ihminen nähtiin tässä tutkimuksessa sosiaalisena olentona, joka on kehittynyt vuorovaikutuksessa kulttuurin kanssa. Koska ihmisen tajunta ja kulttuurihistoria ovat johtaneet siihen, että ihmiselle on ominaista symboleilla, kuten kielellä kommunikointi ja että ihmisten välinen viestintä vuorovaikutuksessa perustuu kielen käyttöön, ei fenomenografisessa tutkimuksessa kielestä ole mahdollista vapautua. (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 16-17, 23, 48-49.). Tässä tutkimuksessa todellisuus ja sen merkitykset luotiin haastatteluissa tutkijan ja tutkittavan välisessä vuorovaikutuksessa, joka perustui kielen käyttöön. Tässä tutkimuksessa konstruktionismilla viitattiin heikkoon konstruktionismiin eli haastatteluissa tutkijan ja tutkittavan välisen vuorovaikutuksen, joka perustui kielen käyttöön, oletettiin heijastavan jossain määrin vallitsevaa todellisuutta. (Anttonen, 2009, 56.). Tässä tutkimuksessa nauhoitetut haastattelut litteroitiin sanatarkasti (Järvinen & Järvinen, 2004, 84), jonka vuoksi litteroitu kvalitatiivinen aineisto edusti tutkittavien tarkoituksia jäsentää todellisuutta eli intentioita vähintään litteroidun kvalitatiivisen aineiston tasolla (Laulajainen, 2013, 173; Syrjälä ym. 1994, 130).

Fenomenografisen tutkimuksen luotettavuus perustuu aineiston aitouteen, jolla tarkoitetaan myös, että aineiston hankinnassa tulee vallita intersubjektiiivinen luottamus eli tutkijan ja tutkittavien välisen vuorovaikutuksen tulee perustua keskinäiseen luottamukseen (Syrjälä ym. 1994, 130, 137). Tässä tutkimuksessa tutkijan ja tutkittavien välinen vuorovaikutus perustui keskinäiseen luottamukseen, joka oli rakentunut ensinnäkin siten, että tutkija oli tutkittaville entuudestaan tuttu, sillä tutkija työskenteli samassa organisaatiossa tutkittavien kanssa. Koska Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 86) mukaan empiirisessä tutkimuksessa on eduksi, jos tutkittavien voidaan osoittaa kuuluvan tiettyyn ryhmään, mainittiin haastattelukutsussa, että tutkittavien ryhmäksi on valittu kohdeorganisaation johtoryhmän jäsenet, jonka avulla pyrittiin ylläpitämään ja vahvistamaan keskinäistä luottamusta, johon tutkijan ja tutkittavien välinen vuorovaikutus perustui. Tutkijan ja tutkittavien välistä vuorovaikutusta, joka perustui keskinäiseen luottamukseen, pyrittiin ylläpitämään ja vahvistamaan haastattelutilanteissa siten, että haastattelujen aluksi tutkittaville esitettiin kysymyksiä, jotka olivat luonteeltaan dynaamisia ja joiden oli tarkoitus sekä motivoida ja rohkaista tutkittavia että edistää myönteistä vuorovaikutusta (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 105).

Syrjälän ym. (136-137) mukaan tutkijan ja tutkittavan välisen intersubjektiiivisen luottamuksen osoittamiseksi tulee kuvata aineiston hankintaprosessin tilanneyhteyksiä. Koska tilastollisten yleistyksien sijaan tässä tutkimuksessa pyrittiin ymmärtämään tutkimuksen kohteena ollutta yritysvastuun ilmiötä syvällisemmin, oli kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaisesti kyse otoksen sijaan harkinnanvaraisesta näytteestä, joka edellytti, että tutkija määritteli tutkittavien ryhmän (Hirsjärvi & Hurme 2010, 58-59). Tässä tutkimuksessa tutkittavien ryhmä määriteltiin tutkimuksen tarkoituksen näkökulmasta (Hirsjärvi ym. 2009, 178). Tutkimuksen tarkoitus oli tutkia sitä, miten suomalainen yritys

ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan eli yrityksen käsityksiä yritysvastuusta (Lähdesmäki, 2012, 60; Siltaoja, 2006; Uimonen, 2006, 36). Kohdeorganisaation johto, joka koostui johtoryhmän jäsenistä, määriteltiin tutkittavien ryhmäksi, koska Koivuportaan (2008, 96, 165) mukaan johdon käsitykset yritysvastuusta edustavat sitä, miten yritys ymmärtää vastuullisen yritystoiminnan. Tutkimusta varten suoritettavat haastattelut toteutettiin vuoden 2013 syksyn aikana kohdeorganisaation tiloissa kasvokkain, joten haastattelupaikat olivat tutkittaville entuudestaan tuttuja. Tässä tutkimuksessa litteroituja haastatteluja käsiteltiin kokoelmana yksittäisiä litteroituja haastatteluja ja jokaiseen litteroituun haastatteluun sisältyi tutkimuksen kohteena olleeseen yritysvastuun ilmiöön kohdistuvia sanoista ja lausumista muodostuneita ilmauksia merkittävä määrä. Litteroituja otteita haastatteluista on esitetty tutkimusraportin fenomenografista analyysia käsittelevässä luvussa.

Fenomenografisen tutkimuksen luotettavuus perustuu myös aineiston relevanssiin, jolla tarkoitetaan, että tutkijan tulee tiedostaa omat teoreettiset lähtökohtansa aineiston hankinnassa (Syrjälä ym. 1994, 130). Tässä tutkimuksessa tutkijan teoreettiset lähtökohdat aineiston hankinnassa perustuivat tutkijan teoreettiseen perehtyneisyyteen, joka koski tutkimuksen kohteena ollutta yritysvastuun ilmiötä. Tässä tutkimuksessa tutkijan teoreettinen perehtyneisyys tuli haastatteluissa esiin ensinnäkin teemahaastattelun haastattelurungossa, joka hahmottui etukäteen määriteltyjen teema-alueiden mukaisesti ja oli yhdenmukainen kaikissa haastatteluissa. Etukäteen määritellyt teema-alueet pohjautuivat tutkijan teoreettiseen perehtyneisyyteen, joka koski tutkimuksen kohteena ollutta yritysvastuun ilmiötä. Haastattelurungon teema-alueet rakentuivat yritysvastuun osa-alueista eli taloudellisesta vastuullisuudesta, ympäristöön kohdistuvasta vastuullisuudesta ja sosiaalisesta vastuullisuudesta sekä paikallisuudesta yritysvastuun ilmiöön liittyvänä teoreettisena käsitteenä. Tutkijan teoreettinen perehtyneisyys tuli haastatteluissa esiin myös tutkittaville esitetyissä tarkentavissa haastattelukysymyksissä, jotka perustuivat tutkijan teoreettiseen perehtyneisyyteen, joka koski tutkimuksen kohteena ollutta yritysvastuun ilmiötä. Tarkentavat haastattelukysymykset olivat dynaamisia ja niiden avulla pyrittiin rohkaistamaan tutkittavaa täydentämään tai tarkentamaan vastaustaan (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 106; Koskinen, 2009, 87).

Fenomenografisen tutkimuksen luotettavuus perustuu lisäksi johtopäätösten aitouteen, jolla tarkoitetaan, että johtopäätösten tulee edustaa tutkittavien tarkoituksia jäsentää todellisuutta eli intentioita (Syrjälä ym. 1994, 130). Fenomenografisessa tutkimuksessa korostuu ilmauksen intersubjektiivinen luonne, koska ilmauksen merkitys riippuu sekä tutkittavasta että tutkijasta (Häkkinen, 1996, 29). Fenomenografisessa tutkimuksessa tutkijan tulkintaan vaikuttaa tutkijan teoreettinen perehtyneisyys (Häkkinen, 1996, 48; Syrjälä ym. 136), jonka vuoksi fenomenologialle ominaista puhdas mieli -ilmiötä ei voida fenomenografisen tutkimuksen analyysissa saavuttaa (Häkkinen, 1996, 48). Koska tässä tutkimuksessa tutkijan tulkintaan vaikutti tutkijan teoreettinen perehtyneisyys, joka koski tutkimuksen kohteena ollutta yritysvastuun ilmiötä, on kyseenalaistamissa määrin tutkimuksen johtopäätökset edustavat tutkittavien tarkoituksia jäsentää todellisuutta eli intentioita (Syrjälä ym. 1994, 130).

Fenomenografisen tutkimuksen luotettavuus perustuu myös johtopäätösten relevanssiin, jolla tarkoitetaan, että johtopäätösten tulee olla relevantteja tutkimuksen teorian kannalta (Syrjälä ym. 1994, 130). Koska tässä toisen asteen näkökulmasta tehdyssä fenomenografisessa tutkimuksessa tutkijan tulkintaan vaikutti tutkijan ennako-oletukset ja kokemustausta, jotka liittyivät tutkijan teoreettiseen perehtyneisyyteen, joka koski tutkimuksen kohteena ollutta yritys vastuun ilmiötä (Laulajainen, 2013, 72; Raatikainen, 2004, 95), ei tutkijan ollut mahdollista arvioida kuinka oikeina tai väärinä johdon käsityksiä tutkimuksen kohteena olleesta yritys vastuun ilmiöstä voidaan pitää tieteelliseen yritys vastuun teoriaan verrattuna, vaan tutkijan tehtävänä oli kuvata sitä, miten johdon käsitykset tutkimuksen kohteena olleesta yritys vastuun ilmiöstä todellisuudessa vaihtelivat (Häkkinen, 1996, 32; Larsson, 1986, 12; Marton, 1988a, 145-146; Uljens, 1989, 32-33).

Tämän fenomenografisen tutkimuksen luotettavuutta ei voi tarkistaa tutkimusta toistamalla, koska tutkijan ja tutkittavan välinen intersubjektiivinen luottamus ei voi toteutua samoilla ehdoilla eri tutkijan ollessa kyseessä ja koska fenomenografisen tutkimuksen johtopäätökset ovat sidoksissa tutkimusprosessin intersubjektiivisuuteen sekä tutkijan teoreettisen perehtyneisyyteen (Syrjälä ym. 1994, 130-131). Koska tämän fenomenografisen tutkimuksen luotettavuutta ei voi tarkistaa tutkimusta toistamalla, on tutkimusraportissa pyritty kuvaamaan tutkimusprosessi mahdollisimman havainnollisesti, jotta lukijan on mahdollista saada kattava kokonaiskuva aineiston ja johtopäätösten aitoudesta ja relevanssista.

LÄHTEET

- Ahonen, S. 1994. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (toim.). Laadullisen tutkimuksen työtapoja (1.-2. painos). Helsinki: Kirjayhtymä, 113-160.
- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus (3. painos). Tampere: Vastapaino.
- Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. [viitattu 4.8.2016] <URL: <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#3.4%20Paradigman%20käsité>>.
- Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina: Akatiimi.
- Anttonen, R. 2009. "Manne takaraivossa". Ennakkoluulot ja syrjintä suomalaisten romaniyrittäjien kokemana. Fenomenografinen tutkimus. Jyväskylä studies in business and economics 79. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Bartlett, F. C. 1932. Remembering A study in experimental and social psychology. London: Cambridge University Press.
- Besser, T., Miller, N. & Perkins, R. 2006. For the greater good: business networks and business social responsibility to communities. *Entrepreneurship & Regional Development* 18 (4), 321-339.
- Boschma, R. A. 2004. Competitiveness of regions from an evolutionary perspective. *Regional Studies* 38, 1001-1014.
- Boschma, R. A. 2005a. Proximity and innovation: a critical assessment. *Regional Studies* 39, 61-74.
- Boschma, R. A. 2005b. Editorial. Role of Proximity in Interaction and Performance: Conceptual and Empirical Challenges. *Regional Studies* 39 (1), 41-45.
- Carroll, A. B. 1979. A Three-Dimensional Model of Corporate Social Performance. *Academy of Management Review* 4 (4), 497-505.
- Carroll, A. B. 1981. *Business and Society: Managing Corporate Social Performance*. Boston: Little, Brown.
- Carroll, A. B. 1991. The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. *Business Horizons* 34 (4), 39-48.
- Carroll, A. B. 1998. The Four Faces of Corporate Citizenship. *Business & Society Review* 100, 1-7.
- Carroll, A. B. & Buchholtz, A. K. 2003. *Business and Society. Ethics and Stakeholder Management*. 5th Edition. Mason, Ohio, Yhdysvallat: South-Western.
- Elkington, J. 1997. *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Oxford: Capstone.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

- Euroopan yhteisöjen komissio. 2003. Vihreä kirja. Yrittäjyys Euroopassa. [viitattu 15.11.2015] <UTL:http://www.yrittajakoulu.fi/tietotori/Liikanen_EU_%20green_paper.fi.pdf>
- Glaser, B. G. 1978. Theoretical sensitivity: Advances in the methodology of grounded theory. Mill Valley (Calif.): Sociology Press.
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. 2000. Competign Paradigms in Qualitative Research. Teoksessa NK Denzin & YS Lincoln (toim.). Handbook of qualitative Research. Thousand Oaks: Sage, 105-117.
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. 2005. Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.). The Sage handbook of qualitative research (3rd ed.). Thousand Oaks: Sage, 191-215.
- Habermas, J. 1974. Theory and practice. London: Heinemann.
- Hasselgren, B. 1993. Tytti Soila och den fenomenografiska ansatsen. Nordisk pedagogik 13, 148-157.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1985. Teemahaastattelu. 3. Painos. Helsinki: Kyriiri Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Huusko, M. & Paloniemi, S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. Kasvatus 37 (2), 162-173.
- Häkkinen, K. 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Opetuksen perusteita ja käytänteitä 21.
- Juholin, E. 2003. Born Again - A Finnish Approach to Corporate Social Responsibility. Studies in Communication 26. University of Jyväskylä: Department of Communication.
- Järvinen, P. & Järvinen, A. 2004. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.
- Järvinen, A. 1990. Reflektiivisen ajattelun kehittyminen opettajankoulutuksen aikana. Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A 35.
- Kakkori, L. & Huttunen, R. 2010. Fenomenologia, hermeneutiikka ja fenomenografinen tutkimus. Joensuu.
- Keskisuomalainen Oyj. 2014. Vuosikertomus 2013. Porvoo: Kirjapaino Uusimaa.
- Knoben, J. & Oerlemans, L. 2006. Proximity and interorganizational collaboration: A literature review. International Journal Of Management Reviews 8 (2), 71-89.
- Koivuporras, T-L. 2008. Ihmiset ja pankki samaa maata? Yhteiskuntavastuun toteutuminen pankkisektorilla. Acta Wasaensia No. 195, Aluetiede 10. Vaasan yliopisto.

- Koskinen, M. 2009. Omistajuus erilaisten yrittäjien käsityksinä ja tulkintoina. Jyväskylä Studies in Business and Economics. Jyväskylän yliopisto.
- Kroksmark, T. 1987. Fenomenografisk didaktik. Göteborg: Acta Universitatis.
- Kujala, J. 2001. Liiketoiminnan moraalia etsimässä. Suomalaisten teollisuusjohtajien sidosryhmänäkemykset ja moraalinen päätöksenteko. Jyväskylä University Printing House.
- Kultalahti, O. 1990. Yhteiskunta ja alue. Finnpublishers Oy.
- Kvale, S. 1996. Interviews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Kyrö, P. 2003. Tieteellinen tutkimusprosessi.. Prosessiartikkelit. [viitattu 4.8.2016] <URL: <https://metodix.fi/2014/05/17/kyro-paula-tieteellinen-tutkimusprosessi/>>.
- Larsson, S. 1986. Kvalitativ analys - exempel fenomenografi. Lund: Studentlitteratur.
- Laulajainen, R. 2013. Kaupunki yrittäjänä. Kahden kunnallisen osakeyhtiön edustajien käsityksiä yrittäjyydestä ja omistajuudesta. Jyväskylän yliopisto.
- Lähdesmäki, M. 2012. Studies on corporate social responsibility in the Finnish small business context. Mikkeli : Seinäjoki: University of Helsinki, Ruralia Institute.
- Lähdesmäki, M. & Siltaoja, M. 2010. Towards variety of meanings - Multiple representations of reputation in the small business context. *British Journal of Management*, 21(1), 207-222.
- Lähdesmäki, M. & Suutari, T. 2012. Keeping at arm's length or searching for social proximity? Corporate social responsibility as a reciprocal process between small businesses and the local community. *Journal of Business Ethics* 108(4), 481-493.
- Malmelin, K. 2011. Arvojen markkinat. Oikeuttavat arvomaailmat suomalaisten suuryritysten yritys vastuupuheessa. Helsingin yliopisto.
- Marton, F. 1978. Describing conceptions of the world around us. The Institute of Education. University of Göteborg. Report N:o 66. Mölndal.
- Marton, F. 1981. Phenomenography - describing conceptions of the world around us. *Instructional Science* 10, 177-200.
- Marton, F. 1984. Towards a psychology beyond the individual. Teoksessa K. M. J. Lagerspetz & P. Niemi (toim.) *Psychology in the 1990's*. North Holland: Elsevier Science Publishers B. V., 45-72.
- Marton, F. 1988a. Phenomenography: a research approach to investigating different understandings of reality. Teoksessa R. R. Sherman & R. B. Webb (toim.) *Qualitative research in education: focus and methods*. London: Falmer, 141-161.
- Marton, F. 1988b. Phenomenography: exploring different conceptions of reality. Teoksessa D.M. Fetterman (toim.) *Qualitative approaches to evaluation in education. The silent scientific revolution*. New

- York: Praeger, 176-205.
- Marton, F. 1994. Phenomenography. Teoksessa Husen, T. & Postlethwaithe, T. N. (toim.). *International Encyclopedia of education*. Oxford: Pergamon Press.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J. & Behrens, W.W. III. 1972. *Kasvun rajat*. Helsinki: Tammi.
- Metsämuuronen, J. 2008. Monitasomallinnuksen perusteet. Metodologia-sarja 11. International Methelp Oy. Jyväskylä: Gummerruksen kirjapaino Oy.
- Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. International Methelp Oy. Jyväskylä: Gummerruksen kirjapaino.
- Morgan, K. (2004) The exaggerated death of geography: learning, proximity and territorial innovation systems, *Journal of Economic Geography* 4, 3-21.
- Niehm, L. S., Swinney, J. & Miller, N. J. 2008. Community Social Responsibility and Its Consequences for Family Business Performance. *Journal of Small Business Management* 46(3), 331-350.
- Niiniluoto, I. 1984. *Johdatus tieteenfilosofiaan. Käsitteen ja teorian muodostus*. Helsinki: Otava.
- Niiniluoto, I. 1990. *Maailma, minä ja kulttuuri: Emergentin materialismin näkökulma*. Otava.
- Patton, M. Q. 1990. *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park: Sage.
- Popper, K. R. 1972. *Objective knowledge: An evolutionary approach*.
- Raatikainen, P. 2004. *Ihmistieteet ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Siljander, P. 1988. *Hermeneuttisen pedagogiikan pääsuuntaukset*. Oulun yliopisto, Oulu.
- Siltaoja, M. 2004. Yrityksen yhteiskunnallinen vastuu ja yrityksen maine suomalaisen lehtitalon esimiesten käsityksissä. *Liiketaloudellinen aikakauskirja LTA* 3/2004, 294-324.
- Siltaoja, M. 2006. Value Priorities as Combining Core Factors Between CSR and Reputation - A Qualitative Study. *Journal of Business Ethics* 68 (1), 91-111.
- Silverman, D. 1993. *Interpreting qualitative data: Methods for analysing talk, text and interaction*. London: Sage.
- Sorsa, K. 2010. *Kansainvälisen kaupan arvoketjujen sääntely. Yhteiskuntavastuun ja ennakoivan oikeuden tarkastelua*. Turun yliopisto.
- Svensson, L. 1979. *The context-dependent meaning of learning*. Report from the Institute of Education, University of Goteborg.
- Svensson, L. 1978. *Some notes on a methodological problem in the study of the relationship between thought and language. - Describing the thought content in terms of different conceptions of the same phenomenon*. University of Göteborg. Reports from the Institute of Education 69.
- Svensson, L. 1984. *Three approaches to descriptive research*. Report No 1984:01. Department of Education, University of Goteborg.

- Svensson, L. 1989. Fenomenografi och kontextuell analys. Teoksessa R. Säljö ym. Som vi uppfattar det. Elva bidrag om inläring och omvärldsuppfattning. Lund: Studentlitteratur, 33-52.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Säljö, R. 1994. Self-report in educational research. Teoksessa International Encyclopedia of Education.
- Takala, T. 1999. Ownership, responsibility and leadership - a historical perspective. *International Journal of Social Economics* 26 (6), 742-51.
- Takala, T. 2000a. Nykyajan yrityskansalaisuus. Teoksessa Yrityksen vastuut. Taloudellinen Tiedotustoimisto, Helsinki.
- Takala, T. 2000b. Yrityksen yhteiskuntavastuun ideologiat v. 2000. *Suomalainen yritys globalisoituvassa maailmassa. Liiketaloudellinen aikakauslehti* 4, 598-601.
- Takala, T. 2004. Yrityksen yhteiskuntavastuu globalisoituvassa maailmassa. Teoksessa I. Kauppinen (toim.). *Moraalitalous*. Tampere: Vastapaino, 212-232.
- TT, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto. 2001. Yrityksen yhteiskuntavastuu. Työvälineitä itsearviointiin ja oman toiminnan kehittämiseen. Helsinki: Teollisuus ja työnantajat.
- Theman, J. 1985. Likhet genom olikhet - ett fall av kontextuell analys. Göteborgs universitet. *Rapporter från Institutionen för pedagogik* 15.
- Torre, A. & Gilly, J. P. 2000. On the analytical dimension of proximity dynamics. *Regional Studies* 34, 169-180.
- Uimonen, M-L. 2006. Suomalaisten yritysten vapaaehtoinen sosiaalinen vastuu. *Sidosryhmäviitekehys yritysten ja ulkoisten sidosryhmien edustajien näkemyksissä. Työpoliittinen tutkimus* 322. Helsinki: Työministeriö.
- Uljens, M. 1989. Fenomenografi - forskning om uppfattningar. Studentlitteratur, Lund.
- Uljens, M. 1991. Phenomenography - a qualitative approach in educational research. Teoksessa Syrjälä, L. & Merenheimo, J. (toim.). *Kasvatustutkimuksen laadullisia lähestymistapoja. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita* 39, 80-107.
- Uljens, M. 1992. Phenomenological features of phenomenography. University of Göteborg. *Reports from the Department of Education* 3. 160 p.
- Uljens, M. 1993. The essence and existence of phenomenography. *Nordisk Pedagogik* 3/1993, 134-147.
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.
- WCED. 1987. Report of the World Commission on Environment and Development, *Our Common Future*. UN Documents. [viitattu 20.7.2016] <URL:<http://www.are.admin.ch/themen/nachhaltig/00266/00540/00542/index.html?lang=en&download=NHZLpZeg7t,1>>

np6I0NTU042l2Z6ln1ad1IZn4Z2qZpnO2Yuq2Z6gpJCDdnx6gmym16
2epYbg2c_JjKbNoKSn6A-->.

Wertheimer, M. 1945. Productive thinking. New York and Evanston:
Harper & Row Publishers.